



Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta
Katedra radiologie, toxikologie a ochrany obyvatelstva

Diplomová práce

Analýza transformace civilní ochrany
v České republice od roku 1918 do
současnosti s návrhem dalšího směřování
ochrany obyvatelstva

Vypracoval: Bc. Jan Hanzal

Vedoucí práce: Mgr. Štěpán Kavan, Ph.D.

České Budějovice 2014

ABSTRAKT

Civilní ochrana, potažmo ochrana obyvatelstva je dynamický obor, který má v České republice hlubokou historii sahající až k temným časům 1. světové války. Nejprve byl v tomto oboru nastolen princip dobrovolnosti. Samotný vznik civilní ochrany přišel až se zákonem č. 82/1935 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům. Tím vznikla civilní protiletecká ochrana. Později prošla civilní ochrana, v té době obrana, krušným obdobím 2. světové války a později temnými časy totality, kterou ukončil až rok 1989, po kterém došlo k potlačení civilní obrany. Důležitým krokem po listopadu 1989 byla ratifikace Dodatkových protokolů k Ženevským úmluvám o ochraně obětí ozbrojených konfliktů, ke které došlo v roce 1990. Po rozdělení České a Slovenské Federativní republiky a vzniku samostatné České republiky v roce 1993 je po dlouhé době oficiálně užíván pojem civilní ochrana. Zlomovým v transformaci civilní ochrany byl rok 2000, kdy byla přijata krizová legislativa s nabytím účinnosti k 1. 1. 2001. Od této doby je užíván pojem ochrana obyvatelstva. V roce 2001 také převzal úkoly civilní ochrany Hasičský záchranný sbor České republiky. Další rozvoj ochrany obyvatelstva v České republice je zajišťován prostřednictvím Koncepcí ochrany obyvatelstva, přičemž nejaktuálnější je „Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030“, schválená usnesením vlády České republiky č. 805 ze dne 23. října 2013.

Cílem této diplomové práce je charakterizovat ochranu obyvatelstva v současnosti a navrhnout další směřování ochrany obyvatelstva prostřednictvím změn či inovací, které by posílily systém ochrany obyvatelstva.

Diplomová práce je členěna do několika částí, přičemž teoretická část obsahuje historii civilní ochrany v České republice, která je zpracována jako samostatná publikace – výukový materiál. Tato část diplomové práce bude poskytnuta, po domluvě s Ing. Liborem Líbalem, lektorem předmětu ochrana obyvatelstva, Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakultě, Katedře radiologie, toxikologie a ochrany obyvatelstva. Současně je tato část práce uvedena na CD v příloze A. Dále je

v teoretické části analyzován současný stav ochrany obyvatelstva s největším důrazem kladeným na Koncepci ochrany obyvatelstva.

V praktické části diplomové práce je formulována výzkumná otázka: Byl transformací civilní ochrany vytvořen spolehlivý systém, který nepotřebuje změny, popř. pouze dílčí změny? Výzkumná část je založena na kvalitativním výzkumu, z důvodu potřeby vysoké erudice oslovených odborníků s cílem získat kvalifikované odpovědi pro vypracování strukturované odpovědi na výzkumnou otázku a současně s tím podpořit splnění cíle této diplomové práce. V praktické části je zvolena výzkumná metoda – „řízený rozhovor“. Otázky řízeného rozhovoru jsou sestaveny tak, aby vhodně doplnily teoretickou část práce o empirickou a obohatili ji tak o pohled z praxe. Řízené rozhovory byly realizovány na úrovni kraje, na všech územních odborech Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje na oddělení a pracovištích prevence, ochrany obyvatelstva a krizového řízení, přičemž na krajském ředitelství a územním odboru České Budějovice byly realizovány dva řízené rozhovory z důvodu největšího územního odboru a koordinačního a metodického vedení. Celkem bylo realizováno 8 řízených rozhovorů s odborníky na řešenou problematiku.

Transformací civilní ochrany byl vytvořen, na základě analýzy řízených rozhovorů a všech dalších zdrojů použitých při vypracování této diplomové práce, spolehlivý systém ochrany obyvatelstva, nikoliv však dokonalý. Argumentem pro tento závěr je skutečnost, že současný systém ochrany obyvatelstva je v České republice na velmi vysoké úrovni a zároveň je aktualizován průběžně. Podle některých odborníků, což vyplynulo z řízených rozhovorů, by přesto bylo vhodné do tohoto systému ochrany obyvatelstva aplikovat dílčí změny a v jednom případě dokonce změnu zásadní. Zásadní změnou v systému ochrany obyvatelstva by bylo legislativní zastřešení ochrany obyvatelstva samostatným zákonem o civilní ochraně / ochraně obyvatelstva (dále jen „zákon o civilní ochraně“). Současná krizová legislativa by byla tomuto zákonu podřízena. Zákon o civilní ochraně by ukládal povinnosti obyvatelstvu České republiky v systému ochrany obyvatelstva, zejména v oblasti prevence. Na základě zákona o civilní ochraně by vznikly složky / jednotky civilní ochrany, které by byly aktivovány až v případě vyhlášení krizového stavu. Rovněž by vznikly zálohy z řad civilistů, určené

zejména na likvidační a obnovovací práce, aktivovány také až v případě vyhlášení krizového stavu. Současné složky Integrovaného záchranného systému by byly určeny na běžné každodenní mimořádné události a v případě vyhlášení krizového stavu by byly podřízeny složkám / jednotkám civilní ochrany. Další navrhované změny v problematice ochrany obyvatelstva a tím i návrh dalšího směřování ochrany obyvatelstva, jsou uvedeny v kapitole závěr.

Na závěr si dovoluji citovat odkaz docenta Janošce, erudovaného odborníka na problematiku ochrany obyvatelstva, se kterým se po vypracování této diplomové práce osobně ztotožňuji: „OCHRANA OBYVATELSTVA JE CÍL“.

Klíčová slova: Transformace, civilní ochrana / ochrana obyvatelstva, systém ochrany obyvatelstva, změna, inovace

ABSTRACT

Civil protection as well as the protection of the population is a dynamic field which has a deep history in the Czech Republic dating back to the dark time of World War I. The civil protection was first based on the voluntariness principle. The real origin of the civil protection came with Act No. 82/1935 Coll. on the protection and defense against air attacks. This has created the initial civil protection system. The civil protection (defence) went through hard period during the World War II and dark time of totalitarianism. This period ended in 1989 when the suppression of civil defense finished. The ratification of the Additional Protocols to the Geneva Conventions on the protection of victims of armed conflicts in 1990 as an important step regarding the civil protection after November 1989. Upon dissolution of the Czech and Slovak Federative Republic and the establishment of the independent Czech Republic in 1993, the official term "civil protection" is being used. The turning point in the transformation of civil protection was year 2000, when the crisis legislation was accepted with the entry with effectiveness on 1. 1. 2001. Since that time is used term protection of the population. From 2001, the Fire Brigade of the Czech Republic governs the civil protection. The civil protection of the population in the Czech Republic is ensure through the concept of protection of the population , while the most recent is "The Concept of protection of the population by 2020, with a view to 2030" approved by Czech Government Resolution No. 805 of 23 October 2013.

The aim of this thesis is to characterize the protection of the population and propose the future direction of protecting of the population through changes or innovations that would strengthen the protection of the population.

The thesis is divided into several parts. The theoretical part contains the history of the civil protection in the Czech Republic which is created as a separate publication for teaching purposes. This part of the thesis will be provided after consultation with Ing. Libor Líbal Lecturer of the subject protection of the population, University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Health and Social Studies, Radiology, Toxicology and Population Protection Department. In the meantime, this

part of the work is provided on the CD in Annex A. The theoretical part thesis analyzed the current state of protection of the population with the greatest emphasis on the population protection concepts.

In the practical part of this thesis is based on the research question: "Has the civil protection transformation established a reliable system that does not require either major changes or minor changes?" The research part of the thesis is based on a qualitative research, mainly an interaction with the experts, with an aim to respond to the research question. The practical part of the thesis is based on a research method "structured interview". The structured interviews were conducted the way to appropriately complement the theoretical part with the empirical views of the experts. The structured interviews were conducted with the experts at the regional level – all seven territorial departments of the Fire and Rescue Services of the South Bohemian Region (the prevention of the population protection and the crisis management departments and units, the regional headquarters, the territorial departments of České Budějovice where one extra interview was conducted due to the department's high importance and its coordination and methodologic governance). Together, eight structured interviews with the experts were conducted.

The conclusion of this thesis (mainly based on the structured interviews with the experts) is a statement that by the civil protection transformation was created a reliable system of protection of the population with a minor space for improvement. The argument for this conclusion is that the current system of protection of the population in the Czech Republic is at a very high level and is updated continuously. According to some of the experts, it would be good to apply a number of minor changes and even one fundamental change in the system of protection of the population. The fundamental change in the system would be a consolidation of the system legislative into a separate law on civil protection / protection of the population (the "Law on Civil Protection"). The current crisis legislation would be subordinate to this Act. The Law on Civil Protection would order obligations to the population of the Czech Republic in the system of protection of the population, especially in the area of prevention. On the basis of the Law on Civil Protection would be created a component / civil protection units,

which would be activated only during the crisis situations. On the basis of the Law, it would also create a "backup" civilians, mainly for the liquidation and restoring work activated by declaration of the crisis status. The current components of the Integrated Rescue System would be set aside for everyday emergencies and in the case of crisis status would subordinate component / civil protection units. Other proposed changes to the protection of the population and its further direction of protection of the population are presented in the section "Conclusion".

In conclusion, I would like to quote docent Janošec, the well – known protection of the population expert: "PROTECTION OF THE POPULATION IS AN AIM". I personally agree with him.

Key words: Transformation, civil protection / protection of the population, population protection system, change, innovation

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 14. 5. 2014

.....

Bc. Jan Hanzal

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce Mgr. Štěpánu Kavanovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych chtěl poděkovat Mgr. Marii Charvátové, za pomoc při tvorbě diplomové práce, její formální úpravě a také pomoc při vytváření samostatné publikace z historické části diplomové práce, pro účely výukového materiálu. Děkuji také Ing. Liboru Líbalovi, za umožnění poskytnout výše uvedenou publikaci Jihočeské univerzitě, Zdravotně sociální fakultě, Katedře radiologie, toxikologie a ochrany obyvatelstva, jako výukový materiál.

OBSAH

ÚVOD.....	14
1 TEORETICKÁ ČÁST	16
1.1 Průřez transformací civilní ochrany v České republice	16
1.2 Analýza civilní ochrany, potažmo ochrany obyvatelstva v České republice v současnosti	20
1.3 Poslání a rámec ochrany obyvatelstva	22
1.4 Významné oblasti ochrany obyvatelstva	23
1.4.1 Síly.....	24
1.4.2 Věcné zdroje	27
1.4.3 Úkoly ochrany obyvatelstva	28
1.4.4 Krizové řízení	29
1.4.5 Výchova a vzdělávání.....	29
1.4.6 Věda a výzkum, vývoj, inovace	29
1.5 Koncepce ochrany obyvatelstva	30
1.6 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015	31
1.7 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020	32
1.7.1 Výhled do roku 2020	32
1.8 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030	33
1.8.1 Strategické cíle a priority ochrany obyvatelstva do roku 2030	35
1.8.2 Vrcholové strategické cíle	37

1.8.3	Strategické priority ochrany obyvatelstva	38
1.8.4	Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 – Závěr	39
1.9	SWOT Analýza ochrany obyvatelstva.....	40
1.10	Institut ochrany obyvatelstva	40
1.11	Kritická infrastruktura a evropská kritická infrastruktura	42
1.11.1	Kritická infrastruktura	42
1.11.2	Evropská kritická infrastruktura	42
1.11.3	Ochrana kritické infrastruktury	42
1.11.4	Průřezová kritéria	43
1.11.5	Odvětvová kritéria	43
1.12	Bezpečnostní prostředí České republiky v návaznosti na problematiku ochrany obyvatelstva	43
1.12.1	Aktuální bezpečnostní hrozby v globálním měřítku	44
1.13	Ochrana obyvatelstva v Evropě a Evropské unii	44
1.13.1	Mechanismus civilní ochrany Společenství	46
1.13.2	Současný stav mechanismu civilní ochrany EU.....	48
1.13.3	Humanitární pomoc v Evropské Unii.....	48
1.13.4	Společná reakce na stoupající počet hrozeb	49
1.13.5	Základní společné hodnoty.....	50
1.13.6	Zlepšení globální připravenosti na krize a katastrofy – program DIPECHO	50
1.13.7	Další směřování politiky – Naplnění potřeb.....	51
1.13.8	Iniciativa „EU Aid Volunteers“.....	51
1.13.9	Ochrana obyvatelstva v Evropě a Evropské unii – Závěr	51

2	VÝZKUMNÁ OTÁZKA A METODIKA VÝZKUMU	53
2.1	Výzkumná otázka	53
2.2	Metodika výzkumu	53
2.3	Řízené rozhovory	55
2.3.1	Řízený rozhovor s odborníkem A.....	55
2.3.2	Řízený rozhovor s odborníkem B.....	59
2.3.3	Řízený rozhovor s odborníkem C.....	63
2.3.4	Řízený rozhovor s odborníkem D.....	67
2.3.5	Řízený rozhovor s odborníkem E	71
2.3.6	Řízený rozhovor s odborníkem F	74
2.3.7	Řízený rozhovor s odborníkem G.....	76
2.3.8	Řízený rozhovor s odborníkem H.....	81
3	VÝSLEDKY	87
4	DISKUZE	94
5	ZÁVĚR	98
6	SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	102
7	PŘÍLOHY	108

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AČR	Armáda České republiky
CO	Civilní ochrana
CPO	Civilní protiletectká ochrana
ČČK	Český červený kříž
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní republika
EKI	Evropská kritická infrastruktura
EU	Evropská unie
HZS	Hasičský záchranný sbor
IZS	Integrovaný záchranný systém
JE	Jaderná elektrárna
JSVV	Jednotný systém varování a vyrozumění
KI	Kritická infrastruktura
LZPS	Listina základních práv a svobod
MV – GŘ HZS ČR	Ministerstvo vnitra Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
NATO	Severoatlantická aliance
OOB	Ochrana obyvatelstva
USA	Spojené státy americké
VHP JETE	Vnější havarijní plán jaderné elektrárny Temelín

ÚVOD

Civilní ochrana, potažmo ochrana obyvatelstva je dynamický obor s permanentním fungováním a prostorem pro zvyšování její úrovně jak po stránce lidské, tak po stránce technické. Právě s ohledem na prostor pro změny či inovace v problematice ochrany obyvatelstva, se stala tato problematika předmětem mého zájmu při výběru tématu diplomové práce. Tyto změny či inovace se pokusím navrhnout v této diplomové práci. Ochrana obyvatelstva je velmi aktuální téma, argumentem pro toto konstatování je permanentní transformace systému ochrany obyvatelstva. Lze konstatovat, že úroveň ochrany obyvatelstva v České republice je již dnes na vysoké úrovni a konkuruje vyspělým státům světa. To však neznamená, že zde není prostor pro změny či inovace, zejména z důvodu již zmíněné dynamiky řešené problematiky. Náplň tématu diplomové práce je velice obsáhlá, pokusím se ho zde zformulovat do srozumitelné podoby na dostatečně odborné úrovni, a to s využitím zejména odborné literatury, ale i jiných zdrojů např. elektronických z důvodu již zmíněné dynamiky řešené problematiky, přičemž tyto důvěryhodné elektronické zdroje mají schopnost lepší absorpce změn v tomto oboru, ale i v oblastech jiných, na rozdíl od literárních zdrojů, které na změny reagují s jistým zpožděním. Diplomová práce se zaměřuje na významné změny v průběhu transformace civilní ochrany a získání relevantních poznatků ke strukturované odpovědi na výzkumnou otázku, zda je v současné době systém ochrany obyvatelstva spolehlivý a nepotřebuje zásadní změnu.

Cílem diplomové práce je charakterizovat ochranu obyvatelstva v současnosti a navrhnout další směřování ochrany obyvatelstva prostřednictvím změn či inovací, které by posílily systém ochrany obyvatelstva. Součástí cíle je analýza transformace civilní ochrany, potažmo ochrany obyvatelstva od jejích počátků do současnosti s výhledem do budoucnosti. Dále je cílem diplomové práce navrhnout změny či inovace, které by posílily systém ochrany obyvatelstva.

Diplomová práce je členěna do několika částí. V teoretické části je vypracována historie civilní ochrany v České republice, která je řazena do 4 stěžejních období. Z této části je vytvořena samostatná publikace – výukový materiál a zároveň je tato část

uvedena v příloze A diplomové práce na CD. V samotném textu diplomové práce je tato část shrnuta pod kapitolou průřez transformací civilní ochrany v České republice. Dále je v teoretické části práce analyzován současný stav, ve kterém je důraz kladem zejména na Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030. Předmětem bližšího zkoumání je také ochrana obyvatelstva v Evropě, pro dokreslení problematiky ochrany obyvatelstva s cílem zachytit komplexní pohled na tuto problematiku.

Ve výzkumné části diplomové práce je zvolen kvalitativní výzkum z důvodu odbornosti řešené problematiky, přičemž tato část podporuje cíl diplomové práce. Pro účely kvalitativního výzkumu spolehlivě poslouží výzkumná metoda – řízený rozhovor. Ve výzkumné části je nejprve formulována výzkumná otázka, následně zpracována metodika výzkumu a poté jsou zde uvedeny samotné řízené rozhovory. Tyto řízené rozhovory byly realizovány na úrovni kraje na všech územních odborech Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje, s odborníky na problematiku ochrany obyvatelstva. Celkem bylo realizováno 8 řízených rozhovorů. Pro účely realizace řízených rozhovorů byly vypracovány strukturované otázky. Po výzkumné části diplomové práce jsou zpracovány kapitoly: výsledky, diskuze a závěr. Diplomová práce obsahuje 3 přílohy. V příloze A je již zmíněná historie civilní ochrany v České republice, uvedena na CD. V příloze B je zpracován terminologický slovník problematiky ochrany obyvatelstva, ve kterém jsou vymezeny pojmy a další souvislosti spojené s ochranou obyvatelstva, pro komplexnější zachycení řešené problematiky. V příloze C a zároveň poslední příloze je uveden přehled právních předpisů v problematice ochrany obyvatelstva.

1 TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část diplomové práce se zabývá zejména průřezem transformace civilní ochrany v České republice, analýzou civilní ochrany, potažmo ochrany obyvatelstva v České republice v současnosti. Dále bezpečnostním prostředím České republiky v návaznosti na problematiku ochrany obyvatelstva a v neposlední řadě ochranou obyvatelstva v Evropě a Evropské unii.

1.1 Průřez transformací civilní ochrany v České republice

Počátky myšlenky ochrany obyvatelstva sahají do temných časů 1. světové války, během které byl naznačen přechod od pozemních hrozeb na hrozby vzdušné. Tento druh ohrožení obyvatelstva byl charakteristický dlouhá léta, k jeho opadnutí došlo až po konci 2. světové války (Linhart, 2006, s. 7).

Nejprve byla otázka protiletectké a protiplynové ochrany řešena cestou spolků. V roce 1929 bylo založeno Ústředí obrany obyvatelstva, které zkoumalo možnosti protiletectké obrany obyvatelstva v našich podmínkách. Princip dobrovolnosti byl v tomto období zásadním poznávacím znamením. Později v letech 1933 – 1935 přecházela tato problematika na orgány státní správy (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 31).

Základním zákonným opatřením civilní ochrany v Československu ve 30. letech byl Zákon č. 82/1935 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům a také zřízení Civilní protiletectké ochrany (CPO), což byl akt aktivní obrany proti letadlům (Zákon č. 82 ze dne 11. dubna 1935).

Civilní protiletectká ochrana v letech 1935 – 1938 znamená první historické období civilní ochrany (Linhart, 2006, s. 6). Toto období je zakončeno zánikem republiky a vnikem Protektorátu Čechy a Morava a Slovenské republiky. Zásadním milníkem bylo přijetí zákona č. 82/1935 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům, který položil základ organizované ochrany obyvatelstva. Tento zákon doplňuje zákon

č. 75 z 8. dubna 1938 o ochraně a obraně proti leteckým útokům v návaznosti na možné ohrožení ČR Německem. V roce 1940 přešlo řízení CPO na protektorátní policii a od července roku 1941 byly složky protektorátní CPO začleněny do Luftschutzu, čímž vstoupila v platnost říšská nařízení Luftschutzu (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 39).

S vývojem civilní ochrany u nás souvisí také historické postavení naší Země, přičemž Čechy byly kulturně, politicky i ekonomicky podřízeny německému vlivu, dáno také obklopením naší Země Německem hned ze tří stran. Zájmu Německa přispělo i strategické postavení naší Země, ležící mezi Západem a Východem (Mastný, 2003, s. 15).

Následovalo poválečné období 2. světové války, které se vyznačuje likvidací a následnou snahou o znovuoobnovení protiletecké ochrany. V tomto období došlo k útlumu opatření ochrany obyvatelstva v důsledku euforie spojené s koncem války (Linhart, 2006, s. 7). Dále pak v 60. letech vzniká civilní obrana, která se zaměřuje na ochranu proti použití konvenčních zbraní v případě ozbrojeného konfliktu. V tomto období bylo přijato vládní usnesení o civilní obraně ze dne 13. července 1951, jehož přílohou bylo Nařízení o základních úkolech a povinnostech v civilní obraně na území republiky Československé. Toto období je také charakteristické totalitním pojetím státu, kde je silně patrný přímý vliv Sovětského svazu. Zákon č. 40 ze dne 18. dubna 1961 o obraně Československé socialistické republiky, který obsahoval příslušná ustanovení, týkající se civilní obrany, je důkazem tohoto sovětského vlivu (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 55). Na sklonku 60. let do poloviny 70. let se civilní obrana zaměřovala na ochranu před zbraněmi hromadného ničení (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 50 – 51). Tato léta jsou také charakteristická výstavbou úkrytů, využívaných civilní obranou (Šilhánek a Dvořák, 2003, s. 64). Před půlnocí 20. srpna 1968 do transformace a rozvoje civilní ochrany, v té době obrany však zasáhla invaze armád Varšavské smlouvy, která zastavila tzv. Pražské jaro – snaha o „socialismus s lidskou tváří“. Temné období normalizace bylo ukončeno až v roce 1989. Tato léta jsou charakteristická přechodem civilní obrany z federálního ministerstva vnitra na federální ministerstvo obrany, dále Konceptí ochrany obyvatelstva a snahou legalizovat činnost civilní obrany v době míru při přírodních katastrofách a průmyslových haváriích. To avizovalo změnu v pojetí

ochrany obyvatelstva, která naznačila transformaci z vojenských ohrožení na ohrožení nevojenská v dobách míru (Linhart a Šilhánek, 2005, s. 5).

Poslední etapu transformace CO tvoří 3 období. Nejprve léta 1990 – 1992, období označované jako přechodné, kdy bylo potřeba zabezpečit civilní obranu v podmínkách moderní demokratické ČSFR. K tomu přispělo 1. srpna 1990 vydání Směrnic pro činnost nevojenské části Civilní obrany ČSFR (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 91). V těchto letech byla také přijata Koncepce Civilní obrany ČSFR s přílohou Harmonogramu nejdůležitějších opatření. Koncepce reagovala na transformaci civilní obrany v zahraničí, kde byla opatření ochrany obyvatelstva soustředěna na přírodní a antropogenní katastrofy a předcházení jejich následkům, tak jak to bylo v zahraničí již běžné a také legislativně podložené (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 92).

Od roku 1993 a s ním spojenému vzniku samostatné České republiky došlo ke změně podmínek pro rozvoj a transformaci civilní ochrany s cílem vytvořit moderní spolehlivý systém ochrany obyvatelstva. Od tohoto roku jsou opatření ochrany obyvatelstva realizována v podmínkách samostatné České republiky a odrážejí množství systémových, organizačních a legislativních změn (Linhart, 2006, s. 7). Zákon č. 21/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon 2/1969 Sb. o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, definuje změnu pojmu, tento zákon již užívá pojmu civilní ochrana (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 95).

Dne 17. března 1993 přijala vláda České republiky Usnesení č. 126, jehož obsahem byla opatření civilní ochrany České republiky, ve kterém je na základě čl. 61 Dodatkového protokolu I k Ženevským úmluvám deklarováno zachování funkčnosti systému civilní ochrany do doby, než bude přijata její právní úprava (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 95).

Po roce 1993 došlo také k řadě praktických změn, mezi které můžeme řadit trvalou provozuschopnost varovacího a vyrozumívacího systému, přehodnocení individuální ochrany, vytvoření regionálních sil a prostředků a další (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 96).

Po roce 1994 byla také posílena zahraniční aktivita Civilní ochrany v České republice, došlo k rozvoji spolupráce a získávání poznatků ze zahraničí, což se

realizovalo pomocí odborníků, účastí na seminářích a konferencích. Cílem bylo získání poznatků z fungování Civilní ochrany v zahraničí (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 103).

Součástí nového pojetí Civilní ochrany byla také otázka obrany České republiky, na základě které byla vydána Národní obranná strategie vládou ČR, díky které byl položen základ systému obrany České republiky. Cílem v této obranné strategii bylo zajištění bezpečnosti, zabránění a odvrácení ozbrojeného konfliktu a použití ozbrojených sil k obraně státu zejména v případě ohrožení svrchovanosti a územní celistvosti státu (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 108). Vrcholem v této problematice bylo vydání ústavního zákona č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky, který vymezuje základní povinnosti státu v době aplikovaných hrozeb různého charakteru. Mezi tyto povinnosti patří ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot (Linhart, 2006, s. 8).

Po roce 2000 došlo opět ke změně pojmu Civilní ochrany, kdy hovoříme o ochraně obyvatelstva. Zásadní však byla legislativní smršť, která položila základ dnešní ochraně obyvatelstva, jak ji známe dodnes. Stěžejní bylo přijetí zákonů 238/2000 Sb. o Hasičském záchranném sboru České republiky, 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a 240/2000 Sb. o krizovém řízení. Hovoříme o tzv. krizové legislativě, která vymezuje právní rámec každodenního fungování integrovaného záchranného systému a krizového řízení (Linhart, 2006, s. 8).

Dalšími důležitými legislativními počiny byla Vyhláška ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva a Nařízení vlády č. 463/2000 Sb., o stanovení pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací, poskytování a přijímání humanitární pomoci a náhrad výdajů vynakládaných právními osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva ve znění pozdějších předpisů.

Dále tato krizová legislativa vymezuje úkoly ochrany obyvatelstva subjektům: ministerstvům a ostatním ústředním správním úřadům, orgánům krajů, okresním úřadům, obcím a vybraným právními a fyzickými osobám podílejících se na ochraně obyvatelstva. Tato legislativa také převedla civilní ochranu, dnes již ochranu obyvatelstva, zpět pod Ministerstvo vnitra a to dnem 1. ledna 2001 spolu s účinností výše uvedených zákonů, konkrétně Usnesením vlády České republiky č. 53 ze dne

20. ledna 1999 byl vysloven souhlas s převodem výkonu státní správy ve věcech civilní obrany z působnosti Ministerstva obrany do působnosti Ministerstva vnitra. Ministerstvo vnitra se tak stalo garantem ochrany obyvatelstva s úkolem koordinace ostatních zainteresovaných rezortů, jak je běžné v ostatních vyspělých evropských státech (Linhart, 2006, s. 8).

Výchozím dokumentem pro další rozvíjení ochrany obyvatelstva, v návaznosti na legislativu přijatou po roce 2000, se stala Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015, schválená usnesením vlády České republiky ze dne 22. dubna 2002 (Linhart, 2006, s. 8).

Na tuto Koncepci ochrany obyvatelstva navazují další dvě Koncepce ochrany obyvatelstva. První z nich je „Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020“, schválená usnesením vlády České republiky č. 165 ze dne 25. února 2008 (Koleňák, MV – GŘ HZS ČR, 2014) a nejaktuálnější je „Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030“, schválená usnesením vlády České republiky č. 805 ze dne 23. října 2013 (Volný, MV – GŘ HZS ČR, 2014).

1.2 Analýza civilní ochrany, potažmo ochrany obyvatelstva v České republice v současnosti

Počátek 21. století se vyznačuje minimalizací hrozby globálního konfliktu, s čímž souvisí pokles rizika přímé vojenské agrese mezi státy (Kavan, 2011, s. 7).

Současné pojetí ochrany obyvatelstva se v této diplomové práci a pro účely dosažení cíle zabývá zejména Koncepcemi ochrany obyvatelstva. Argumentem pro toto pojetí je vysoká vypovídající hodnota těchto dokumentů z důvodu jejich tvorby odborníky v dané problematice. Nejvyšší důraz je pak kladen na nejaktuálnější Koncepci ochrany obyvatelstva, která hledí do budoucnosti až do roku 2030, na což nemůže okamžitě reagovat legislativa, ani literatura, které reflektují nastalé problémy až s určitým zpožděním, na rozdíl od „Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020

s výhledem do roku 2030“, která v sobě zahrnuje již aktuální hrozby a reaguje na vývoj nejen v České republice v oblasti bezpečnosti, potažmo ochrany obyvatelstva.

Nejmodernější pojetí, protínající smysl ochrany obyvatelstva, je založeno na spoluodpovědnosti občanů, kteří mají povinnost sami zabezpečovat svoji ochranu, vedle toho však přetrvává právo na pomoc od státu (Kavan, 2011, s. 5).

Ochrana obyvatelstva má v současnosti charakter plnění úkolů civilní ochrany, mezi které řadíme zejména: varování, vyrozumění, evakuaci, nouzové přežití, ukrytí, individuální ochranu a další. Tato a další opatření jsou zabezpečována složkami Integrovaného záchranného systému a to především Hasičským záchranným sborem České republiky (Kratochvílová, 2005, s. 3). Můžeme také hovořit o sdruženém systému, založeném na vazbách, vztazích a konkrétních opatřeních. Dnes lze ochranu obyvatelstva chápat také jako podsystém civilního nouzového plánování (připravenosti), který zahrnuje požadavky na civilní zdroje nutné k zajištění bezpečnosti (Fiala a Vilášek, 2010, s. 65).

Do současného pojetí ochrany obyvatelstva je nezbytné zahrnout fenomén terorismu, který nabyl na významu po útocích v USA 11. září 2001 a také v souvislosti s globalizací světa. Vedle živelních katastrof, technologických havárií, nehod a jiných víceméně každodenních hrozeb, je nutné stále více počítat s hrozbou terorismu, která postupem času sílí a do budoucna může být ještě sofistikovanější a nebezpečnější díky vědecko – technickému rozvoji (Fiala a Vilášek, 2010, s. 147).

V souvislosti s analýzou ochrany obyvatelstva v současnosti je potřeba zmínit, že každý občan má podle čl. 6 odst. 1 zákona č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod, právo na život, který je potřeba chránit již před narozením (Zákon č. 2 ze dne 16. prosince 1992). LZPS je podle čl. 3 zákona č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky součástí ústavního pořádku České republiky (Zákon č. 1 ze dne 16. prosince 1992).

1.3 Poslání a rámec ochrany obyvatelstva

„Lidstvo bylo po celou dobu své existence ohrožováno celou řadou nebezpečí. Zprvu se jednalo zejména o živelní katastrofy, sociální, náboženské i etnické střety, často přerůstající ve válečné konflikty. Později přibýly průmyslové havárie a s rozšiřováním moderních technologií se přidaly hrozby v podobě nezvládnutí nově vyvíjených technologií, jako jsou například jaderná energie, genové manipulace, nanotechnologie nebo informační technologie. S postupující globalizací se ohrožení společnosti zvyšuje zejména s rostoucí snahou o maximalizaci zisku bez ohledu na udržitelný rozvoj území. Spolu s globalizací postupuje ruku v ruce i hrozba terorizmu. Po vyhodnocení možných dopadů uvedených rizik a hrozeb je patrné, že opatření, která budou snižovat tato nebezpečí a jejich případné následky, jsou vlastně ochranou celé společnosti. Ochranu obyvatelstva je pak možné vnímat jako jeden ze základních pilířů systému bezpečnosti České republiky (ČR) v souladu s Bezpečnostní strategií ČR, schválenou vládou dne 8. září 2011 usnesením č. 665 (Koncepte OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

„Bezpečnost státu je založena na principu zajištění bezpečnosti jednotlivce, komunity a zabezpečení funkce společnosti, k jehož úspěšnému uplatnění je nezbytné zajistit funkčnost dotčených orgánů státní správy a samosprávy, právnických a podnikajících fyzických osob a rozvíjení procesů a nástrojů, které slouží k posilování bezpečnosti a ochrany obyvatelstva. Ochrana obyvatelstva je širokou „multiresortní“ disciplínou, kterou není možné vysvětlovat a řešit jen jako plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuaci, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva (ve vazbě na Ženevské úmluvy z 12. srpna 1949), ale jako soubor činností a úkolů odpovědných orgánů veřejné správy, právnických a podnikajících fyzických osob a také občanů, které vedou k zabezpečení ochrany života, zdraví, majetku a životního prostředí, v souladu s platnými právními předpisy. Úkoly jednotlivých orgánů jsou nepřenositelné a jejich plnění vyplývá z konkrétních ustanovení právních předpisů. Jako příklad je možné uvést:

- varování, evakuaci, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva v gesci Hasičského záchranného sboru České republiky (HZS ČR),
- zabezpečení veřejného pořádku v gesci Policie ČR,
- ochrana života a zdraví obyvatel v gesci Ministerstva zdravotnictví a krajů,
- zvládání povodňových rizik v gesci Ministerstva životního prostředí, Ministerstva zemědělství a jednotlivých povodňových orgánů,
- zabezpečení fungování státní správy a samosprávy při mimořádné události nebo krizové situaci v gesci jednotlivých orgánů veřejné správy a další (Koncepte OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

„Tento výčet je pouze příkladným a nepředstavuje taxativní výčet všech působností při přípravě na mimořádné události a krizové situace a jejich řešení (Koncepte OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

„V návaznosti na příklady z výčtu úkolů OOB bych zde rád uvedl jednotný systém varování a vyrozumění (JSVV), který je podle mého názoru jedním ze stěžejních prvků OOB. „JSVV je technicky, provozně a organizačně zabezpečen vyrozumívacími centry, telekomunikačními sítěmi a koncovými prvky varování a vyrozumění“ (Vyhláška MV č. 380 ze dne 9. srpna 2002). Vyrozumívací centra jsou součástí operačních a informačních středisek IZS pro zabezpečení varování, vyrozumění a předávání tísňových informací. „Telekomunikační sítě jsou linkové a rádiové sítě zabezpečující přenos povelů z vyrozumívacích center pro aktivaci koncových prvků varování a vyrozumění.“ Koncové prvky varování jsou technická zařízení schopná vydávat varovný signál, např. sirény“ (Vyhláška MV č. 380 ze dne 9. srpna 2002).

1.4 Významné oblasti ochrany obyvatelstva

„V rámci přípravných prací pro zpracování Koncepte ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 (Koncepte) byla zpracována strategická analýza

významných oblastí ochrany obyvatelstva za využití metody SWOT. Posuzováno bylo následujících šest oblastí:

- síly,
- věcné zdroje,
- úkoly ochrany obyvatelstva,
- krizové řízení,
- výchova a vzdělávání
- věda a výzkum, vývoj, inovace (Koncepce OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

„Každá z oblastí je pak detailně rozpracována prostřednictvím následujících nástrojů:

- právní předpisy,
- finanční prostředky,
- úkoly veřejné správy,
- úkoly právnických a fyzických osob,
- věda a školství,
- public relations a mezinárodní vztahy (Koncepce OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

„Výsledkem rozpracování a porovnání jednotlivých oblastí jsou pak identifikované úkoly, které jsou popsány v závěrečné části Koncepce a sledují naplňování vrcholových strategických cílů a priorit ochrany obyvatelstva (Koncepce OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

1.4.1 Síly

„Síly představují jeden ze základních stavebních kamenů systému ochrany obyvatelstva a jsou zastoupeny základními a ostatními složkami IZS, orgány veřejné správy, právnickými a podnikajícími fyzickými osobami a v neposlední řadě také

občany. Veškeré úkoly definované právními předpisy či koncepčními materiály jsou realizovány jednotlivými odpovědnými orgány. Jedná se zejména o složky IZS (základní a ostatní), orgány veřejné správy a nestátní neziskové organizace. Celý systém může být v neposlední řadě podpořen zapojením obyvatelstva formou „pracovní povinnosti“ a „pracovní výpomoci“ a dále potom dobrovolnictvím a tzv. osobní a věcnou pomocí občanů a právnických a podnikajících osob. V oblasti nestátních neziskových organizací je třeba vytvářet podmínky pro zapojení dobrovolnických aktivit občanů do řešení mimořádných událostí a krizových situací. Pro efektivní využití dostupných sil je potřeba klást velký důraz zejména na jejich odbornou připravenost a akceschopnost. Příprava nestátních neziskových organizací a dobrovolníků není v současné době optimální. Je nutné vytvořit podmínky pro jejich systémové zapojení do přípravy na mimořádné události a krizové situace a jejich řešení. Z dlouhodobého hlediska se jeví jako velmi zásadní problém podfinancování základních složek IZS, jejich častá a neřízená personální obměna a snižující se počet personálu (Koncepce OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

Základní složky Integrovaného záchranného systému

Základními složkami integrovaného záchranného systému jsou Hasičský záchranný sbor České republiky, jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany, poskytovatelé zdravotnické záchranné služby a Policie České republiky (Zákon č. 239 ze dne 28. června 2000).

Hasičský záchranný sbor

„Zřizuje se Hasičský záchranný sbor České republiky (dále jen "hasičský záchranný sbor"), jehož základním posláním je chránit životy a zdraví obyvatel a majetek před požáry a poskytovat účinnou pomoc při mimořádných událostech (Zákon č. 238 ze dne 28. června 2000).“

„Každý je povinen počínat si tak, aby nezavdal příčinu ke vzniku požáru, neohrozil život a zdraví osob, zvířata a majetek; při zdolávání požárů, živelních pohrom a jiných mimořádných událostí je povinen poskytovat přiměřenou osobní pomoc, nevystaví – li tím vážnému nebezpečí nebo ohrožení sebe nebo osoby blízké anebo nebrání – li mu v tom důležitá okolnost, a potřebnou věcnou pomoc (Zákon České národní rady č. 133 ze dne 17. prosince 1985).“

Zdravotnická záchranná služba

„Zdravotnická záchranná služba je zdravotní službou, v jejímž rámci je na základě tísňové výzvy, není-li dále stanoveno jinak, poskytována zejména přednemocniční neodkladná péče osobám se závažným postižením zdraví nebo v přímém ohrožení života (Zákon č. 374 ze dne 6. listopadu 2011).“

Policie České republiky

„Policie České republiky (dále jen „policie“) je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor (Zákon č. 273 ze dne 17. července 2008).“

„Policie slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropské unie nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu (dále jen „mezinárodní smlouva“) (Zákon č. 273 ze dne 17. července 2008).“

V rámci Policie České republiky nesmíme zapomenout na ochranu veřejného pořádku a zejména majetku občanů, kteří byli nuceni opustit svá bydliště při mimořádných událostech či krizových situacích. Často se setkáváme s případy rabování a vykrádání opuštěných obydlí, na což reaguje trestní zákoník v § 42, který hovoří o přitěžujících okolnostech, kde soud k těmto přihlédne v taxativně vyjmenovaných případech. V písmenu j se hovoří o přitěžující okolnosti pro oblast ochrany obyvatelstva takto: „Soud jako k přitěžující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel: spáchal

trestný čin za krizové situace, živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život, veřejný pořádek nebo majetek, anebo na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace“ (Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009).

Ostatní složky Integrovaného záchranného systému

„Ostatními složkami integrovaného záchranného systému jsou vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil, ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory, ostatní záchranné sbory, orgány ochrany veřejného zdraví, havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby, zařízení civilní ochrany, neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím. Ostatní složky integrovaného záchranného systému poskytují při záchranných a likvidačních pracích plánovanou pomoc na vyžádání (Zákon č. 239 ze dne 28. června 2000).“

Armáda České republiky

„K zajišťování své bezpečnosti vytváří Česká republika ozbrojené síly. Ozbrojené síly se člení na armádu, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž (Zákon č 219 ze dne 14. září 1999).“

„Armáda je základem ozbrojených sil a organizačně se člení na vojenské útvary, vojenská zařízení a vojenské záchranné útvary, které se mohou slučovat do větších organizačních celků (Zákon č 219 ze dne 14. září 1999).“

1.4.2 Věcné zdroje

„Kromě sil je nezbytné využívání věcných zdrojů, které jsou v rukách státu (Správy státních hmotných rezerv), ale i IZS, Armády České republiky (AČR) a samosprávy. Současná úroveň ekonomického zabezpečení značně omezuje možnosti obměny, pořizování, údržby a servisu věcných zdrojů potřebných pro plnění úkolů ochrany obyvatelstva a pro záchranné práce při mimořádných událostech a krizových situacích.

Ať se jedná o prvky nezbytné pro zajištění zpětného datového toku v rámci jednotného systému varování a informování, prostředky pro zabezpečení nouzového přežití obyvatelstva nebo o vybavení složek IZS (Koncepte OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

Stupeň poplachu

V rámci výše uvedených sil a prostředků je dobré objasnit podrobnosti o stupních poplachů, přičemž „stupeň poplachu předurčuje potřebu sil a prostředků pro záchranné a likvidační práce v závislosti na rozsahu a druhu mimořádné události a také na úrovni koordinace složek při společném zásahu“ (Vyhláška MV č. 328 ze dne 5. září 2001).

V rámci IZS máme 4 stupně poplachu, přičemž 4. stupeň poplachu je označován jako zvláštní a je stupněm nejvyšším (Vyhláška MV č. 328 ze dne 5. září 2001).

1.4.3 Úkoly ochrany obyvatelstva

„Ochrana obyvatelstva je souhrn opatření, která napomáhají k zabezpečení ochrany života a zdraví lidí, majetku a životního prostředí. Úkoly ochrany obyvatelstva plní nejen složky IZS, ale svůj podíl na ní mají také orgány kraje, obce, právnické a podnikající fyzické osoby i samotní občané. Právě občané velmi často zapominají, že mají spoluodpovědnost za ochranu života a zdraví jak svého, tak svých blízkých. I když je ochrana obyvatelstva v současnosti stabilním systémem, který opakovaně potvrdil svoji funkčnost, je ohrožován restriktivními opatřeními vycházejícími z ekonomické situace a s tím souvisejícím snižováním počtu pracovníků. Také existující právní předpisy nevytvářejí potřebné prostředí pro jeho další rozvoj a pružné reagování na aktuální hrozby. Proto je třeba plně využívat existujících možností a pokusit se o zkvalitnění právního prostředí, ze kterého ochrana obyvatelstva vychází, rozpracovat a využívat možnosti různých způsobů financování. Odpovídající objem finančních prostředků umožní přilákat nové, odborně vzdělané pracovníky, více využívat

moderních technologií a zvýšit kredit ochrany obyvatelstva u veřejnosti (Koncepte OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

1.4.4 Krizové řízení

„Systém krizového řízení, nastavený zákonem č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů, byl prakticky ověřen při řešení mnoha krizových situací. Zároveň byla jeho existence a další rozvoj podpořen celou řadou nelegislativních dokumentů (zejména Optimalizace současného bezpečnostního systému ČR). Pro řešení krizových situací jsou zpracovány speciální plánovací dokumenty (krizové plány, plány krizové připravenosti). Od roku 2011 byl systém krizového řízení rozšířen o problematiku ochrany kritické infrastruktury (Koncepte OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

1.4.5 Výchova a vzdělávání

„Výchova a vzdělávání jsou úzce vázány na začlenění problematiky ochrany obyvatelstva do systému vzdělávání na školách, který umožňuje dlouhodobě působit na jedince formou pravidelné a povinné výuky. Na školní vzdělávání jsou nadstavbově napojeny projekty vybraných institucí, které při realizaci těchto činností spolupracují. Jedná se zejména o základní složky IZS a nestátní neziskové organizace. Aby nedocházelo k duplicitnímu jednání, jsou od roku 2011 vyvíjeny snahy o systematizaci výchovy a vzdělávání (Koncepte OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

1.4.6 Věda a výzkum, vývoj, inovace

„Výzkumná, vývojová a inovační podpora ochrany obyvatelstva je rozvíjena především v rámci bezpečnostního výzkumu ČR, který má legislativní a koncepční oporu. Centrálním výzkumným pracovištěm v působnosti Ministerstva vnitra,

zajišťujícím realizaci, organizaci a koordinaci výzkumné, vývojové a inovační podpory ochrany obyvatelstva je Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč, který dále plní úkoly na úseku vzdělávací, informační a specializační činnosti (Koncepte OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

1.5 Koncepte ochrany obyvatelstva

„Problematika ochrany obyvatelstva je v České republice obsažena jak v právních předpisech (zákony, nařízení vlády, vyhlášky), tak na bázi dokumentů nelegislativního charakteru (koncepte). Zatímco právní předpisy stanovují obecný a závazný právní rámec výkonu ochrany obyvatelstva jednotlivými orgány veřejné správy, právníckými a fyzickými osobami, koncepte představuje podrobný popis a rozpracování struktury systému ochrany obyvatelstva se stanovením detailních úkolů a termínů pro jejich splnění (Časopis 112, 4/2013).“

„Koncepte ochrany obyvatelstva (dále jen „koncepte“) tak představuje základní strategický plánovací dokument. Výchozím podkladem pro její zpracování je zejména Bezpečnostní strategie České republiky a v ní identifikované bezpečnostní hrozby a zájmy České republiky. Koncepte si klade za cíl rozpracovat a jednoznačným způsobem uchopit vize a úkoly nastavené v základních strategických dokumentech a zajistit tak jejich implementaci a realizaci v praxi. Zpracování koncepte je obsaženo v zákonu č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o IZS“) a je v gesci Ministerstva vnitra. Vzhledem k šíři problematiky není žádoucí, a ani možné, aby se na zpracování koncepte podílelo pouze Ministerstvo vnitra, ale je nezbytná úzká součinnost s dalšími orgány veřejné správy. Výsledkem tak bude provázaný dokument, který řeší problematiku ochrany obyvatelstva komplexně, v celé její šíři, a který bude projednán a schválen vládou České republiky (cestou Výboru pro civilní nouzové plánování a Bezpečnostní rady státu) (Časopis 112, 4/2013).“

1.6 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015

„Ochrana obyvatelstva je v Koncepci charakterizována jako soubor činností a postupů věcně příslušných orgánů, dalších subjektů i jednotlivých občanů, směřujících k minimalizaci dopadů mimořádných událostí na životy a zdraví obyvatelstva, majetek a životní prostředí. Zdůrazňuje zákonem stanovenou odpovědnost a úkoly ministerstev a jiných ústředních správních úřadů, orgánů územních samosprávných celků včetně obcí, právnických osob a podnikajících fyzických osob. Tyto činnosti a postupy jsou pojímány komplexně jako součást havarijního, krizového a obranného plánování (Linhart, 2006, s. 8).“

„Koncepce navrhuje řešit především tyto problémy:

- vazby a úkoly jednotlivých úrovní veřejné správy, podnikové sféry i občanů,
- vybavení složek integrovaného záchranného systému (dále jen „IZS“) materiálem a technikou k odstraňování následků mimořádných událostí vyplývajících z nových hrozeb,
- vytvoření centrálních sil IZS v rezortu ministerstva vnitra,
- dobudování systému operačních a informačních středisek IZS a jejich zodolněné komunikační spojení a informační a komunikační systém krizového řízení,
- zvýšení úrovně připravenosti pracovníků veřejné správy, zejména obcí, právnických osob a podnikajících fyzických osob, občanů a školní mládeže,
- stanovení základních organizačních a technických opatření ochrany obyvatelstva, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití,
- stanovení postupu nakládání s materiálem civilní ochrany (Linhart, 2006, s. 8 – 9).“

1.7 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020

Na Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015 navázala další Koncepce OOB, konkrétně „Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020“. „Ústředním správním úřadem ve věcech ochrany obyvatelstva je Ministerstvo vnitra a garantem za přípravu a plnění základních opatření v oblasti ochrany obyvatelstva je HZS ČR. V této koncepci je opět zvýrazněna potřeba informovanosti a vzdělání v oblasti ochrany obyvatelstva, posílení a materiální zabezpečení složek IZS, odpovědnost ministerstev, ústředních správních úřadů, obcí, právnických a fyzických osob za ochranu obyvatelstva. Na základě vyhodnocení předchozí koncepce ochrany obyvatelstva lze konstatovat, že systém ochrany obyvatelstva je funkční. V dalším období budou připravována opatření legislativní i nelegislativní povahy, obsažená zejména v *Návrhu optimalizace současného bezpečnostního systému ČR*. Jedním z limitujících faktorů dalšího zvyšování úrovně připravenosti opatření k ochraně obyvatelstva zejména v oblasti materiálního zabezpečení je výše rozpočtovaných finančních prostředků. Postup, odpovědnost a termíny plnění úkolů stanovených pro zvýšení připravenosti opatření k ochraně obyvatelstva jsou uvedeny v „Harmonogramu realizace opatření ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020“ (Koncepce OOB do r. 2013 s výhledem do r. 2020, 2008).“

1.7.1 Výhled do roku 2020

„Pokračovat ve vybavování a přípravě složek integrovaného záchranného systému, včetně zařízení civilní ochrany, k plnění úkolů ochrany obyvatelstva při mimořádných událostech a krizových situacích (Koncepce OOB do r. 2013 s výhledem do r. 2020, 2008).“

„Dokončit obměnu elektrických rotačních sirén za moderní koncové prvky varování, které umožní vyslání varovného signálu, po kterém bude vyslána tísňová informace v zónách vnějšího havarijního plánování a na územích ohrožených povodněmi. V těchto lokalitách umístit detektory pro měření fyzikálních a chemických veličin (Koncepce OOB do r. 2013 s výhledem do r. 2020, 2008).“

„Vybudovat selektivní obousměrný systém ovládání a monitorování stavu koncových prvků varování, který současně zajistí přenos informací z detektorů měření výšky hladiny vodních toků ve vybraných lokalitách a úniku nebezpečných látek u vybraných subjektů, které tyto látky skladují nebo vyrábějí (Koncepce OOB do r. 2013 s výhledem do r. 2020, 2008).“

„Navrhnout opatření ke zvýšení bezpečnosti osob, majetku a životního prostředí při přepravách vysoce rizikových nebezpečných věcí (Koncepce OOB do r. 2013 s výhledem do r. 2020, 2008).“

1.8 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030

Na Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020 a zejména její výhled do roku 2020 navazuje „Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030“. Je to nejaktuálnější Koncepce ochrany obyvatelstva, která je stěžejní pro analýzu a komparaci vývoje (minulosti) civilní ochrany (obran) se současným a zejména budoucím pojetím ochrany obyvatelstva. Koncepce ochrany obyvatelstva je vedle zákonů, vyhlášek a nařízení jeden z nejdůležitějších dokumentů v oblasti ochrany obyvatelstva.

„Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 představuje klíčový dokument popisující systém ochrany obyvatelstva v celé jeho multiresortní šíři a komplexnosti. Formuluje základní principy ochrany obyvatelstva a definuje její významné oblasti a nástroje, prostřednictvím kterých je prakticky

realizována. Přípravenost systému čelit současným i předvídatelným bezpečnostním hrozbám a s nimi spojeným mimořádným událostem a krizovým situacím už si dále nevystačí s „pouhým“ nasazením sil a prostředků bezpečnostních složek státu. Je potřeba hledat nové cesty, nástroje a postupy spočívající zejména v efektivním zapojení všech subjektů, které jsou schopny tomuto systému napomoci. Základním stavebním kamenem každého strategického dokumentu je kvalitně zpracovaná analýza, v případě Koncepce ochrany obyvatelstva pak SWOT analýza. Tato byla doplněna o další párové porovnání silných a slabých stránek, hrozeb a příležitostí, přičemž byly četnosti výskytu jednotlivých faktorů komparovány za pomoci Paretovy analýzy a graficky znázorněny tzv. Lorenzovou křivkou. Výsledkem pak byla široká množina informací, která byla využita pro identifikaci základního směřování dalšího vývoje systému ochrany obyvatelstva. Analýza byla zpracována za aktivní účasti odborných pracovníků ústředních správních úřadů a také územních orgánů (Koncepce OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

„Výsledkem práce odborné pracovní skupiny, která byla zřízena při Výboru pro civilní a nouzové plánování, bylo nalezení a popsání dvaceti čtyř základních úkolů ochrany obyvatelstva, které budou směřovat k naplnění definovaných strategických priorit:

- Občan,
- Soukromé subjekty,
- Ochrana kritické infrastruktury,
- Věda, výzkum a inovace,
- Vydefinování nových úkolů a přístupů (Koncepce OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

„Cílem je celkové posílení systému ochrany obyvatelstva za maximálního využití stávajících kapacit a efektivního zapojení kapacit nových. Světové trendy v oblasti analýz rizik jednoznačným způsobem ukazují, že aktuální hrozby nejsou pouze přírodního nebo technického charakteru, ale také charakteru sociálního. Z celé škály hrozeb je potřeba zmínit zejména celkové stárnutí populace a tím se měnící

demografické křivky. Abychom byli schopni veškeré tyto hrozby úspěšně popsat, je v Koncepti ochrany obyvatelstva uvedeno, jako jeden z klíčových úkolů, zpracování analýzy hrozeb pro Českou republiku. Tato analýza bude vycházet z již dříve přijatých strategických a koncepčních materiálů a zároveň bude v maximální možné míře využívat dostupné odborné studie a analýzy. Výsledky pak budou využity k optimálnímu nastavení dalších směrů rozvoje ochrany obyvatelstva a případně též k následnému právnímu zakotvení konkrétních úkolů, prostřednictvím kterých budou vytvořeny nezbytné legislativní podmínky k zajištění ochrany obyvatelstva také před nově identifikovanými hrozbami. Materiál si klade za cíl jednoznačným a prokazatelným způsobem identifikovat slabá místa systému, k jejichž odstranění navrhuje celou řadu úkolů a opatření. Realizace těchto úkolů je efektivně rozložena do následujících sedmi let a zároveň nastavuje základní strategické linie budoucího vývoje v této oblasti do roku 2030. Společnou vizí všech těch, kteří se na zpracování tohoto materiálu podíleli, je vytvoření takového systému ochrany obyvatelstva, který bude vytvářet podmínky pro zajišťování úrovně bezpečnosti našich spoluobčanů odpovídající možnostem a schopnostem České republiky jako moderního a vyspělého státu (Koncepte OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

1.8.1 Strategické cíle a priority ochrany obyvatelstva do roku 2030

„Koncepte vychází z identifikovaných bezpečnostních hrozeb specifikovaných v Bezpečnostní strategii ČR a v Harmonogramu přípravy a zpracování krizových plánů, schváleném Bezpečnostní radou státu dne 14. května 2002 usnesením č. 295. Při zpracování se také vycházelo z dalších strategických a koncepčních materiálů, například:

- Optimalizace současného bezpečnostního systému ČR (usnesení vlády ze dne 21. září 2005 č. 1214, ve znění usnesení vlády ze dne 9. ledna 2008 č. 7 a usnesení vlády ze dne 16. ledna 2013 č. 44)
- Aktualizace státní energetické koncepce ČR ze srpna 2012 (usnesení vlády ze dne 8. listopadu 2012 č. 803)

- Národní priority orientovaného výzkumu, experimentálního vývoje a inovací (usnesení vlády ze dne 19. července 2012 č. 552)
- Koncepce environmentální bezpečnosti 2012 - 2015 s výhledem do roku 2020 (usnesení Bezpečnostní rady státu ze dne 18. června 2012 č. 10)
- Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020 (usnesení vlády ze dne 25. února 2008 č. 165, ve znění usnesení vlády ze dne 1. prosince 2010 č. 859)
- Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR (usnesení vlády ze dne 11. ledna 2010 č. 37)
- Politika územního rozvoje ČR 2008 (usnesení vlády ze dne 20. července 2009 č. 929)
- Závěry analýzy bezpečnostního systému ČR (usnesení vlády ze dne 1. prosince 2004 č. 1203) Ze zahraničních strategických materiálů je možno jmenovat zejména: Global Trends 2030: Alternative Worlds (2012): vydáno Národní zpravodajskou radou USA Global Risks 2013 - Eight edition: vydáno Světovým ekonomickým fórem (Koncepce OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

„Všechny nově definované strategické cíle směřují k zajištění základních funkcí státu – zajištění bezpečnosti obyvatelstva, ochrany jejich života, zdraví a majetku. To vše v souladu s širší definicí ochrany obyvatelstva jako: „Plnění úkolů v oblasti plánování, organizování a výkonu činností za účelem předcházení vzniku, zajištění připravenosti na mimořádné události a krizové stavy a jejich řešení; ochranou obyvatelstva je dále plnění úkolů civilní obrany podle Ženevských protokolů“. Autoři Koncepce jsou si vědomi širše dané problematiky a také vzali v úvahu dynamiku změn, jakou oblast bezpečnosti v posledních letech zaznamenala (Koncepce OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

1.8.2 Vrcholové strategické cíle

„**Bezpečnost obyvatelstva:** je chápána jako kontinuální, nikdy nekončící proces postavený na zdokonalování schopností a dovedností všech zainteresovaných složek. Cílem je zajistit dostatečnou míru bezpečí pro obyvatele státu a zároveň jim poskytnou dostatečné množství informací a návodů k aktivnímu zapojení se do procesu sebeochrany a vzdělávání. Systém musí být postaven na dostatečném povědomí o úkolech jednotlivých odpovědných orgánů, ale také na posilování principu sebeochrany a vzájemné pomoci. Nedílnou součástí je pak širší zapojení subjektů soukromé sféry a jejich zainteresování do otázek bezpečnosti (Koncepte OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

„**Nedělitelnost / Komplexnost:** bezpečnostní hrozby jsou příliš provázané a není možné řešit každou zvlášť pomocí jednoho odpovědného orgánu. Cílem je vytváření univerzálních nástrojů a postupů, které umožní efektivně využívat všechny dostupné síly a prostředky k rychlému zvládnutí nastalé mimořádné události nebo krizové situace. A to nejen na úrovni ČR, ale také aktivním zapojením do plánovacích struktur Evropské unie (EU) a Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) (Koncepte OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

„**Udržitelnost:** všechny nastavené cíle a úkoly musí být plněny s ohledem na jejich dlouhodobou udržitelnost a efektivní začlenění do již existujícího systému. Cílem je vytvořit prostor pro nejúčelnější vynakládání finančních prostředků z veřejných zdrojů a jejich přesné směřování do oblastí, kde jsou potřeba. Zároveň je potřeba zajistit dostatečné množství finančních prostředků nezbytných k zajištění akceschopnosti, obnovy, ale také dostatečné vzdělání (Koncepte OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

„**Institucionálnost:** ochrana obyvatelstva představuje nezpochybnitelnou součást bezpečnostního systému ČR, jehož základní funkcí je integrovat, koordinovat a řídit jednotlivé složky a pružně reagovat na vzniklé hrozby. Cílem je nastavit bezpečnostní systémy a jejich právní rámec tak, aby všechny zainteresované složky disponovaly dostatečným množstvím efektivních práv a nástrojů k jejich zvládnutí. Zároveň je

potřeba revidovat a nově nastavit systém povinností tak, aby se všechny součásti bezpečnostního systému, včetně obyvatel a soukromých subjektů, na ochraně obyvatelstva aktivně podílely (Koncepte OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

1.8.3 Strategické priority ochrany obyvatelstva

„Pro splnění výše uvedených vrcholových strategických cílů a vizí v oblasti ochrany obyvatelstva, jejichž záměrem je zajištění trvalého a kvalitativně se zlepšujícího systému ochrany života, zdraví a majetku občanů, je nutno se zaměřit zejména na následující klíčové priority:

- Širší zapojení občanů do systému ochrany obyvatelstva cestou zvýšení jejich schopnosti sebeochrany za využití informací a znalostí získaných v rámci plošného a cíleného systému výchovy a přípravy,
- Širší zapojení právnických a podnikajících fyzických osob do přípravy na mimořádné události a krizové situace a jejich řešení cestou užší spolupráce s odpovědnými orgány veřejné správy a zvýšeným podílem na realizaci konkrétních úkolů u subjektů představujících zvýšené riziko pro své okolí,
- Zvýšení odolnosti a ochrany prvků kritické infrastruktury proti možným rizikům a zajištění širšího zapojení subjektů kritické infrastruktury do procesu přípravy na mimořádné události a krizové situace a jejich řešení,
- Cílená podpora vědy a výzkumu, vývoje, inovací s důrazem na využívání dosažených výsledků v aplikační sféře v rámci systému vzdělávání a přípravy odborníků,
- Vyvážené a komplexně využitelné úkoly a nástroje ochrany obyvatelstva umožňující efektivní prevenci a přípravu na mimořádné události a krizové situace a jejich řešení založené na přesně definovaném a zakotveném systému ochrany obyvatelstva. Plnění jednotlivých priorit bude obsahem „Zprávy o stavu ochrany obyvatelstva v České republice“ (schválena vládou ČR), která bude vydávána v pravidelných tříletých cyklech a bude obsahovat vyhodnocení

stávající situace, zhodnocení jednotlivých úkolů z Koncepce, určení úkolů pro následující tříleté období, rozpracování těchto úkolů a stanovení termínů a gescí za jejich zpracování (Koncepce OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

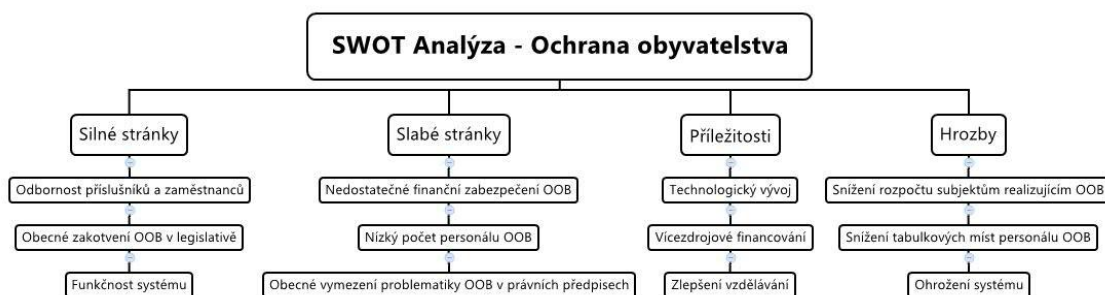
1.8.4 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 – Závěr

„Ochrana obyvatelstva představuje nezpochybnitelnou a neopomenutelnou součást bezpečnostního systému ČR. Důsledné vytváření potřebných materiálních, technických, organizačních a legislativních podmínek pro přípravu a realizaci preventivních opatření zaměřených do oblasti minimalizace rizika vzniku a rozsahu následků mimořádných událostí a krizových situací, precizní příprava, plánování a následný rychlý a účinný zásah odpovědných složek přispívá k uchránění mnoha životů obyvatel, jejich majetku a životního prostředí před dopady těchto událostí. I přes tento nezpochybnitelný fakt, kdy systém ochrany obyvatelstva přispívá k úspoře finančních prostředků, je tento systém a jeho jednotlivé složky v poslední době v nelehké situaci. Krácení veřejných rozpočtů může mít na efektivitu fungování tohoto systému zásadní dopad. Tyto finanční úspory a s tím spojené materiální a personální úspory budou v následujícím období těmi nejvýznamnějšími faktory, které budou rozvoj systému ochrany obyvatelstva zásadně ovlivňovat. Autorský kolektiv však věří, že navržené úkoly pro následující období představují realizovatelný a udržitelný směr, kterým by se do budoucna ochrana obyvatelstva měla ubírat. Koordinace plnění těchto úkolů a naplnění myšlenky koncepce je úkolem Ministerstva vnitra. Vzhledem k multiresortnímu rozsahu systému ochrany obyvatelstva se však toto neobejde bez aktivní pomoci dotčených ministerstev a jiných ústředních správních úřadů, orgánů samosprávných celků, ale také vybraných právnických a podnikajících fyzických osob. Odborný základ a podporu při realizaci úkolů pak bude vytvářet početná a zkušená komunita vědeckých pracovníků (Koncepce OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

„Autorský kolektiv by rád touto cestou poděkoval všem, kteří se na zrodu této Koncepce aktivně podíleli a bez jejichž pomoci by nebylo možné tento materiál zpracovat (Koncepce OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

„Tato Koncepce je zpracována v duchu myšlenky člověka v oblasti ochrany obyvatelstva vysoce erudovaného – tragicky zesnulého doc. Ing. Josefa Janoše, CSc., která zní: „OCHRANA OBYVATELSTVA JE CÍL“ (Koncepce OOB do r. 2020 s výhledem do r. 2030, 2013).“

1.9 SWOT Analýza ochrany obyvatelstva



Obrázek 1: SWOT Analýza ochrany obyvatelstva

Schéma podle dat Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, sestavil autor.

1.10 Institut ochrany obyvatelstva

„Institut ochrany obyvatelstva je odborným orgánem MV – GŘ HZS ČR pro vědeckovýzkumnou, vzdělávací, výcvikovou a informační činnost ve věcech ochrany

obyvatelstva. Poskytuje informační, expertizní, konzultační a poradenskou činnost orgánům a organizacím HZS ČR, ministerstvům, orgánům státní správy a samosprávy a právníckým a vybraným fyzickým osobám, jejichž činnost je důležitá pro zabezpečení plnění úkolů ochrany obyvatelstva (Institut OOB, 2013).“

„Institut civilní ochrany vznikl 1. listopadu 1991 z Výzkumného ústavu Civilní ochrany. V souvislosti s převodem výkonu státní správy ve věci civilní ochrany z působnosti Ministerstva obrany do působnosti Ministerstva vnitra byl Institut civilní ochrany České republiky v Lázních Bohdaneč dnem 1. ledna 2001 převeden jako Institut ochrany obyvatelstva do podřízenosti Ministerstva vnitra - Generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky a stal se jeho součástí (Institut OOB, 2013).“

„Ustavení organizace civilní protiletecké ochrany - CPO se datuje přijetím **Zákona č. 82 ze dne 11. dubna 1935 o ochraně a obraně proti leteckým útokům**. Ústředním řízením civilní protiletecké ochrany bylo pověřeno ministerstvo vnitra. K provádění zákona byly zřízeny v jednotlivých městech podle nařízení a směrnic ministerstva vnitra poradní výbory civilní protiletecké ochrany. Tím skončily svoji činnost dobrovolné instituce – Ústředí obrany obyvatelstva a místní výbory obrany obyvatelstva. Ministerstvo vnitra ve spolupráci s Ministerstvem národní obrany a ostatními zainteresovanými rezorty roztrídilo obce podle pravděpodobnosti předpokládaného leteckého napadení do jednotlivých kategorií a stanovilo, která opatření k ochraně před těmito útoky a kdy nabývají pro jednotlivé kategorie platnost. Potencionální nebezpečí se týkalo především velkých měst s průmyslovými podniky a jinými zařízeními důležitými pro obranu státu. K hlavním úkolům nově vzniklé organizace patřilo zabezpečení obyvatelstva plynovými maskami a dostatečným počtem veřejných úkrytů (Institut OOB, 2013).“

1.11 Kritická infrastruktura a evropská kritická infrastruktura

V této kapitole je definována kritická infrastruktura, evropská kritická infrastruktura a ochrana kritické infrastruktury. Dále jsou zde definována průřezová a odvětvová kritéria.

1.11.1 Kritická infrastruktura

Kritickou infrastrukturou (KI) se rozumí prvek kritické infrastruktury nebo systém prvků kritické infrastruktury, jehož narušení funkce by mělo závažný dopad na bezpečnost státu, zabezpečení základních životních potřeb obyvatelstva, zdraví osob nebo ekonomiku státu (Zákon č. 240 ze dne 28. června 2000).

1.11.2 Evropská kritická infrastruktura

Evropskou kritickou infrastrukturou (EKI) se rozumí kritická infrastruktura nacházející se v členských státech, jejíž narušení nebo zničení by mělo závažný dopad pro nejméně dva členské státy. Závažnost dopadu se posuzuje podle průřezových kritérií. To se vztahuje i na účinky způsobené meziodvětvovými závislostmi na jiných typech infrastruktury (Směrnice Rady č. 114 ze dne 8. prosince 2008).

1.11.3 Ochrana kritické infrastruktury

„Souhrn opatření, která při zohlednění možných rizik směřují k zabránění jejího narušení (MVČR, Kritická infrastruktura).“

1.11.4 Průřezová kritéria

„Průřezovým kritériem pro určení prvku kritické infrastruktury je hledisko

a) obětí s mezní hodnotou více než 250 mrtvých nebo více než 2500 osob s následnou hospitalizací po dobu delší než 24 hodin,

b) ekonomického dopadu s mezní hodnotou hospodářské ztráty státu vyšší než 0,5 % hrubého domácího produktu, nebo

c) dopadu na veřejnost s mezní hodnotou rozsáhlého omezení poskytování nezbytných služeb nebo jiného závažného zásahu do každodenního života postihujícího více než 125000 osob (Nařízení vlády č. 432 ze dne 22. prosince 2010).“

1.11.5 Odvětvová kritéria

„Odvětvová kritéria pro určení prvku kritické infrastruktury jsou uvedena v příloze k tomuto nařízení (Nařízení vlády č. 432 ze dne 22. prosince 2010).“

1.12 Bezpečnostní prostředí České republiky v návaznosti na problematiku ochrany obyvatelstva

„Na základě analýzy bezpečnostního prostředí, ve kterém se ČR nachází, lze identifikovat specifické hrozby pro její bezpečnost. ČR jako zodpovědný člen mezinárodních organizací zahrnuje mezi relevantní bezpečnostní hrozby i takové, které nemají přímý dopad na její bezpečnost, ale ohrožují její spojence (Bezpečnostní strategie ČR, 2011).“

Jako součást bezpečnosti je potřeba chápat také pojmy hrozba a riziko, patřící do bezpečnostní terminologie (Janošec, s. 42). Na hrozby a rizika bezprostředně navazují chráněné hodnoty. Tyto chráněné hodnoty je nutné před hrozbami co nejlépe ochránit po stránce preventivní i represivní. Chráněné hodnoty se kvalifikují podle měřících

postupů a jejich významu, působení hrozeb a pravděpodobnosti rizik z nich vyplývajících. Hodnoty jsou seřazeny v bezpečnostní realitě do souboru priorit, kde nejvýznamnější je ochrana života obyvatelstva, další přední příčky zabírají zdraví obyvatelstva, hmotný majetek, následuje duševní majetek a životní majetek a další (Janošec, s. 47).

Česká republika má podle čl. 1 ústavního zákona č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky povinnost zajistit svrchovanost a územní celistvost České republiky, ochranu jejích demokratických základů a ochranu životů, zdraví a majetkových hodnot (Zákon č. 110 ze dne 22. dubna 1998).

1.12.1 Aktuální bezpečnostní hrozby v globálním měřítku



Obrázek 2: Aktuální bezpečnostní hrozby

Schéma podle dat Bezpečnostní strategie ČR, sestavil autor.

1.13 Ochrana obyvatelstva v Evropě a Evropské unii

„Počátky budování ochrany obyvatelstva, především před následky leteckých útoků v Evropě spadají, obdobně jako v našich zemích, do druhé poloviny dvacátých a první poloviny třicátých let minulého století. V tomto období vznikaly v řadě,

evropských států organizace ochrany obyvatelstva a byly přijímány zásadní legislativní normy (zákony), vymezující jejich činnost, která spočívala především v prevenci před účinky vojenského (leteckého) napadení civilního obyvatelstva. Obecně se hovoří o civilní protiletecké ochraně nebo obraně. Po dočasném útlumu aktivit v této oblasti bezprostředně po skončení druhé světové války došlo v souvislosti se vznikem tzv. bipolárního světa v řadě států opět k budování organizované ochrany obyvatelstva a jejího legislativního vymezení. Veškerá opatření směřovala k ochraně obyvatelstva výhradně pro případ války, do poloviny padesátých let vedené konvenčními prostředky, v dalším období pak zaměřená na ochranu před zbraněmi hromadného ničení. Do tohoto období spadá v řadě států masivní budování ochranné infrastruktury jako rozhodujícího způsobu ochrany obyvatelstva před napadením. (Švýcarsko, skandinávské státy) (Linhart a Šilhánek, 2005, s. 11).“

„Po uvolnění mezinárodního napětí se v sedmdesátých letech začínají prosazovat tendence, aby organizovaná ochrana obyvatelstva (pevné i flexibilní struktury, síly a prostředky, materiál, finanční zdroje předurčené pro případ války) mohla být využívána v míru při likvidaci následků přírodních nebo antropogenních katastrof. Tomuto účelu byly přizpůsobovány i základní legislativní dokumenty (Linhart a Šilhánek, 2005, s. 11).“

„Tyto snahy dostaly konkrétní podoby zejména po **ministerské schůzce Evropské unie v roce 1986**, kde byly položeny základy pro společnou politiku Evropské unie v oblasti – do češtiny přeloženo – **civilní ochrany** (tento název byl přijat v EU pro tuto činnost) a po přijetí tzv. Římské smlouvy státy NATO v roce 1991, kdy došlo ke změně priorit s posunutím na první místo politického a ne vojenského řešení (změna strategické koncepce NATO). Praktickým důsledkem těchto jednání bylo, že řada států zrušila drahé pevné organizační a institucionální struktury, určené především k ochraně obyvatelstva v období války (organizace civilní obrany), a začala s výstavbou nových bezpečnostních systémů s novými názvy, určených především k ochraně obyvatelstva v období míru před přírodními a technogenními negativními vlivy a využitelných i v průběhu ozbrojeného konfliktu (Linhart a Šilhánek, 2005, s. 11).

„Na základě principu subsidiarity, který je zakotven v čl. 5 smlouvy o založení Evropských společenství (dále je „Společenství“), je ochrana obyvatelstva věcí členských států Evropské unie (dále jen „EU“). Současně ale existuje v ochraně obyvatelstva při závažných katastrofách řada aktivit na úrovni EU. Počátek evropské spolupráce v této oblasti se datuje rokem 1985, kdy byla předložena tzv. Zelená kniha Evropské komise (dále jen „Komise“) s názvem „Péče o životní prostředí – akce pro evropské životní prostředí“ (Linhart a Šilhánek, 2009, s. 5).“

„Hlavním cílem politiky EU v oblasti ochrany obyvatelstva je podpora a pomoc členských států při odpovídajících aktivitách. Zásadními dokumenty ochrany obyvatelstva Společenství v současné době jsou:

- Rozhodnutí Rady EU o vytvoření mechanismu Společenství na podporu zesílené spolupráce v civilní ochraně z roku 2001,
- Rozhodnutí Rady EU ze dne 8. listopadu 2007 o vytvoření mechanismu civilní ochrany Společenství – tzv. Recast,
- Rozhodnutí Rady EU ze dne 5. března 2007 o zřízení finančního nástroje pro civilní ochranu (Linhart a Šilhánek, 2009, s. 5).“

1.13.1 Mechanismus civilní ochrany Společenství

V dnešní době je společnost v důsledku inovace technologií a provázanosti všech procesů mnohem zranitelnější než dříve. Dnes musí společnost čelit novým hrozbám, novým rizikům, ať přírodním či technologickým, mnohdy s obrovskými důsledky. Na tyto hrozby je potřeba reagovat důsledněji, právě za tímto účelem a na pomoc při přípravě a řešení krizových situací zřídila Evropská unie mechanismus spolupráce při asistenčních zásazích a vytvořila programy financování opatření civilní ochrany (Civil protection, EUROPA).

„Mechanismus civilní ochrany Společenství byl zřízen v roce 2001 **Rozhodnutím Rady 2001/792/ES, Euratom** na podporu zesílené spolupráce mezi Společenstvím a členskými státy při asistenčních zásazích v oblasti civilní ochrany v případě výskytu závažných mimořádných událostí nebo bezprostředního nebezpečí jejich výskytu uvnitř

nebo vně Společenství. V roce 2007 byla **Rozhodnutím Rady 2007/779/ES, Euratom** přijata přepracovaná verze mechanismus civilní ochrany Společenství, která novelizovala původní Rozhodnutí dle nabytých zkušeností a tehdejších požadavků (Mechanismus CO Unie, GŘ HZS ČR).“

„V roce 2013 byl za účelem posílení účinnosti, efektivnosti a soudržnosti evropské odezvy na katastrofy přijat **Rozhodnutím Evropského parlamentu a Rady 1313/2013/EU** nový mechanismus civilní ochrany Unie. Jeho cílem je podporovat, koordinovat a doplňovat činnosti členských států v oblasti civilní ochrany a zlepšovat účinnost systémů v oblasti prevence, připravenosti a odezvy. Jednou z důležitých změn je uvedení mechanismu civilní ochrany Unie do souladu s článkem 196 Smlouvy o fungování Evropské unie, který se zasazuje o integrovaný přístup k zvládnutí katastrof (Mechanismus CO Unie, GŘ HZS ČR).“

Smyslem mechanismu civilní ochrany EU je usnadnění spolupráce v oblasti civilní ochrany při zásazích na území postižené země mimořádnou událostí. Zároveň zde však platí zásada subsidiarity, což znamená, že pomoc ze strany Evropské unie bude zahájena až po žádosti postižené země o tuto pomoc (The Community mechanism for civil protection, Humanitarian Aid and Civil Protection).

„EU zřídila mechanismus civilní ochrany, s jehož pomocí mohou země katastrofám předcházet, náležitě se na krizové situace připravit a sdílet snáze zdroje, které budou postiženým zemím k dispozici. Na rozdíl od humanitární pomoci EU, která je zaměřena na země mimo Unii, mohou být prostředky z uvedeného mechanismu civilní ochrany uvolněny v případě nouzové situace bez ohledu na to, kde nastala. Díky tomuto mechanismu dochází v otázkách civilní ochrany k prohloubení evropské spolupráce. Mechanismus podporuje snahy členských zemí na celostátní, regionální i místní úrovni tím, že jim dává k dispozici nástroje, s jejichž pomocí je možné přírodním či člověkem způsobeným katastrofám efektivně předcházet, připravit se na ně a případně na ně i náležitě reagovat (Politiky EU, Humanitární pomoc a civilní ochrana).“

1.13.2 Současný stav mechanismu civilní ochrany EU

„Mechanismus civilní ochrany Unie, který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2014, se v současné době vztahuje na 31 států, z toho 28 členských států Evropské unie, Island, Lichtenštejnsko a Norsko. Využití některých opatření je však umožněno i ostatním kandidátským zemím a potenciálním kandidátům, jakož i zemím, které jsou součástí evropské politiky sousedství (Mechanismus CO Unie, GŘ HZS ČR).“

1.13.3 Humanitární pomoc v Evropské Unii

„Zprávy o nejrůznějších katastrofách a konfliktech plní den co den titulní strany novin i televizní obrazovky. Obětem takovýchto neštěstí se Evropská unie snaží co nejrychleji pomoci. V tom jí pomáhá Generální ředitelství Evropské komise pro humanitární pomoc a civilní ochranu (ECHO), které poskytuje pomoc lidem zasaženým přírodní katastrofou či ozbrojeným konfliktem kdekoli na světě a zároveň se snaží podobným humanitárním krizím předejít. Toto úsilí patří k prioritám EU. V souladu se základními hodnotami EU, jimiž jsou solidarita, úcta k lidské důstojnosti, rovnost a tolerance, Unie přispívá k ochraně lidských životů, k prevenci či zmírnění lidského utrpení a k ochraně důstojnosti života lidí v krizových situacích (Politiky EU, Humanitární pomoc a civilní ochrana: Pomoc obětem přírodních katastrof a ozbrojených konfliktů a ochrana ohrožených skupin obyvatelstva, 2013, s. 16).“

„Mezinárodní humanitární právo, jehož součástí je ochrana obyvatelstva v období mezinárodního ozbrojeného konfliktu, si klade za cíl omezit utrpení způsobené válkou. Vztahuje se na realitu konfliktu bez ohledu na jeho příčiny, na oprávněnost použití síly nebo kdo je vinen porušením míru. (Richter, 2010, s. 6)“

„Činnost Evropské komise se neomezuje pouze na řešení bezprostředních důsledků přírodních katastrof či konfliktů. Věnuje se všem fázím katastrofy: od prevence přes připravenost až po reakci a obnovu (Politiky EU, Humanitární pomoc a civilní ochrana: Pomoc obětem přírodních katastrof a ozbrojených konfliktů a ochrana ohrožených skupin obyvatelstva, 2013, s. 16).“

„Znamená to, že kromě samotné reakce na humanitární katastrofy musíme vyvíjet řadu dalších aktivit s cílem:

- snížit riziko vzniku katastrof, například prostřednictvím opatření v oblasti změny klimatu,
- zlepšit naši připravenost na katastrofy, například vytvářením systémů včasného varování,
- vypracovat vhodnou strategii při ukončování pomoci, která po skončení operace zajistí, aby byla postižená komunita bez problémů schopna převzít odpovědnost za řešení následků krize,
- posílit celkovou odolnost obyvatel, například provázáním záchranných akcí s nástroji pro dlouhodobou obnovu a rozvoj (Politiky EU, Humanitární pomoc a civilní ochrana: Pomoc obětem přírodních katastrof a ozbrojených konfliktů a ochrana ohrožených skupin obyvatelstva, 2013, s. 16).“

Evropská unie je jedním z největších poskytovatelů humanitární pomoci, systém byl vytvořen v roce 1992 jako výraz solidarity s lidmi v nouzi po celém světě. Posláním humanitární pomoci ze strany Evropské unie je včasná reakce a koordinace humanitární pomoci po nastalé katastrofě kdekoli na světě, přičemž stojí na zásadách lidskosti, neutrality, nestrannosti a nezávislosti (European Commission DG ECHO, Humanitarian Aid and Civil Protection).

1.13.4 Společná reakce na stoupající počet hrozeb

„Rozsah i četnost humanitárních krizí ve světě každým rokem vzrůstá. Pouze počet přírodních katastrof stoupl ze 78 v roce 1975 na téměř 400 v roce 2010. Hlavními příčinami tohoto jevu jsou změna klimatu, růst světové populace a související tlak na přírodní zdroje, dále urbanizace, průmyslová činnost a zhoršující se stav životního prostředí. Problematický je kromě toho i rostoucí počet zemí, jimž hrozí nestabilita nebo v nichž probíhá občanská válka. Nemalý dopad má i hrozba teroristických útoků

(Politiky EU, Humanitární pomoc a civilní ochrana: Pomoc obětem přírodních katastrof a ozbrojených konfliktů a ochrana ohrožených skupin obyvatelstva, 2013, s. 16).“

1.13.5 Základní společné hodnoty

„Partneři EU v oblasti humanitární pomoci musí vyznávat základní humanitární zásady, jež jsou základem veškerých operací EU:

- **Lidskost:** utrpení si vyžaduje pomoc bez ohledu na to, kde k němu dochází, a pomáhat je třeba především těm nejzranitelnějším,
- **Neutralita:** pomoc se nesmí poskytovat přednostně některé skupině obyvatel,
- **Nestrannost:** při poskytování pomoci se musí vycházet pouze z potřeb, bez jakékoli diskriminace,
- **Nezávislost:** jediným důvodem pro poskytování humanitární pomoci je snížit utrpení lidí. Nesmí sloužit politickým, hospodářským či vojenským účelům (Politiky EU, Humanitární pomoc a civilní ochrana: Pomoc obětem přírodních katastrof a ozbrojených konfliktů a ochrana ohrožených skupin obyvatelstva, 2013, s. 16).“

1.13.6 Zlepšení globální připravenosti na krize a katastrofy – program DIPECHO

„Některá rizika či katastrofy nelze předvídat nebo jim zabránit. Proto je nezbytné obyvatelstvo na takové situace lépe připravit a zavést mechanismy, jimiž by bylo možné na krizové situace včas a odpovídajícím způsobem zareagovat. Právě tak lze často snížit jejich dopad. K tomuto účelu slouží program EU s názvem DIPECHO (Politiky EU, Humanitární pomoc a civilní ochrana: Pomoc obětem přírodních katastrof a ozbrojených konfliktů a ochrana ohrožených skupin obyvatelstva, 2013, s. 8).“

1.13.7 Další směřování politiky – Naplnění potřeb

„Je nezbytné, aby zavedené mechanismy pro řešení mimořádných situací odpovídaly naléhavosti, s jakou na nás doléhají problémy současného stále zranitelnějšího světa. Evropská unie v současné době pracuje na systému, který bude spolehlivější a umožní krizové situace lépe předvídat. Tato plánovaná iniciativa „Evropská kapacita pro reakci“ by zvýšila účinnost a soudržnost reakcí EU na mimořádné události tím, že by postupovala na základě předběžného plánování. Stejně tak je třeba dále zdokonalovat prevenci katastrof a řízení rizik (Politiky EU, Humanitární pomoc a civilní ochrana: Pomoc obětem přírodních katastrof a ozbrojených konfliktů a ochrana ohrožených skupin obyvatelstva, 2013, s. 15).“

1.13.8 Iniciativa „EU Aid Volunteers“

„Evropská unie zřídila Evropský dobrovolnický sbor humanitární pomoci, aby se mohli ke snahám EU v humanitární oblasti připojit i jednotlivci. Iniciativa „EU Aid Volunteers“ je zakotvena v Lisabonské smlouvě. Dodává přidanou hodnotu humanitární pomoci ze strany EU a doplňuje její existující programy. V září 2012 Evropská komise předložila plány, které umožní zhruba 10 000 jednotlivců zúčastnit se v období 2014 – 2020 dobrovolné činnosti během humanitárních akcí po celém světě (Politiky EU, Humanitární pomoc a civilní ochrana: Pomoc obětem přírodních katastrof a ozbrojených konfliktů a ochrana ohrožených skupin obyvatelstva, 2013, s. 15).“

1.13.9 Ochrana obyvatelstva v Evropě a Evropské unii – Závěr

„I přes rozdílné přístupy k pojetí ochrany obyvatelstva v evropských státech, vyplývající z celé řady faktorů, mezi něž patří zejména geopolitická poloha, historický vývoj, tradice, kulturně – společenské faktory, geografie, ekonomická situace a řada

dalších, lze nalézt společné a sjednocující rysy, prvky a trendy vývoje, charakteristické pro určité skupiny států (Linhart a Šilhánek, 2009, s. 191).“

Po teroristických útocích ve Spojených státech amerických v roce 2001 se ve všech nově přijímaných dokumentech, týkajících se bezpečnostních strategií, obranných strategií a koncepcí objevily způsoby, jak tomuto fenoménu čelit. To se netýká pouze členských zemí NATO a EU, ale i neutrálních a dalších států bez výjimky (Linhart a Šilhánek, 2009, s. 191).

2 VÝZKUMNÁ OTÁZKA A METODIKA VÝZKUMU

V praktické části diplomové práce je formulována výzkumná otázka, charakterizována metodika výzkumu a realizován samotný výzkum.

2.1 Výzkumná otázka

Byl transformací civilní ochrany vytvořen spolehlivý systém, který nepotřebuje změny, popř. pouze dílčí změny?

2.2 Metodika výzkumu

Výzkumná část této diplomové práce bude založena na kvalitativním výzkumu. Argumentem pro zvolení tohoto druhu výzkumu je potřebná vysoká erudice v řešené problematice, k čemuž spolehlivě poslouží výzkumná metoda – „řízený rozhovor“, která tyto parametry splňuje.

Výzkum bude založen na větší či menší empirii oslovených odborníků. Otázky řízeného rozhovoru budou sestaveny tak, aby vhodně doplnily teoretickou část práce o empirickou a obohatily ji tak o pohled z praxe.

Cílem empirické části, potažmo řízených rozhovorů, bude získat kvalifikované odpovědi na výzkumnou otázku a tím také podpořit splnění cíle této diplomové práce, který zní takto: Charakterizovat ochranu obyvatelstva v současné době a navrhnout inovace či změny k posílení ochrany obyvatelstva.

Řízené rozhovory budou realizovány na úrovni kraje, na všech územních odborech Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje na oddělení a pracovištích prevence, ochrany obyvatelstva a krizového řízení, přičemž na krajském ředitelství a územním

odboru České Budějovice budou realizovány dva řízené rozhovory z důvodu největšího územního odboru a koordinačního a metodického vedení. V ostatních územních odborech Jihočeského kraje – Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice a Tábor bude realizován řízený rozhovor vždy jeden. Celkem bude realizováno osm řízených rozhovorů. Argumentem pro zvolení výzkumu na úrovni kraje je fakt, že zde v nejvyšší míře probíhá aplikace teorie do praxe a to zejména na základě zákonů, krajská úroveň také představuje základní úroveň každodenní činnosti Hasičského záchranného sboru České republiky.

Oslovení odborníci s prosbou o poskytnutí řízeného rozhovoru budou vytipováni taktéž erudovaným vedoucím diplomové práce doktorem Kavanem, přičemž tyto odborníci budou splňovat výše zmíněnou empirii a erudici. Řízené rozhovory budou vedeny anonymně v rámci zajištění ochrany před nežádoucím napadením odpovědi konkrétní osoby. Diplomová práce nemá za cíl někoho v souvislosti s poskytnutím řízeného rozhovoru poškodit či této osobě způsobit problémy.

Řízený rozhovor bude sestaven tak, aby bylo na jeho základě možné strukturovaně odpovědět na výzkumnou otázku. Následná realizace těchto řízených rozhovorů umožní hodnotně odpovědět na cíl a výzkumnou otázku. Poslouží také pro doplnění zdrojů ve smyslu více náhledů a názorů na problematiku ochrany obyvatelstva, což přispěje mimo jiné ke kvalifikovanějšímu vypracování závěru této diplomové práce.

První dvě otázky budou formálního charakteru, pro zjištění pracovní pozice, hodnosti a věku odborníka a délky jeho praxe v oboru. Na základě těchto formálních otázek bude probíhat komparace následujících odpovědí. Otázky jsou členěny od historických po současné problémy ochrany obyvatelstva s nástinem budoucího vývoje. Otázky 3 a 4 budou směřovat do historie civilní ochrany, kde bude cílem zjistit, v čem odborníci spatřují zrod civilní ochrany a zda byla civilní ochrana spolehlivá v průběhu svého historického vývoje, což přispěje k celkovému dokreslení řešené problematiky. Následující otázky 5 – 7 budou již plně zasahovat pointu výzkumné otázky. Doplnující, avšak pro pochopení současného systému ochrany obyvatelstva a zejména pro podporu návrhu budoucího směřování ochrany obyvatelstva velmi důležité, budou otázky 8 – 14, kde tyto otázky budou zkoumat názory odborníků od problematiky informovanosti

veřejnosti v oblasti ochrany obyvatelstva přes jejich názor na kritickou infrastrukturu, ochranu obyvatelstva v Evropě, až po oblast financí a legislativy v ochraně obyvatelstva. Poslední 15. otázka bude směřovat k samotné diplomové práci a jejímu přínosu do oblasti řešené problematiky a k novátorskému pohledu na tuto problematiku.

V celkovém kontextu otázky řízeného rozhovoru budou vystihovat celou problematiku ochrany obyvatelstva a tím i problematiku řešenou touto diplomovou prací.

Řízené rozhovory budou realizovány osobně po telefonické domluvě s každým odborníkem zvlášť. Po akceptaci žádosti o poskytnutí řízeného rozhovoru bude uskutečněna osobní návštěva každého odborníka a bude s ním realizován strukturovaný rozhovor na základě předem připraveného řízeného rozhovoru s následnou diskuzí na dané téma. V případě záporného vyjádření o žádosti poskytnout řízený rozhovor bude osloven jiný odborník ze stejného územního odboru, kde k odmítnutí došlo. Po realizaci všech řízených rozhovorů budou tyto analyzovány, komparovány a syntetizovány.

2.3 Řízené rozhovory

2.3.1 Řízený rozhovor s odborníkem A

1. Jakou pracovní pozici zastáváte? Uveďte také prosím hodnost a věk.

Jsem vedoucí prevence ochrany obyvatelstva a krizového řízení. Hodnost major, věk 37 let.

2. Jak dlouho pracujete v oboru?

V oboru jsem 14 let.

3. V čem spatřujete počátky civilní ochrany u nás?

Přijetím zákona č. 82/1935 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům. Tím byla zřízena civilní protiletecká ochrana.

4. Domníváte se, že byl systém civilní obrany/ochrany spolehlivý vždy ve svém historickém vývoji, i s vědomím, že byl dříve uzpůsoben na jiné hrozby?

Vzhledem k praxi nelze zcela objektivně posoudit celý historický vývoj, přesto se domnívám, že po většinu své existence byl tento systém funkční.

5. Jaké body transformace civilní ochrany považujete za zásadní v jejím vývoji?

V období 70. a 80. let zavedením přípravy obyvatelstva k civilní obraně. Dále po roce 1989, kdy došlo k ústupu a potlačení civilní obrany. Posledním zásadním bodem byl rok 2000, kdy byla schválena krizová legislativa.

6. Považujete současný systém ochrany obyvatelstva za spolehlivý?

Ano, přesto se domnívám, že v mnoha oblastech např. havárie nebezpečných látek, lze tento systém podstatně vylepšit.

7. Spatřujete v současném systému ochrany obyvatelstva prostor pro zásadní změny, či alespoň dílčí, popř. jaké?

V tomto systému ochrany obyvatelstva bych navrhl provést změny v oblasti havárií nebezpečných látek, kde by veškeré náklady spojené s ochranou obyvatelstva (varování, evakuace a nouzové přežití) nesl provozovatel nakládající s nebezpečnou látkou. Dále v případě řešení havárie JE Temelín

bych navrhl problematiku evakuace postiženého obyvatelstva řešit v rámci celého území České republiky a ne pouze v Jihočeském kraji. Argumentem pro to je nedostatečné množství ubytovacích kapacit na patřičné úrovni v JČK.

8. Domníváte se, že je veřejnost v České republice dostatečně informována v oblasti ochrany obyvatelstva např. o prevenci?

Myslím, že informací pro obyvatelstvo je dostatečné množství a jsou dostupné, stačí jen, aby o nějevilo zájem. Největší problém spatřuji v nezájmu obyvatelstva o tyto informace. Řešení tohoto problému spatřuji v opětovném zavedení problematiky ochrany obyvatelstva do pevných osnov výuky v základních a středních školách. Důslednější kontrola dodržování stávajícího pokynu MŠMT ve vztahu k ochraně obyvatelstva.

9. Považujete oblast kritické infrastruktury, související s ochranou obyvatelstva, v České republice za důležitou?

Vzhledem k modernizaci dnes využívaných technologií považuji tuto oblast za velmi důležitou a tímto směrem je každá společnost značně zranitelná. Za největší hrozbu považuji energetiku a komunikační systémy.

10. Jak hodnotíte ochranu obyvatelstva ve vyspělých státech zejména západní

Evropy v komparaci s ochranou obyvatelstva v České republice? Nejsem natolik obeznámen s ochranou obyvatelstva v okolních státech, abych je mohl jakkoliv hodnotit. Toto hodnocení spíše přísluší úrovni GŘ HZS ČR.

- 11. Dovedete si představit implementaci opatření ochrany obyvatelstva fungujících v těchto vyspělých státech, pokud taková jsou, do našeho systému ochrany obyvatelstva, tak aby došlo k jeho posílení?**

Príslušníci GR HZS ČR mohou po své linii implementovat legislativu opatření ochrany obyvatelstva do našeho systému.

- 12. Domníváte se, že je na oblast ochrany obyvatelstva v České republice vyčlenováno dostatečné množství finančních prostředků?**

Dle mého názoru je množství finančních prostředků vyčleněných na oblast ochrany obyvatelstva dostatečné, otázkou zůstává jejich efektivní využití.

- 13. Považujete naši legislativu v oblasti ochrany obyvatelstva za dostatečnou, či v této oblasti spatřujete prostor pro novelizace, popř. rekodifikace?**

Naši legislativu považuji za příliš složitou a z tohoto důvodu je mnohdy obtížné vyžadovat po organizacích PaPFO vyžadovat nařízení daná touto legislativou. Zlepšení legislativy spatřuji v jejím zjednodušení a novelizaci některých právních předpisů viz otázka č. 7.

- 14. Jak si představujete ideální systém ochrany obyvatelstva?**

V ideálním systému ochrany obyvatelstva vidím sebevzdělaného občana České republiky, vědomého si důležitosti ochrany obyvatelstva a na druhé straně fungující stát s jistými pravidly pro tuto oblast a s dostatečným finančním zabezpečením.

- 15. Znáte odbornou práci, dokument či knihu, která by pojednávala o civilní ochraně potažmo ochraně obyvatelstva v celé její šíři – od minulosti po budoucnost?**

Znám knihy o minulosti např. Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách. Dokumentem hledícím do budoucna je Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 vydané v roce 2013. Nicméně v jednom dokumentu jsem se s tím ještě neseťkal.

2.3.2 Řízený rozhovor s odborníkem B

- 1. Jakou pracovní pozici zastáváte? Uveďte také prosím hodnost a věk.**

Koordinátor – metodik, pracoviště Prevence, ochrany obyvatel a krizového řízení.

- 2. Jak dlouho pracujete v oboru?**

U HZS pracuji více než 9 let, v současné pracovní pozici 1 a ¼ roku.

- 3. V čem spatřujete počátky civilní ochrany u nás?**

Přijetí zákona č. 82 o ochraně a obraně proti leteckým útokům dne 11. 4. 1935. Základním stupněm podle tohoto zákona v ČSR byla obec a obecní úřady garantovaly plnění všech úkolů a vytvářely podmínky pro součinnost soukromých organizací a jednotlivců. Ve smyslu tohoto zákona byl zřízen při MV Poradní sbor, obdobně v obcích Místní poradní výbory. V zákoně je rovněž obsažena nutnost rozdílného řešení podle pravděpodobných účinků napadení, tzv. kategorizace území. Zákon v podstatě převádí úkoly, plněné v té době

soukromými organizacemi na příslušné orgány státní správy a stanovuje i další úkoly, které nebylo možno realizovat na základě dobrovolnosti.

4. Domníváte se, že byl systém civilní obrany/ochrany spolehlivý vždy ve svém historickém vývoji, i s vědomím, že byl dříve uzpůsoben na jiné hrozby?

Vzhledem k tomu, že Československo organizovalo po roce 1945 silnější armádu, než mělo v roce 1938 se jeví poválečné zaostávání opatření ochrany obyvatelstva (především protiletectvé ochrany) těžko pochopitelné. Ani psychika obyvatel nebyla v té době nakloněna otázkám brannosti a znovuvytvoření ochrany obyvatel.

5. Jaké body transformace civilní ochrany považujete za zásadní v jejím vývoji?

Ratifikace Dodatkových protokolů k Ženevským úmluvám v roce 1990 a Koncepce civilní obrany České a Slovenské Federativní Republiky, jejímž cílem bylo formulovat funkce civilní obrany v mírové době, tak jako ve většině vyspělých evropských států. Dále r. 1993 – vznik ČR a zavedení pojmu Civilní ochrana a zaměření její činnosti. Další významná změna byl převod civilní ochrany k MV (usnesením vlády č. 53 z.r. 1999) a přijetí krizové legislativy v roce 2000.

6. Považujete současný systém ochrany obyvatelstva za spolehlivý?

Ano, vzhledem k porevolučním změnám a decentralizaci – problematiku ochrany obyvatelstva převzaly obce s rozšířenou působností ve spolupráci s HZS, místní znalost problematiky je vždy lepší, než pohled z centrální úrovně, dále došlo ke změně chápání ohrožení z rizik vyplývajících ze studené války směrem k reálným rizikům – přírodním katastrofám i antropogenním rizikům.

- 7. Spatřujete v současném systému ochrany obyvatelstva prostor pro zásadní změny, či alespoň dílčí, popř. jaké?**

Vytvořit podmínky pro systémové zapojení nestátních neziskových organizací pro jejich systémové zapojení do přípravy na mimořádné události a krizové situace a jejich řešení.

- 8. Domníváte se, že je veřejnost v České republice dostatečně informována v oblasti ochrany obyvatelstva např. o prevenci?**

Ne, preventivně výchovné činnosti není nikdy dost, je třeba oslovovat všechny věkové kategorie a cílové skupiny.

- 9. Považujete oblast kritické infrastruktury, související s ochranou obyvatelstva, v České republice za důležitou?**

Ano, jedna ze současných priorit Koncepce ochrany obyvatelstva je zvýšení odolnosti a ochrany prvků KI proti možným rizikům a zajištění širšího zapojení subjektů KI do přípravy na MU a krizové situace a jejich řešení.

- 10. Jak hodnotíte ochranu obyvatelstva ve vyspělých státech zejména západní Evropy v komparaci s ochranou obyvatelstva v České republice?**

Ve většině státech západní Evropy se jedná o kombinovaný model, jehož základ tvoří profesionálové s větším, či menším podílem dobrovolníků jak v oblasti ochrany obyvatel, tak v oblasti požární ochrany. Například ve Švýcarsku charakterizuje Koncepce ochrany obyvatelstva jako komplexní ochranu obyvatelstva, jejímž základem je úzká spolupráce pěti nejdůležitějších složek (Policie, Požárníci, Zdravotnictví, Technické služby, Civilní ochrana).

- 11. Dovedete si představit implementaci opatření ochrany obyvatelstva fungujících v těchto vyspělých státech, pokud taková jsou, do našeho systému ochrany obyvatelstva, tak aby došlo k jeho posílení?**

Ano, některých např. využití veřejných úkrytů v Norsku je zásadně dvouúčelové, přičemž mírový účel představuje využití jako ubytovny, sportovní zařízení, garáže, parkovací plochy.

- 12. Domníváte se, že je na oblast ochrany obyvatelstva v České republice vyčleňováno dostatečné množství finančních prostředků?**

Podfinancování základních složek IZS a snižující se počet personálu se jeví jako zásadní problém. Za podstatné rovněž považují pokračovat ve výměně koncových prvků JSVV (rotační za elektronické, kde varování obyvatelstva je doplněno dalšími tísňovými informacemi).

- 13. Považujete naši legislativu v oblasti ochrany obyvatelstva za dostatečnou, či v této oblasti spatřujete prostor pro novelizace, popř. rekodifikace?**

Dostatečné ano, ale v souladu s Koncepcí ochrany obyvatelstva je třeba novelizovat právní předpisy, aby se vytyčily jasné mantinely pro aktivní zapojení orgánů veřejné správy a soukromých subjektů do výchovy a vzdělávání obyvatelstva a dále upravily problematiku ochrany KI a tím zvýšily odolnost určených prvků KI i v návaznosti na dostupnost nových technických prostředků. Zavést povinný způsob efektivní výměny informací a zkušeností mezi orgány státní správy a subjekty KI za využívání dostupných systémů a nových technologií.

14. Jak si představujete ideální systém ochrany obyvatelstva?

Ideální systém neexistuje, kdybychom se k němu však měli přiblížit, musely by se beze zbytku využít rezervy, které spatřuji v informovanosti a uvědomění širokého obyvatelstva v otázkách ochrany a chování člověka při vzniku MU. Dále financování ochrany obyvatelstva konkrétně v oblasti varování a nouzového přežití ve spolupráci s orgány samosprávy (kraje, ORP, obce) i státní správy – SSHR atd.

15. Znáte odbornou práci, dokument či knihu, která by pojednávala o civilní ochraně potažmo ochraně obyvatelstva v celé její šíři – od minulosti po budoucnost?

*Ano, kniha *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. Autoři: Ing. Bohumil Šilhánek a Doc. Ing. Josef Dvořák, hledí však pouze do nedávné minulosti. Výhled do budoucnosti čerpáme vždy z aktuální Koncepce ochrany obyvatelstva.*

2.3.3 Řízený rozhovor s odborníkem C

1. Jakou pracovní pozici zastáváte? Uveďte také prosím hodnost a věk.

Koordinátor – metodik, pracoviště prevence územního odboru HZS, hodnost kapitán, věk 61.

2. Jak dlouho pracujete v oboru?

40 let.

3. V čem spatřujete počátky civilní ochrany u nás?

Od roku 1935, kdy byla zavedena CPO, vynucena hrozbou války. Nová technika ve válce.

4. Domníváte se, že byl systém civilní obrany/ochrany spolehlivý vždy ve svém historickém vývoji, i s vědomím, že byl dříve uzpůsoben na jiné hrozby?

Ano, pro válečná ohrožení spolehlivý určitě.

5. Jaké body transformace civilní ochrany považujete za zásadní v jejím vývoji?

Převod systému řízení CO z MV na MNO, 1993 zrušení štábů CO okresů a zřízení referátů obrany a ochrany na okresních úřadech. 2001 delimitace k HZS usnesením vlády se vším materiálem i personálem. Přijetí krizové legislativy v roce 2000. Dále přijetí zákona o prevenci závažných havárií č. 59/2006 Sb., předtím 353/1999 Sb. Ratifikace dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám v roce 1990, podepsal Havel.

6. Považujete současný systém ochrany obyvatelstva za spolehlivý?

Pro mírové období ano, ale pro dobu stavu ohrožení státu a válečného stavu považuji systém ochrany obyvatelstva spolehlivý ze 70%.

- 7. Spatřujete v současném systému ochrany obyvatelstva prostor pro zásadní změny, či alespoň dílčí, popř. jaké?**

V současném systému ochrany obyvatelstva neshledávám prostor pro zásadní ani dílčí změny, z důvodu financí a personálního naplnění. Hrozby takové nejsou, aby bylo potřeba něco měnit.

- 8. Domníváte se, že je veřejnost v České republice dostatečně informována v oblasti ochrany obyvatelstva např. o prevenci?**

Veřejnost moc informována není. Zájem veřejnosti se zvyšuje nárazově v době mimořádné události nebo krizové situace. Lidé neznají varovný signál. Např. v roce 1997 holandská firma měla za úkol zpracovat projekt pro činnost po varování a zjistila, že je to stejné u nás i u nich v Holandsku. Po průzkumu po několika letech si školení na toto téma pamatovalo 10% osob.

- 9. Považujete oblast kritické infrastruktury, související s ochranou obyvatelstva, v České republice za důležitou?**

Tuto oblast považuji za velice důležitou, její fungování podmiňuje veškerou běžnou činnost – výroba, spotřeba, přežití obyvatelstva. Např. elektřina, voda, plyn, teplo a potraviny.

- 10. Jak hodnotíte ochranu obyvatelstva ve vyspělých státech zejména západní Evropy v komparaci s ochranou obyvatelstva v České republice?**

Ochranu obyvatelstva ve vyspělých státech považuji za lepší než v České republice, z důvodu ponechání struktur organizace a ponechání materiálů v jejich kompetencích a správě. Na rozdíl od nás, kde se struktury mění z MV na armádu, z armády na okresní úřady a z okrasních úřadů na hasiče.

- 11. Dovedete si představit implementaci opatření ochrany obyvatelstva fungujících v těchto vyspělých státech, pokud taková jsou, do našeho systému ochrany obyvatelstva, tak aby došlo k jeho posílení?**

V současné situaci si to nedovedu představit z důvodu finančních, materiálních a personálních, přesto existují.

- 12. Domníváte se, že je na oblast ochrany obyvatelstva v České republice vyčleňováno dostatečné množství finančních prostředků?**

Nikdy jich nebude dost.

- 13. Považujete naši legislativu v oblasti ochrany obyvatelstva za dostatečnou, či v této oblasti spatřujete prostor pro novelizace, popř. rekonstrukce?**

Co se týče ochrany obyvatelstva ano – pro dobu míru, ale pro dobu stavu ohrožení státu a válečného stavu ne – civilní obrana. Zatemnění, hlásné služby, pohřbívání, poskytování úkrytů by nefungovalo, poskytované zdravotnictví – dříve oddíl lékařské pomoci, dnes pouze nemocnice.

- 14. Jak si představujete ideální systém ochrany obyvatelstva?**

Připravený personál, znalé lidi a připravený materiál.

- 15. Znáte odbornou práci, dokument či knihu, která by pojednávala o civilní ochraně potažmo ochraně obyvatelstva v celé její šíři – od minulosti po budoucnost?**

Knih pojednávajících o minulosti civilní ochrany je mnoho. Do budoucnosti jen Koncepce ochrany obyvatelstva, ale v jednom dokumentu jsem se s tím neseťkal.

2.3.4 Řízený rozhovor s odborníkem D

- 1. Jakou pracovní pozici zastáváte? Uveďte také prosím hodnost a věk.**

Náměstek pro prevenci a CNP, hodnost plukovník, věk 44.

- 2. Jak dlouho pracujete v oboru?**

21 let.

- 3. V čem spatřujete počátky civilní ochrany u nás?**

Civilní ochrana má kořeny v systému i zavedením do školního systému dávno před tím, než jsem se stal příslušníkem Hasičského záchranného sboru. Je to věc, která dlouhá léta fungovala a po roce 1990 se na čas vytratila z běžného života. Po převzetí této oblasti Hasičským záchranným sborem v roce 2001 nastal obrat k rehabilitaci civilní ochrany v České republice, ať jí říkáme ochrana obyvatelstva nebo civilní ochrana.

- 4. Domníváte se, že byl systém civilní obrany/ochrany spolehlivý vždy ve svém historickém vývoji, i s vědomím, že byl dříve uzpůsoben na jiné hrozby?**

System civilní ochrany byl uzpůsoben určitým typům hrozeb, přičemž čas ukázal, že některé prvky systému nelze spolehlivě modernizovat na nové hrozby. Typickým příkladem jsou masky pro ochranu dýchacích cest, které aby ochránily člověka, musí mít správný filtr a také musí být k dispozici v okamžiku nutnosti použití, proto se od jejich masového šíření ustoupilo, hrozby se mění, proto se musí měnit i připravené odpovědi na ně.

- 5. Jaké body transformace civilní ochrany považujete za zásadní v jejím vývoji?**

Viz otázka č. 3. Rozhodující byla sametová revoluce, kdy došlo k útlumu civilní ochrany v té době ještě civilní obrany.

- 6. Považujete současný systém ochrany obyvatelstva za spolehlivý?**

Současný systém ochrany obyvatelstva je v Jižních Čechách vcelku pravidelně prověřován v praxi, zejména povodněmi, které byly ve větším rozsahu během posledních 12 let 3x. Příprava na jiné hrozby pro obyvatelstvo je pravidelně procvičována zejména ve vazbě na elektrárnu Temelín. Nicméně systém považují za spolehlivý.

- 7. Spatřujete v současném systému ochrany obyvatelstva prostor pro zásadní změny, či alespoň dílčí, popř. jaké?**

V současném systému není nutné dle mého názoru provádět zásadní změny. Systém je nutné udržovat tak, aby reagoval na aktuální poznatky

i s přihlédnutím ke zkušenostem v zahraničí. Typickým příkladem je loňská novela VHP JETE, která obsahovala i reakci na poznatky z Fukušimi.

- 8. Domníváte se, že je veřejnost v České republice dostatečně informována v oblasti ochrany obyvatelstva např. o prevenci?**

Za dobu co pracuji u HZS, sleduji velký nárůst informací pro veřejnost v oblasti ochrany obyvatelstva i prevenci jak v televizi, rozhlasu, tak i v tisku. Myslím si, že kdo informace hledá, vždy je najde.

- 9. Považujete oblast kritické infrastruktury, související s ochranou obyvatelstva, v České republice za důležitou?**

Považuji ji za důležitou. Lidé a to myslím i moji generaci již nejsou připraveni na situaci, kdy by nešla elektřina, netekla pitná voda apod.

- 10. Jak hodnotíte ochranu obyvatelstva ve vyspělých státech zejména západní Evropy v komparaci s ochranou obyvatelstva v České republice?**

Myslím si, že nemám dostatek informací k tomu, abych hodnotil systémy v zahraničí.

- 11. Dovedete si představit implementaci opatření ochrany obyvatelstva fungujících v těchto vyspělých státech, pokud taková jsou, do našeho systému ochrany obyvatelstva, tak aby došlo k jeho posílení?**

V rámci Evropské komise pracuje skupina zabývající se touto problematikou, v níž má Česká republika prostřednictvím Ministerstva vnitra Generálního ředitelství HZS ČR zastoupení, které je v této pracovní skupině aktivní a jak vím, dochází k aktivní výměně informací, zkušeností i koordinaci

pomoci. Jako příklad mohu uvést účast Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje na cvičení u Pasova, které mělo ve vazbě na ochranu obyvatelstva evropský rozměr s účastí států od Slovinska přes Českou republiku až k Nizozemsku.

12. Domníváte se, že je na oblast ochrany obyvatelstva v České republice vyčleňováno dostatečné množství finančních prostředků?

V poslední době řádově 5 – ti let byly vytvořeny operační programy z prostředků Evropské unie, které zahrnují i oblast ochrany obyvatelstva a Hasičský záchranný sbor z těchto operačních programů čerpá prostředky. Samozřejmě peněz není nikdy dost, věděli bychom, co by se dalo ještě pořídit, ale vždy je to otázka hospodárnosti.

13. Považujete naši legislativu v oblasti ochrany obyvatelstva za dostatečnou, či v této oblasti spatřujete prostor pro novelizace, popř. rekodifikace?

Krizový zákon prošel novelou před několika lety a nejsem příznivcem častých rozsáhlých změn zejména s ohledem na to, že podle tohoto zákona proběhly úpravy krizových plánů kraje a byly zpracovány nově krizové plány ORP. Tomu všemu odpovídá i zpracování vnitřních dokumentů a plánů krizové připravenosti všech subjektů, které plní úkoly z těchto plánů a těch není málo, takže se domnívám, že změny v krátkodobém a střednědobém horizontu by neměly být velkého nebo zásadního rozsahu.

14. Jak si představujete ideální systém ochrany obyvatelstva?

Máme systém, který funguje, nevím, zda je ideální, ale plní svou funkci spolehlivě.

- 15. Znáte odbornou práci, dokument či knihu, která by pojednávala o civilní ochraně potažmo ochraně obyvatelstva v celé její šíři – od minulosti po budoucnost?**

Problematika ochrany obyvatelstva průřezově historicky prochází a vychází z vojenského sektoru a příprava obyvatelstva na válku v podstatě od 60. let minulého století. Postupně se transformoval tento systém do nevojenského sektoru s podporou 5 – ti ženíjních praporů armády a následně se transformoval systém ochrany obyvatelstva do gesce Ministerstva vnitra GŘ HZS ČR jako celku. Tomu odpovídá i nová generace odborníků, která během období od roku 1989 vyrostla. Je to 25 let a za tuto dobu se systém zcela změnil.

2.3.5 Řízený rozhovor s odborníkem E

- 1. Jakou pracovní pozici zastáváte? Uveďte také prosím hodnost a věk.**

Koordinátor – metodik odd. OOB a KŘ, kapitán, 33 let.

- 2. Jak dlouho pracujete v oboru?**

6 let.

- 3. V čem spatřujete počátky civilní ochrany u nás?**

U AČR.

- 4. Domníváte se, že byl systém civilní obrany/ochrany spolehlivý vždy ve svém historickém vývoji, i s vědomím, že byl dříve uzpůsoben na jiné hrozby?**

Ano.

- 5. Jaké body transformace civilní ochrany považujete za zásadní v jejím vývoji?**

Postup od AČR na okresní úřady a dále na HZS.

- 6. Považujete současný systém ochrany obyvatelstva za spolehlivý?**

Ano.

- 7. Spatřujete v současném systému ochrany obyvatelstva prostor pro zásadní změny, či alespoň dílčí, popř. jaké?**

Ano.

- 8. Domníváte se, že je veřejnost v České republice dostatečně informována v oblasti ochrany obyvatelstva např. o prevenci?**

Ne.

- 9. Považujete oblast kritické infrastruktury, související s ochranou obyvatelstva, v České republice za důležitou?**

Ano.

- 10. Jak hodnotíte ochranu obyvatelstva ve vyspělých státech zejména západní Evropy v komparaci s ochranou obyvatelstva v České republice?**

ČR vyspělejší.

- 11. Dovedete si představit implementaci opatření ochrany obyvatelstva fungujících v těchto vyspělých státech, pokud taková jsou, do našeho systému ochrany obyvatelstva, tak aby došlo k jeho posílení?**

Ne.

- 12. Domníváte se, že je na oblast ochrany obyvatelstva v České republice vyčleňováno dostatečné množství finančních prostředků?**

Ne.

- 13. Považujete naši legislativu v oblasti ochrany obyvatelstva za dostatečnou, či v této oblasti spatřujete prostor pro novelizace, popř. rekodifikace?**

Ne, máme velké rezervy.

- 14. Jak si představujete ideální systém ochrany obyvatelstva?**

Komplexnost – od teorie k praxi.

- 15. Znáte odbornou práci, dokument či knihu, která by pojednávala o civilní ochraně potažmo ochraně obyvatelstva v celé její šíři – od minulosti po budoucnost?**

Ženevské úmluvy, koncepce OOB na centrální úrovni.

2.3.6 Řízený rozhovor s odborníkem F

1. Jakou pracovní pozici zastáváte? Uveďte také prosím hodnost a věk.

Koordinátor – metodik pracoviště prevence, ochrany obyvatel a krizového řízení, hodnost kapitán, věk 50.

2. Jak dlouho pracujete v oboru?

Od 2001 – 13 let.

3. V čem spatřujete počátky civilní ochrany u nás?

Rok 1949 – II. Dodatek k Ženevským úmluvám.

4. Domníváte se, že byl systém civilní obrany/ochrany spolehlivý vždy ve svém historickém vývoji, i s vědomím, že byl dříve uzpůsoben na jiné hrozby?

V rámci možnosti ano, dříve zaměřen na ochranu civilních osob při válečném konfliktu.

5. Jaké body transformace civilní ochrany považujete za zásadní v jejím vývoji?

Přechod na neválečná rizika.

6. Považujete současný systém ochrany obyvatelstva za spolehlivý?

V rámci finančních možností státu – dostatečný.

- 7. Spatřujete v současném systému ochrany obyvatelstva prostor pro zásadní změny, či alespoň dílčí, popř. jaké?**

Dílčí: Větší podporu státu – finanční, znovuzavedení programu přípravy do vzdělávacích zařízení (ZŠ).

- 8. Domníváte se, že je veřejnost v České republice dostatečně informována v oblasti ochrany obyvatelstva např. o prevenci?**

Vidím určité zlepšení v programech preventivně výchovné činnosti (PVČ) pro všechny věkové skupiny obyvatel.

- 9. Považujete oblast kritické infrastruktury, související s ochranou obyvatelstva, v České republice za důležitou?**

Určitě, provázanost prvků kritické infrastruktury (KI) pro chod nouzového hospodářství (NH) a tím samozřejmě uspokojování základních potřeb obyvatel i v případě krizové situace (KS).

- 10. Jak hodnotíte ochranu obyvatelstva ve vyspělých státech zejména západní Evropy v komparaci s ochranou obyvatelstva v České republice?**

Informace je dle Monitoru zahraničního tisku a z přednášek kolegů – na vysoké úrovni Švýcarsko, Izrael a Norsko.

- 11. Dovedete si představit implementaci opatření ochrany obyvatelstva fungujících v těchto vyspělých státech, pokud taková jsou, do našeho systému ochrany obyvatelstva, tak aby došlo k jeho posílení?**

Bylo by to pěkné, ale jiný systém, jiné peníze.

- 12. Domníváte se, že je na oblast ochrany obyvatelstva v České republice vyčleňováno dostatečné množství finančních prostředků?**

Zřejmě dle možností státního rozpočtu, snesla by určitě vyšší finanční pokrytí.

- 13. Považujete naši legislativu v oblasti ochrany obyvatelstva za dostatečnou, či v této oblasti spatřujete prostor pro novelizace, popř. rekodifikace?**

V současné době na úrovni odpovídající možnostem společnosti, stačí do budoucna naplnit vize Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem na 2030.

- 14. Jak si představujete ideální systém ochrany obyvatelstva?**

Švýcarský.

- 15. Znáte odbornou práci, dokument či knihu, která by pojednávala o civilní ochraně potažmo ochraně obyvatelstva v celé její šíři – od minulosti po budoucnost?**

Minulost – Civilní obrana ČSSR (1980), Předpisy CO, Současnost – Koncepce Civilní ochrany (3).

2.3.7 Řízený rozhovor s odborníkem G

- 1. Jakou pracovní pozici zastáváte? Uveďte také prosím hodnost a věk.**

Od 1. 1. 2001 vedoucí oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení v hodnosti major – vrchní komisař, zlomový rok 2009 vedoucí pracoviště

ochrany obyvatelstva a krizového řízení, od roku 2012 metodik – koordinátor kapitán – vrchní komisař pracoviště prevence ochrany obyvatelstva a krizového řízení. Věk 59 let.

2. Jak dlouho pracujete v oboru?

V oboru pracuji od roku 1994. Do konce roku 2000 na referátu Obrany a ochrany obyvatelstva a hospodářské mobilizace okresního úřadu jako vedoucí Hospodářské mobilizace. Od 1. 1. 2001 u Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje dodnes, celkem 20 let.

3. V čem spatřujete počátky civilní ochrany u nás?

Počátky CO spadají do daleké historie našeho státu již v roce 1929 z podnětu ministerstva národní obrany a za aktivního přispění Československého červeného kříže vzniklo Ústředí ochrany obyvatelstva a jeho místní výbory. To zahájilo činnost v roce 1930. Tato složka se stala jakousi pomocnou aktivistickou složkou vojenského letectva a obrany proti vzdušnému napadení. Po únorový vývoj 1948 zásadně ovlivnil novou formulaci obsahu civilní ochrany, jejího materiálně – technického a personálního zabezpečení a zejména principů její výstavby. Padesátá a šedesátá léta jsou charakterizována především výstavbou úkrytů pro obyvatelstvo v kategorizovaných prostorech a snahou o plošné zabezpečení ochrany obyvatelstva prostředky individuální protichemické ochrany (PCHO). V roce 1990 byla zahájena transformace civilní obrany s cílem vytvořit nový moderní systém ochrany obyvatelstva, odpovídající příslušným systémům ve vyspělých zemích. V listopadu 1997 bylo přijato Usnesení vlády České republiky č. 710 ke koncepci zabezpečení úkolu civilní ochrany definovaných Dodatkovým protokolem I k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů z roku 1949. V současné

době je ochrana civilního obyvatelstva upravována několika zákony, které z ní činí interdisciplinární obor.

4. Domníváte se, že byl systém civilní obrany/ochrany spolehlivý vždy ve svém historickém vývoji, i s vědomím, že byl dříve uzpůsoben na jiné hrozby?

Podle toho co jsem už říkal v prvních odpovědích, se domnívám, že systém civilní obrany/ochrany obyvatelstva byl spolehlivý a fungční jak v Československé republice a Československé socialistické republice tak i v České republice vždy.

5. Jaké body transformace civilní ochrany považujete za zásadní v jejím vývoji?

Zásadním mezníkem ve vývoji ochrany obyvatelstva je konec roku 2000 přijetím nové legislativy a na základě usnesení vlády č. 222 ze září 1999. Z okresních úřadů referátů Obrany a ochrany obyvatelstva byla oddělena část ochrany obyvatelstva a převedena pod Hasičské záchranné sbory České republiky. V systematizaci Hasičského záchranného sboru byla ochrana obyvatelstva začleněna do oddělení prevence a nově vytvořeno oddělení Krizového a Havarijního plánování (OOB KHP). Úkolem OOB KHP bylo zpracovat podle nově schválených zákonů krizové, havarijní a vnější havarijní plány okresu. Příchodem roku 2005 byla tyto dvě oddělení sloučena v jedno, oddělení ochrany obyvatelstva a krizového a havarijního plánování personálně s nižším počtem pracovníků.

6. Považujete současný systém ochrany obyvatelstva za spolehlivý?

Spíše ano.

- 7. Spatřujete v současném systému ochrany obyvatelstva prostor pro zásadní změny, či alespoň dílčí, popř. jaké?**

O zásadních změnách se můžete seznámit v nové Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030, schválené usnesením vlády č. 805 z 23. října 2013.

- 8. Domníváte se, že je veřejnost v České republice dostatečně informována v oblasti ochrany obyvatelstva např. o prevenci?**

Lze konstatovat, že při styku s občany je stav znalostí k připravenosti obyvatelstva na mimořádné události na uspokojivé úrovni. Veřejnosti je ale tato oblast stále ještě nedoceňována. Dobrá je situace v přípravě funkcionářského aktivu a výkonných složek krizového řízení a profesionálních pracovníků integrovaného záchranného systému.

- 9. Považujete oblast kritické infrastruktury, související s ochranou obyvatelstva, v České republice za důležitou?**

Ano, protože jsme propojeni s celou Evropou.

- 10. Jak hodnotíte ochranu obyvatelstva ve vyspělých státech zejména západní Evropy v komparaci s ochranou obyvatelstva v České republice?**

Nehodnotím.

- 11. Dovedete si představit implementaci opatření ochrany obyvatelstva fungujících v těchto vyspělých státech, pokud taková jsou, do našeho systému ochrany obyvatelstva, tak aby došlo k jeho posílení?**

Všechno se odvíjí od množství finančních prostředků vyčleněných na tuto oblast.

- 12. Domníváte se, že je na oblast ochrany obyvatelstva v České republice vyčleňováno dostatečné množství finančních prostředků?**

Odpověď jsem v otázce č. 11.

- 13. Považujete naši legislativu v oblasti ochrany obyvatelstva za dostatečnou, či v této oblasti spatřujete prostor pro novelizace, popř. rekonstrukce?**

Spíš spatřuji prostor pro novelizaci a to v oblasti některých kompetencí.

- 14. Jak si představujete ideální systém ochrany obyvatelstva?**

Ideální systém se představit dá, ale nemůže existovat.

- 15. Znáte odbornou práci, dokument či knihu, která by pojednávala o civilní ochraně potažmo ochraně obyvatelstva v celé její šíři – od minulosti po budoucnost?**

Ochrana obyvatelstva v Evropě od doc. RNDr. Petra Linharta, CSc a Ing. Bohumila Šilhánka (MV GŘ HZS Praha 2005). Rozebírá situaci od počátku vývoje civilní ochrany od počátku až po Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015.

2.3.8 Řízený rozhovor s odborníkem H

1. Jakou pracovní pozici zastáváte? Uveďte také prosím hodnost a věk.

Metodik – koordinátor pracoviště prevence ochrany obyvatelstva a krizového řízení, hodnost kapitán, věk 58.

2. Jak dlouho pracujete v oboru?

28 let.

3. V čem spatřujete počátky civilní ochrany u nás?

Vznik protiletdecké civilní ochrany před 2. světovou válkou.

4. Domníváte se, že byl systém civilní obrany/ochrany spolehlivý vždy ve svém historickém vývoji, i s vědomím, že byl dříve uzpůsoben na jiné hrozby?

Na některé hrozby a jejich řešení připraven byl. Směřováno na ochranu obyvatelstva v případě válečného konfliktu, přiměřeným způsobem by byl schopen obyvatelům pomoci, bylo k tomu určeno materiální vybavení – úkryty opět při přiměřeném zásahu a omezeným způsobem.

5. Jaké body transformace civilní ochrany považujete za zásadní v jejím vývoji?

Po 2. světové válce byla civilní obrana pod Ministerstvem vnitra, pamětníci říkají, že civilní obrana byla v tomto období nejlepší – stavěly se úkryty pod obytnými domy. Pak došlo k transformaci – civilní obrana přešla pod armádu = 1. transformace, armáda to nějakým způsobem udržovala. Pak se na

okresní úrovni štáby civilní obrany zrušily a přešly pod okresní úřady. Kraj a vyšší úroveň zůstal pod armádou, což nebyla transformace, ale byl to určitý zásah do struktur civilní obrany. Poté v roce 2001 byla struktura civilní ochrany zrušena a úkoly civilní ochrany převzal Hasičský záchranný sbor.

6. Považujete současný systém ochrany obyvatelstva za spolehlivý?

Stát je schopen zabezpečit ochranu obyvatelstva při určitých mimořádných událostech. Do určité míry ano, ale absolutní bezpečnost obyvatel zaručit nelze. Bude – li rozsah nebo typ události bude značný, situaci nezvládne. Např. zemětřesení velkého rozsahu, či válečný konflikt, v takových případech není možné zabezpečit ochranu obyvatelstva. Systém je schopen zabezpečit ochranu obyvatelstva do určité míry, nad určitou hranici již ne.

7. Spatřujete v současném systému ochrany obyvatelstva prostor pro zásadní změny, či alespoň dílčí, popř. jaké?

Vždy je prostor pro změny. Vše je vázáno na legislativu. Návrat – vytvořit samostatnou organizační strukturu civilní ochrany, tak jak to bylo do roku 2001, tak jak je to ve většině států v zahraničí. Hasičský záchranný sbor zabezpečuje plnění úkolů ochrany obyvatelstva. Ochrana obyvatelstva je podle zákona plnění úkolů civilní ochrany podle dodatkového protokolu I Ženevské úmluvy z roku 1949, jedním z úkolů je boj s požáry – z toho vyplývá, že HZS by měl být spíše podřízen orgánu civilní ochrany, dnes je to obráceně. Argumentem je, že plní některé z úkolů civilní ochrany. HZS plní to co má dané zákonem. Neplní např. náboženskou pomoc a řadu věcí zabezpečují jiné subjekty – zdravotnictví atd. To vše = zásadní změna.

8. Domníváte se, že je veřejnost v České republice dostatečně informována v oblasti ochrany obyvatelstva např. o prevenci?

Odborná veřejnost ano, probíhají i pravidelná školení – např. starostové obcí jsou proškoleni a pravidelně seznamováni s touto problematikou minimálně 1x za volební období, dále se s nimi v průběhu jejich mandátu v této oblasti pracuje. Částečně jsou informováni i děti v základních a studenti ve středních školách, které mají v osnovách vyčleněn určitý počet hodin týkající se ochrany obyvatelstva v rámci odborných předmětů, ale obecná veřejnost myslím, že není dostatečně informována, ani se o problematiku nezajímá, pouze o povodně z důvodu četnosti této mimořádné události. Zajímají se o to, co se jich přímo dotýká, poté se zajímá o informace a dokážou si je získat jak na obecním úřadě, tak u HZS.

9. Považujete oblast kritické infrastruktury, související s ochranou obyvatelstva, v České republice za důležitou?

V každém případě ano. Kritická infrastruktura je definována tak, že má důležitou funkci při fungování společnosti a jakékoliv narušení kritické infrastruktury by mělo zásadní dopad na život občanů. Nejvíce ohrožena je elektřina, protože na ni závisí spousta dalších věcí. Bez elektřiny nepoteče voda, nenačerpáme palivo, nepůjde nakoupit, vybrat si peníze a v zimě nepůjde topení.

10. Jak hodnotíte ochranu obyvatelstva ve vyspělých státech zejména západní Evropy v komparaci s ochranou obyvatelstva v České republice?

Každý stát má civilní obranu řešenou jinak, těžko hodnotit a komparovat.

- 11. Dovedete si představit implementaci opatření ochrany obyvatelstva fungujících v těchto vyspělých státech, pokud taková jsou, do našeho systému ochrany obyvatelstva, tak aby došlo k jeho posílení?**

Nedovedu si to představit, protože se vždy jedná o určitý systém, ze kterého nelze vytrhnout jedno nebo více opatření a převést tato opatření do našeho systému ochrany obyvatelstva, který má jiný vývoj a podmínky pro svůj rozvoj.

- 12. Domníváte se, že je na oblast ochrany obyvatelstva v České republice vyčleňováno dostatečné množství finančních prostředků?**

Vzhledem k tomu, že není oddělený samostatný rozpočet ochrany obyvatelstva, nelze určit množství finančních prostředků směřujících do této oblasti. Hasičskému záchrannému sboru jsou určeny finanční prostředky, HZS má svůj rozpočet. Vždy je množství finančních prostředků nedostatečné např. na nákup lepší techniky. Je to také otázka legislativy, pokud by to bylo v zákoně zakotvené, že určité úkoly ochrany obyvatelstva se plnit musí a v určitém rozsahu, pak by se na to peníze vyčlenily. Kolik jich jde přímo do oblasti ochrany obyvatelstva nikde uvedeno není – v celorepublikovém objemu nejsou oddělené a nikdo to nemá spočítané. Např. obec má určitý rozpočet, otázka je kolik na tuto oblast poskytne.

- 13. Považujete naši legislativu v oblasti ochrany obyvatelstva za dostatečnou, či v této oblasti spatřujete prostor pro novelizace, popř. rekodifikace?**

Legislativa v oblasti ochrany obyvatelstva určitě dostatečná není, protože chybí samostatný zákon o ochraně obyvatelstva, který by řešil celou problematiku ochrany obyvatelstva. Na rozdíl od zákona o IZS, který řeší pouze své složky a zásah, dále zákon o požární ochraně řeší problematiku zásahu při

požárech, prevenci požárů atd. Novelizací se může něco posílit, ale zásadní zde chybí. V oblasti ochrany obyvatelstva občan nemá žádnou povinnost, v oblasti přípravy. Zákon o ochraně obyvatelstva by zejména určil práva a povinnosti lidem v oblasti ochrany obyvatelstva. Oblast ochrany obyvatelstva rozpracovává vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., která však nemůže určovat a ani neurčuje povinnosti. Splňuje popisnou funkci, víceméně seznamuje s tím, jak se dá co řešit, ale povinnosti nestanovuje. Takový zákon tady podle mého názoru chybí. Novela či rekodifikace je v tomto případě málo. Mohl by to být zákon o ochraně obyvatelstva či civilní ochraně. Zákon o civilní obraně se připravoval před rozdělením federace, po rozdělení státu byl na Slovensku přijat, v České republice nikoliv.

14. Jak si představujete ideální systém ochrany obyvatelstva?

Ideální systém ochrany obyvatelstva si představit nedovedu, ale při jeho představě by měl mít samostatnou strukturu civilní ochrany/ochrany obyvatelstva, měly by být dány povinnosti občanům, plnění úkolů by určitě mělo být materiálně podloženo. Měly by existovat složky / jednotky civilní ochrany / ochrany obyvatelstva, vybavený materiálně – na způsob armádních záloh. Na každodenní události by byly vyčleněny složky IZS a na rozsáhlé události by byl samostatný systém civilní ochrany/ochrany obyvatelstva (jednotky civilní ochrany), který by nastupoval v případě vyhlášení krizového stavu. Dále by v případě vyhlášení krizového stavu byly povolány vycvičené zálohy z řad civilistů, zejména pro likvidační a obnovovací práce, jako je to např. ve Švýcarsku, kde tento systém funguje.

- 15. Znáte odbornou práci, dokument či knihu, která by pojednávala o civilní ochraně potažmo ochraně obyvatelstva v celé její šíři – od minulosti po budoucnost?**

Neznám odbornou práci, dokument, ani knihu, která by v takovém rozsahu pojednávala o civilní ochraně.

3 VÝSLEDKY

Výsledkem výzkumu, potažmo diplomové práce na základě analýzy řízených rozhovorů a všech dalších zdrojů, použitých v této diplomové práci, lze konstatovat, že současný systém civilní ochrany, potažmo ochrany obyvatelstva, je podle odborníků spolehlivý, nikoliv však dokonalý.

Během svého vývoje se civilní ochrana transformovala ve funkční systém přizpůsobený současným hrozbám. Zásadní změnu systém ochrany obyvatelstva podle většiny odborníků nepotřebuje a je na vysoké úrovni. Zároveň je systém ochrany obyvatelstva v České republice poměrně srovnatelný s okolními vyspělými státy zejména západní Evropy, i zde však existují rozdíly.

Podle některých odborníků by však bylo vhodné aplikovat dílčí změny a v jednom případě dokonce změnu zásadní.

Řízený rozhovor se neuskutečnil ve dvou případech z časových či osobních důvodů odborníka, proto bylo přistoupeno k oslovení jiného odborníka ze stejného územního odboru.

Ze syntézy odpovědí odborníků na jednotlivé otázky řízeného rozhovoru a jejich následné komparace vyplývá, že obdobná dosažená hodnota a věk odborníků nebylo samo o sobě předpokladem směřování ke stejným odpovědím, naopak odpovědi jednotlivých odborníků byly rozmanité.

Počátky civilní ochrany v České republice spatřuje polovina odborníků ve vzniku protiletectvé civilní ochrany v roce 1935, vynucené hrozbou 2. světové války a přijetím zákona č. 82 o ochraně a obraně proti leteckým útokům dne 11. dubna 1935. Další odborník spatřuje kořeny civilní ochrany v zavedení do školního systému. Po roce 1990 odpadl zájem o tuto oblast, obnovení se dočkala až po převzetí Hasičským záchranným sborem v roce 2001. Tím byla zahájena rehabilitace této oblasti civilní ochrany. Další odborník spatřuje zrod civilní ochrany u Armády České republiky. Následuje odborník s názorem, že počátky civilní ochrany jsou zakotveny v roce 1949 přijetím II. Dodatku k Ženevským úmluvám. Jeden z odborníků spatřuje počátky civilní ochrany v roce 1929, kde z podnětu Ministerstva národní obrany s přispěním ČČK

vzniklo Ústředí ochrany obyvatelstva a jeho místní výbory. Toto ústředí zahájilo činnost v roce 1930 a tato složka se stala pomocnou složkou vojenského letectva a obrany proti vzdušnému napadení.

System civilní ochrany v historickém vývoji považují odborníci za funkční, to platí zejména pro ochranu obyvatelstva v případě válečného konfliktu, na který byl stavěn. Tomu bylo podřízeno také materiální vybavení. Na čelení civilním hrozbám tento systém už tak dobře připraven nebyl, což souvisí s transformací hrozeb civilní ochrany. Čas přinesl poznatek, že adaptace na některé hrozby není možná, např. masky pro ochranu dýchacích cest. Mění se hrozby a tím se musí simultánně měnit odpovědi na ně. Odborník G považuje systém civilní ochrany za funkční a spolehlivý ve všech státních zřízeních u nás.

Za zásadní body transformace považují odborníci přijetí krizové legislativy a převod oblasti civilní ochrany z okresních úřadů na Hasičský záchranný sbor v roce 2001. Odborník B považuje za zásadní bod transformace civilní ochrany mimo jiné ratifikaci dodatkových protokolů k Ženevským úmluvám v roce 1990 a také Koncepti civilní obrany ČSFR, v níž bylo cílem formulovat funkci civilní obrany v mírové době. Odborník H uvedl, že po 2. světové válce byla civilní obrana pod Ministerstvem vnitra, přičemž pamětníci tvrdí, že v této době byla civilní obrana nejlepší. Následoval převod civilní obrany pod armádu, poté se zrušily štáby civilní obrany a přešly pod okresní úřady, kdežto kraj a vyšší úroveň zůstaly pod armádou, což byl zásah do struktur civilní obrany. V neposlední řadě považují odborníci za důležitou transformaci a adaptaci na neválečné hrozby.

Zajímavý výsledek přinesly odpovědi na otázku týkající se spolehlivosti současného systému ochrany obyvatelstva, kde odborníci tento systém považují za spolehlivý a v rámci finančních možností státu dostatečný, ale často s výhradami. Výsledkem tedy je, že současný systém ochrany obyvatelstva je spolehlivý, avšak má rezervy. Odborník A shledává rezervu v oblasti havárií nebezpečných látek. Odborník C uvedl, že pro dobu míru považuje systém OOB za spolehlivý, avšak pro dobu stavu ohrožení státu a válečného stavu za spolehlivý pouze ze 70%. Odborník H zde uvedl, že absolutní bezpečnost obyvatelstvu zaručit nelze, je možné ji zajistit do

určité hranice, nad tuto hranici to možné není. Příkladem je zemětřesení velkého rozsahu nebo válečný konflikt.

Nejrozmanitější odpovědi padly u otázky týkající se prostoru pro zásadní či dílčí změny v systému ochrany obyvatelstva. Odborník A se vrací k haváriím nebezpečných látek, kde navrhuje, aby náklady spojené s ochranou obyvatelstva konkrétně varování, evakuace a nouzové přežití, nesl provozovatel nakládající s touto nebezpečnou látkou. Dále tento odborník navrhuje řešit problematiku evakuace postiženého obyvatelstva v případě havárie JE Temelín v rámci celé České republiky a ne pouze v rámci Jihočeského kraje a to z důvodu nedostatečného množství vhodných ubytovacích kapacit na úrovni kraje. Odborník B by vytvořil podmínky pro systémové zapojení nestátních organizací do přípravy a řešení mimořádných událostí a krizových situací. Odborník C v současnosti neshledává prostor pro zásadní ani dílčí změny. Nepovažuje za potřebné něco měnit z důvodu přiměřených hrozeb. Názor odborníka D koresponduje s názorem odborníka C s tím, že zdůrazňuje potřebu reagovat na aktuální poznatky, kde příkladem je novela Vnějšího havarijního plánu JE Temelín (VHP JETE) z minulého roku, která obsahovala poznatky z Fukušimi. Odborník F spatřuje dílčí změnu ve znovuzavedení programu přípravy do vzdělávacích zařízení základních škol a také ve větší finanční podpoře státu. Odborník G v rámci změn v této oblasti odkazuje na Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030. Odborník H se od ostatních liší a navrhuje zásadní změnu. Tvrdí, že vše je podmíněno legislativou a navrhuje vytvořit samostatnou organizační strukturu civilní ochrany, tak jak to bylo do roku 2001 a jak je to běžné v zahraničí. Dále uvádí, že ochrana obyvatelstva je plnění úkolů civilní ochrany podle zákona a Hasičský záchranný sbor plnění těchto úkolů zabezpečuje, z čehož vyplývá, že by měl být podřízen orgánu civilní ochrany. Jako argument odborník uvádí, že HZS plní jen některé úkoly civilní ochrany, proto by bylo vhodné zastřešit tento systém a vytvořit samostatnou organizační strukturu a zákon o civilní ochraně. V oblasti úrovně informovanosti veřejnosti z odpovědí vyplynulo, že informačních materiálů a zdrojů pro získání informací má veřejnost dostatečné množství, ale nezajímá se o ně v takové míře, jak by bylo potřeba pro uspokojivou úroveň jejich znalostí tak, aby veřejnost byla připravena spolehlivě čelit mimořádným

událostem a zejména krizovým situacím a to např. v případě evakuace. Odborník A vidí problém v nezájmu veřejnosti o informace a také by zavedl problematiku ochrany obyvatelstva do pevných školních osnov jak na základních, tak i na středních školách a navrhuje důslednější kontrolu dodržování stávajícího pokynu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ve vztahu k ochraně obyvatelstva. Odborník C zde uvádí, že pozoruje nárůst zájmu veřejnosti o informace nárazově a to v době mimořádné události nebo krizové situace. Odborník C uvedl příklad na toto téma, kde holandská firma měla za úkol v roce 1997 zpracovat projekt pro činnost po varování a zjistila, že po opakování průzkumu po několika letech si školení pamatovalo pouze 10% osob. Odborník F spatřuje prostor ve zlepšení programů preventivně výchovné činnosti a to pro všechny věkové kategorie obyvatel. Odborník G je spokojen se stavem znalostí odborné veřejnosti, znalosti laické veřejnosti jsou podle tohoto odborníka uspokojivé, avšak tato oblast je jimi stále nedoceňovaná. Odborníci G a H se v této otázce shodují, přičemž odborník H zastává názor, že obecná veřejnost se zajímá pouze o ty události, které se jich přímo týkají, nejlepším příkladem jsou v tomto případě povodně.

Oblast kritické infrastruktury považují za důležitou všichni odborníci bez rozdílu. Argumentem pro to je provázanost a modernizace technologií a propojení s ostatními státy v Evropě. Odborník A za největší hrozbu v oblasti kritické infrastruktury považuje energetiku a komunikační systémy, s čímž koresponduje názor ostatních odborníků, kde odborník H to vysvětluje tím, že na energetice je závislá celá řada navazujících věcí.

Ochrana obyvatelstva v ostatních vyspělých státech podle odborníka B tvoří kombinovaný model se základem profesionálů s větším či menším zastoupením ze strany dobrovolníků v oblasti ochrany obyvatelstva i požární ochrany. Jako příklad uvádí odborník B Švýcarsko, kde je ochrana obyvatelstva komplexní s úzkou spoluprací pěti nejdůležitějších složek z řad policie, požárních, zdravotnictví, technických služeb a civilní ochrany. Odborník C považuje ochranu obyvatelstva ve vyspělých státech za lepší než v České republice z důvodu ponechání struktur organizace a ponechání materiálu v jejich kompetencích a správě. Odborník F staví na monitoringu zahraničního tisku a přednáškách kolegů, kde podle těchto informací je na vysoké úrovni Švýcarsko, Izrael a Norsko. Implementaci opatření ochrany obyvatelstva

v České republice, fungujících ve vyspělých státech, si dovede přestavit odborník B, který uvedl příklad využití veřejných úkrytů v Norsku, kde je využití dvouúčelové, kdy při mírovém účelu slouží tyto úkryty jako garáže, parkovací plochy, ubytovny, sportovní zařízení apod. Odborník C si takovou implementaci představit nedovede z důvodů finančních, personálních a materiálních, přesto taková opatření podle něj existují. Odborník H si takovou implementaci nedovede představit, protože by se jednalo o vytržení jednoho nebo více opatření z určitého systému, ve kterém tato opatření fungují.

Na otázku týkající se finančních prostředků vyčleňovaných do oblasti ochrany obyvatelstva odpověděla většina odborníků stanoviskem, že existují rezervy financování ochrany obyvatelstva, zároveň dodávají, že finance zůstávají otázkou hospodárnosti a efektivního využívání. Odborník A považuje množství finančních prostředků vyčleňovaných na oblast ochrany obyvatelstva za dostatečné. Odborník B shledává problém v podfinancování základních složek IZS a s tím související snižující se počet personálu. Dále doporučuje pokračovat ve výměně koncových prvků JSVV. A odborník H uvedl, že množství finančních prostředků věnovaných na ochranu obyvatelstva nelze určit z důvodu neodděleného samostatného rozpočtu. Zároveň se domnívá, že množství finančních prostředků je nedostatečné a prostor pro zlepšení spatřuje např. v nákupu lepší techniky.

Oblast naší legislativy v oblasti ochrany obyvatelstva považuje odborník A za příliš složitou a zlepšení spatřuje ve zjednodušení této legislativy. Odborník B legislativu v této oblasti považuje za dostatečnou s tím, že je potřeba novelizovat právní předpisy v souladu s aktuální Koncepcí ochrany obyvatelstva a také vytyčit mantinely pro aktivní zapojení orgánů veřejné správy a soukromých subjektů do výchovy a vzdělávání obyvatelstva a upravit problematiku ochrany kritické infrastruktury. Odborník C považuje legislativu ochrany obyvatelstva pro dobu míru za dostatečnou, ale pro dobu stavu ohrožení státu a válečného stavu ne – civilní obrana. Uvedl, že by nefungovalo zatemňování, hlásné služby, pohřbívání, poskytování úkrytů a zdravotnictví. Odborník F považuje za dostatečné naplnění vizí Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030. Odborník G spatřuje prostor pro

novelizace v oblasti některých kompetencí. Odborník H legislativu v oblasti ochrany obyvatelstva nepovažuje za dostatečnou. Chybí podle něj samostatný zákon o ochraně obyvatelstva, který by zastřešoval komplexní problematiku ochrany obyvatelstva. Zákon o IZS řeší pouze své složky, zákon o požární ochraně řeší zásah při požárech a jejich prevenci atd. Novelizací se podle odborníka H může něco posílit, ale zásadní akt zlepšení zde chybí. Dále podle tohoto odborníka nemá občan v oblasti ochrany obyvatelstva žádné povinnosti, což by vyřešil zákon o civilní ochraně. Tuto oblast zabezpečuje vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., která však nemůže určovat povinnosti. Odborník H dodal, že zákon o civilní obraně se připravoval před rozdělením federace, po rozdělení státu byl na Slovensku přijat, v České republice nikoliv.

Ideální systém ochrany obyvatelstva si odborníci představují různě. Odborník A v něm vidí sebevzdělaného občana v této oblasti a dostatečné finanční zabezpečení systému. Odborník B tvrdí, že ideální systém neexistuje, ale přiblížení se k němu si představuje podobně jako odborník A, a to v informovanosti a uvědomění širokého obyvatelstva v otázkách ochrany obyvatelstva. Odborník C v ideálním systému ochrany obyvatelstva spatřuje připravený personál, připravený materiál a znalé lidi, v tomto bodě se shoduje s odborníky A i B. Odborník F uvedl, že si pod ideálním systémem ochrany obyvatelstva představuje systém švýcarský. Odborník H si ideální systém ochrany obyvatelstva představuje jako samostatnou strukturu civilní ochrany, potažmo ochrany obyvatelstva. V tomto systému by byly dány povinnosti občanům v oblasti ochrany obyvatelstva a plnění úkolů civilní ochrany by bylo materiálně podloženo. V ideálním systému by také existovaly složky nebo jednotky civilní ochrany / ochrany obyvatelstva, které by disponovaly patřičným materiálním vybavením – na způsob armádních záloh. Na běžné události by byly vyčleněny současné složky Integrovaného záchranného systému a na rozsáhlé události by byl vyčleněn samostatný systém CO / OOB, který by se aktivoval až v případě vyhlášení krizového stavu. Dále si odborník H představuje ideální systém ve vycvičených zálohách z řad civilistů, které by se rovněž aktivovaly až v případě vyhlášení krizového stavu. Tyto zálohy by se využívaly zejména pro likvidační a obnovovací práce, odborník H uvedl, že takto nastavený systém funguje např. ve Švýcarsku.

Poslední otázka výzkumu byla informativního charakteru, zda existuje kniha, dokument či odborná práce postihující ochranu obyvatelstva od minulosti po budoucnost. Odborníci se ve většině případů shodují, že knihu pojednávající o civilní ochraně v takovém rozsahu neznají. Odborníci uváděli knihy hledící do minulosti s tím, že výhled do budoucnosti čerpají z Koncepce ochrany obyvatelstva.

Současný systém ochrany obyvatelstva je spolehlivý a funkční, přesto je v tomto systému prostor pro řadu dílčích změn a podle jednoho z odborníků také pro zásadní změnu tohoto systému.

4 DISKUZE

Na základě analýzy diplomové práce a zohlednění všech zdrojů použitých v diplomové práci lze konstatovat výsledek, že není potřebná zásadní změna systému ochrany obyvatelstva. Systém je funkční, dostatečně legislativně podložen s dostačujícím finančním zabezpečením. Tento výsledek je však diskutabilní a značně subjektivní zejména z důvodu, že prostor pro změny v tomto systému ochrany obyvatelstva existuje, což vyplynulo z realizovaných řízených rozhovorů. Velmi zajímavá byla komparace odpovědí na jednotlivé otázky, subjektivní názory odborníků na stejné otázky ve mně vzbudily podezření, že systém, ač funkční a spolehlivý, tak není z daleka dokonalý. Dokonalým snad ani být nemůže, ale v současné době se domnívám, že k dokonalosti má dále, než by si tato problematika zasloužila. Argumentem pro vyhovující a tím pádem spolehlivý systém ochrany obyvatelstva je podle mého názoru zejména krizová legislativa přijatá v roce 2000 a účinná od roku 2001. Tento názor je podpořen odbornou literaturou a odborníky erudovanými v této problematice. Zastávám názor, že skutečnou zkouškou připravenosti na mimořádné události a krizové situace je empirie. Za největší a zároveň nejužitečnější zkoušku považují povodně v roce 2002, které postihly Čechy. Do této doby byly opatření ochrany obyvatelstva pouze „na papíře“, podle mého názoru až události v srpnu roku 2002 daly prostor vyniknout kladům a připravenosti na tak rozsáhlou událost – krizovou situaci, ale také poukázat na rezervy, které nebyly do této doby patrné a navždy změnily pohled na tuto oblast. Myslím si, že cvičení všeho druhu neprověřilo základní, ale i ostatní složky IZS tak, jako tyto reálné povodně. Můžeme spekulovat, jak byly zvládnuty záchranné a likvidační práce, já zastávám názor, že byly zvládnuty perfektně i s ohledem na povodně na Moravě v roce 1997, které bych také nerad opomněl. V té době chyběla zkušenost, koordinace a informace byly podle dostupných informací zmatečné. Důkazem toho je komparace v nejzávažnější statistice s povodněmi v roce 2002 – ztráty na životech. V roce 1997 bylo 49 obětí a v roce 2002 to bylo „jen“ 17. Povodeň v roce 1997 nechala vyniknout nedostatkům, selhávaly státní i nestátní organizace. Chyběly protipovodňové plány a výstražný systém selhal.

Všechny události a problémy však byly neocenitelnou zkušeností všech zainteresovaných orgánů a subjektů. Zkušenost s povodněmi v roce 1997 se pozitivně projevila při povodních v roce 2002. V období mezi povodněmi došlo k odstranění největších nedostatků nejen na území postižené Moravy, ale i na celém území České republiky. To bylo důležité pro povodně v roce 2002. V důsledku provedených opatření a změn došlo ke zmírnění následků. I přes provedené opatření a nasbírané zkušenosti po povodních v roce 1997 byly povodně v roce 2002 závažné a doposud nejrozsáhlejší přírodní katastrofou a zároveň krizovou situací u nás. Domnívám se, že následky bez opatření by byly ještě závažnější. V úsilí bylo však potřeba pokračovat i nadále. Každým rokem až do dnešních dnů realizovaných opatření přibývá. Povodně v roce 2013 ukázaly, že živlu vody nelze předejít ani jej vymýt, lze ho jen eliminovat a lépe s ním bojovat. Příkladem může být povodňová stěna a prohloubení koryta řeky v Českých Budějovicích. Tato opatření ukázala, že vytrvalá práce na zlepšování úrovně ochrany, ať už konkrétně v problematice povodní, tak obecně ve všech oblastech ochrany obyvatelstva, je ta správná cesta a má hluboký smysl. Až touto událostí byla podle mého názoru dokončena transformace civilní ochrany do moderní podoby.

Transformace však trvá podle mého názoru dodnes, je potřeba se z každé události poučit a přenést ji na události další, což značí, že transformace civilní ochrany je dynamický proces bez konce. Mění se hrozby a z toho důvodu je nutné transformovat a adaptovat opatření, která budou těmto hrozbám účelně čelit. Řada autorů citovaných v této diplomové práci se shoduje na potřebě zvyšování úrovně ochrany obyvatelstva, přičemž já tuto potřebu sdílím. Teroristický útok 11. září 2001 naznačil transformaci hrozeb pro globální svět. Několik dalších teroristických akcí, např. v Madridu a Londýně, tuto transformaci potvrzují. Na tyto nové hrozby musí reagovat i ochrana obyvatelstva u nás, vzhledem k novým bezpečnostním hrozbám je to stále aktuálnější problematika. Terorismus se stal globálním problémem a v posledních letech dochází také k přechodu od konvenčních zbraní ke zbraním hromadného ničení, mezi které patří zbraně jaderné, chemické, bakteriologicko – biologické a zápalné, mající schopnost usmrtit velké množství lidí. V tomto bodě souhlasím s autory Fialou a Viláškem. Zákeřnost spočívá v nevypočitatelnosti dalšího útoku. Podle mého názoru většina autorů

zapomíná na budoucnost, popisují události minulé, provedená opatření, analýzy a komparace. Neřeší už jak účelně postupovat do budoucnosti, právě oblast ochrany obyvatelstva je nikdy nekončící systém, ač v dnešní době vyspělý a moderní systém, což vyplývá z celé analýzy této diplomové práce, tak to neznamená uspokojení z realizovaných opatření. Je potřeba vytrvat a nepolevovat v úsilí zvyšovat úroveň ochrany obyvatelstva.

Mezeru spatřuji ve vzdělávání obyvatelstva, většina lidí podle mého názoru nezná ani obsah evakuačního zavazadla, a to i přes úsilí realizované prostřednictvím brožur, seminářů a moderních médií – internetu. Nejedná se pouze o tento konkrétní problém. Mezeru shledávám také v tísňovém volání, většina tísňových volání je falešných. Lidé nemají zažité informace, které mají předávat operátorům operačních a informačních středisek za účelem rychlejšího vyslání pomoci na místo mimořádné události. Navrhuji v této oblasti zvýšit úroveň povědomí obyvatelstva o základních opatřeních jejich ochrany prostřednictvím vtipné medializace, dobře propagované např. na internetu a na sociálních sítích, kde je vysoký předpoklad rychlého šíření. Problém tísňového volání bych řešil podobným způsobem, aby si lidé uvědomili, že blokování tísňové linky může mít závažné důsledky pro ty, kteří skutečně potřebují pomoci. Domnívám se, že obyvatelstvo České republiky není v oblasti ochrany obyvatelstva, především v oblasti prevence, vyspělé, což je potřeba změnit. Z řízených rozhovorů a diskuzí o této problematice vyplynulo, že kvalitní vyspělé obyvatelstvo má Švýcarsko, což by podle mě mohla být inspirace a přiblížení se švýcarskému systému by mohlo být jednou z cest, kterou by se posílila ochrana obyvatelstva u nás. Snahu o zlepšení povědomí obyvatelstva o ochraně obyvatelstva, opatřeních ochrany obyvatelstva, jejich právech a povinnostech, ale také o transformaci hrozeb, bych zastřešil názvem: Koncepce povědomí o ochraně obyvatelstva. Tato Koncepce by řešila povědomí obyvatelstva o ochraně obyvatelstva prostřednictvím analýzy a průzkumů prováděných v pravidelných cyklech. Dále by se zabývala prostředky ke zlepšení této úrovně s následným monitorováním situace v pravidelných cyklech. Argumentem pro návrh zvýšit úroveň povědomí obyvatelstva o jejich ochraně, potažmo ochraně nás všech, je

povinnost spoluodpovědnosti občanů za svou ochranu, v čemž souhlasím s doktorem Kavanem, který tuto problematiku analyzuje v knize Ochrana obyvatelstva I.

Výsledkem diplomové práce je tedy nejen utvrzení se o existenci spolehlivého systému ochrany obyvatelstva, ale také potřeba dílčích změn – inovací v této oblasti, které nemusí být na první pohled patrné a také o jedné zásadní změně. Odborník A navrhuje změnit legislativu v oblasti nebezpečných látek a s nimi spojených haváriích, tvrdí, že náklady spojené s ochranou obyvatelstva v případě takového úniku by měl nést provozovatel nakládající s takovými látkami. Osobně musím s odborníkem A souhlasit, dává to smysl. Proč by měl nést někdo náklady za něco, za co není odpovědný. Odborník H naopak přinesl významný poznatek o možné zásadní změně pro oblast ochrany obyvatelstva. Uvedl, že by bylo žádoucí problematiku ochrany obyvatelstva zastřešit samostatným zákonem o civilní ochraně nebo ochraně obyvatelstva, který by postihoval současnou krizovou legislativu a nastavil nová pravidla fungování ochrany obyvatelstva v České republice do budoucna. Je to velice zajímavá myšlenka, nad kterou je potřeba se hlouběji zamyslet, a to i přesto, že si osobně takovouto zásadní změnu prozatím představit nedovedu.

Z diskuzí v průběhu řízených rozhovorů s odborníky, s jejichž názory se ztotožňuji, mimo jiné vyplynulo, že za největší tuzemské hrozby považují živelné pohromy – zejména povodně a vichřice z důvodu častého výskytu. Za největší globální hrozby odborníci považují změny klimatu, s tím související hrozby přírodní, dále hrozbu terorismu, mezinárodní konflikty méně demokratických zemí a v neposlední řadě pád informačních systémů, což spadá do oblasti kritické infrastruktury, potažmo evropské kritické infrastruktury.

5 ZÁVĚR

Závěrem této diplomové práce je vyhodnocení všech získaných poznatků z odborné literatury, relevantních elektronických zdrojů, řízených rozhovorů, ale také vlastního studia, ze kterého vyplývá, že zásadní změny v systému civilní ochrany nejsou nutné, přesto prostor zejména pro dílčí změny existuje. Nicméně lze konstatovat, že systém ochrany obyvatelstva je spolehlivý. Hlavním argumentem pro tento závěr je skutečnost, že současný systém ochrany obyvatelstva je v České republice na velmi vysoké úrovni a zároveň je inovován průběžně prostřednictvím zavádění dalších opatření směřujících k posílení jeho ochrany. Dalším argumentem je stále se aktualizující systém ochrany obyvatelstva ve všech souvislostech, tím jsou myšleny dílčí inovace, např. modernizace techniky, záleží zejména na technickém pokroku – vývoji vědy a výzkumu, avšak závislé na finanční podpoře této oblasti. I do budoucna lze předpokládat, že k zásadním změnám bude docházet zřídka. K takovým změnám dochází nejčastěji za předpokladu změny režimu či rekonstrukce norem působících v oblasti ochrany obyvatelstva. Jedná se tedy pouze o změny dílčí a inovace průběžné, nikoli o potřebu zásadního přehodnocení systému civilní ochrany jako celku.

Civilní ochrana, potažmo ochrana obyvatelstva je dynamický obor s prostorem pro zvyšování její úrovně po stránce lidské i po stránce technické. S klidným svědomím lze prohlásit, že úroveň ochrany obyvatelstva v České republice je již dnes na vysoké úrovni a směle konkuruje nejvyspělejším státům světa. To neznámá, že zde není prostor pro inovace, zejména z důvodu již zmíněné dynamiky řešené problematiky.

Analýza transformace civilní ochrany ukázala, že nejvýznamnější změnou v problematice ochrany obyvatelstva, chápáno v celé její šíři, byl převod civilní ochrany od principu dobrovolnosti k uzákonění opatření civilní ochrany a později přesměrování z hrozeb vojenských na hrozby nevojenského charakteru, kde může být příkladem zatemňování dříve velmi účelné, dnes však vzhledem k pokročilé radarové technice nevyužitelné. Dále za důležité považují přesměrování ze skupinové „masové“ ochrany obyvatelstva k individuální ochraně jedince.

Cílem této diplomové práce bylo analyzovat systém civilní ochrany a na základě této analýzy charakterizovat současnou ochranu obyvatelstva a získat relevantní poznatky ke strukturované odpovědi na výzkumnou otázku, zda byl transformací civilní ochrany vytvořen spolehlivý systém, který nepotřebuje zásadní změny, popř. pouze dílčí změny. K této analýze byly použity zejména řízené rozhovory s odborníky na tuto problematiku.

Diplomová práce simultánně komparovala historii civilní ochrany se současným systémem ochrany obyvatelstva v nejmodernějším pojetí. Zaměřením diplomová práce směřovala, mimo jiné, ke komparaci významných změn v průběhu času v různých obdobích vývoje civilní ochrany. Tato komparace byla vypracována pro komplexnější a zodpovědnější splnění cíle této diplomové práce.

Odpověď na výzkumnou otázku a také na cíl diplomové práce při shrnutí všech poznatků zní následovně: Současný systém ochrany obyvatelstva je spolehlivý, avšak bylo by vhodné pokračovat v jeho transformaci a vytvořit podmínky alespoň pro dílčí změny – inovace, které by tuto oblast zájmu posílily.

V návaznosti na možné dílčí změny v systému ochrany obyvatelstva, tak aby došlo k jeho posílení, si dovoluji navrhnout, na základě analýzy všech získaných poznatků při vypracování této diplomové práce, některé následující změny a s tím související další směřování ochrany obyvatelstva.

Navrhuji podrobnější zkoumání zahraničních systémů ochrany obyvatelstva a vytvoření podmínek pro zakomponování vhodných opatření ochrany obyvatelstva do našeho systému, doporučuji analyzovat zejména systém švýcarský. Dále navrhuji posílit informovanost obyvatelstva v oblasti ochrany obyvatelstva z důvodu stále se zvyšující spoluodpovědnosti obyvatelstva na své ochraně. Cestu pro toto posílení spatřuji ve vtipné medializace s dobrou propagací, zejména na internetu a sociálních sítích, kde je vysoký předpoklad jejího rychlého šíření. Dále navrhuji vytvořit plán a následně realizovat změny v oblasti odpovědnosti spojené s ochranou obyvatelstva při haváriích nebezpečných látek. Dále navrhuji řešit havárie spojené s JE Temelín v rámci celé České republiky a ne pouze na úrovni Jihočeského kraje. Argumentem je nevyhovující ubytovací kapacita na patřičné úrovni v Jihočeském kraji a plně vytížené systému

ochrany obyvatelstva v případě takové havárie v Jihočeském kraji. Podlé mého názoru by se jednalo o rozsáhlou krizovou situaci, kterou by bylo vhodné řešit v rámci celého území České republiky. Postižené obyvatelstvo by mohlo být evakuováno do míst nezasážených havárií JE Temelín s využitím pomoci jiných krajů a státu na základě subsidiarity. Dále navrhuji strukturalizovat tok financí v oblasti ochrany obyvatelstva tak, aby bylo možné sledovat a kontrolovat finance směřující do této oblasti a účelněji kontrolovat hospodaření s nimi. Dále navrhuji analyzovat krizovou legislativu a s ní související legislativu. Na základě této analýzy by mohlo dojít k novelizaci vybraných právních předpisů, např. v oblasti již zmíněné problematiky nakládání s nebezpečnými látkami a výše zmíněná problematika v případě havárie JE Temelín. Dále navrhuji legislativní zastřešení ochrany obyvatelstva samostatným zákonem o civilní ochraně/ochraně obyvatelstva (dále jen zákon o civilní ochraně), což by byla zásadní změna struktury ochrany obyvatelstva. Tento zákon by ukládal povinnosti občanům v oblasti ochrany obyvatelstva, zejména v oblasti prevence. Na základě zákona o civilní ochraně by existovaly složky nebo jednotky civilní ochrany s patřičným materiálním vybavením. Samostatný systém civilní ochrany a jeho jednotky by byly aktivovány až v případě vyhlášení krizového stavu. Na základě tohoto zákona o civilní ochraně by mimo jiné vznikly zálohy z řad civilistů, které by se aktivovaly rovněž až s vyhlášením krizového stavu, určené by byly na likvidační a obnovovací práce. Současné složky IZS by byly určené na každodenní mimořádné události a v případě vyhlášení krizového stavu by byly podřízeny jednotkám civilní ochrany.

Transformací civilní ochrany byl vytvořen spolehlivý systém ochrany obyvatelstva, ale vzrůstá potřeba o něj náležitě pečovat, aby se nestal nespolehlivým v reakci na transformaci světa v globálním měřítku, např. globální oteplování, hrozba teroristického útoku, která podle odborných studií a názorů vzrůstá. S tím souvisí potřeba vytrvat v posilování připravenosti a opatření např. na povodně. V ostatních oblastech a druzích mimořádných událostí je to stejné. Transformace hrozeb vytváří nová ohrožení, se kterými je potřeba udržet krok. Současný systém ochrany obyvatelstva je zaměřený na hrozby nevojenského charakteru, s tím vyvstává otázka zranitelnosti v případě válečného konfliktu.

Další důležitou oblastí úzce související s problematikou ochrany obyvatelstva je kritická infrastruktura a evropská kritická infrastruktura. V této oblasti je také značný prostor pro posílení kritické infrastruktury, která je uvedena v Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030. Důležité bude monitorovat realizaci zvýšení úrovně její ochrany tak, aby nezůstalo pouze u plánů. S kritickou infrastrukturou souvisí provázanost dnešního světa, ochrana obyvatelstva je dnes globální problematika a s vědomím toho je potřeba k její ochraně také přistupovat. Evropská unie by měla podporovat ochranu obyvatelstva v členských státech pomocí programů ochrany obyvatelstva včetně podpory finanční. Otázkou zůstává, jak je kritická infrastruktura odolná v současné době. Jsme uspokojeni nepravděpodobností útoku na prvky kritické infrastruktury a neznáme tak její úroveň ochrany při reálném útoku.

Závěrem diplomové práce si dovoluji upozornit na predikci zániku současného moderního světa, takového jak ho známe dnes. Za zánikem bude hypoteticky stát pět faktorů: nárůst populace, zhoršování klimatických podmínek, nedostatek pitné vody, zhoršující se situace v zemědělství a nedostatek energie. Tyto problémy budou mít hluboké následky pro ochranu obyvatelstva a je s nimi potřeba do budoucna počítat.

Problematika ochrany obyvatelstva prošla ve své historii významnou transformací, transformuje se i v současnosti a transformovat se bude i nadále.

Historická část diplomové práce – Historie civilní ochrany v České republice je zpracována jako samostatná publikace (výukový materiál), která bude poskytnuta po domluvě s Ing. Liborem Líbalem, lektorem předmětu ochrana obyvatelstva, Jihočeské Univerzity, Zdravotně sociální fakultě, Katedře radiologie, toxikologie a ochrany obyvatelstva. Současně je tato část práce uvedena na CD v příloze A této diplomové práce.

Na závěr si dovoluji citovat odkaz docenta Janošce, erudovaného odborníka na problematiku ochrany obyvatelstva, se kterým se po vypracování této diplomové práce osobně ztotožňuji: „OCHRANA OBYVATELSTVA JE CÍL“.

6 SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

1. Bezpečnostní strategie České republiky. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky - Kolektiv autorů pod vedením Ministerstva zahraničních věcí ČR Schváleno Vládou České republiky v září 2011, 2011. ISBN 978-80-7441-005-5.
2. Civil protection. In: EUROPA, Summaries of EU legislation [online]. [cit. 2014 - 03-20]. Dostupné z: <http://europa.eu/legislation_summaries/environment/civil/civil_protection/index_en.htm>.
3. Časopis 112: *ROČNÍK XII ČÍSLO 4/2013*. MV-generální ředitelství HZS ČR, 2010, XII, 4/2013. Dostupné z: <<http://www.hzscr.cz/clanek/casopis-112-rocnik-xii-cislo-4-2013.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>>.
4. ČESKO. Nařízení vlády č. 432 ze dne 22. prosince 2010 o kritériích pro určení prvku kritické infrastruktury.
5. ČESKO. Vyhláška MV č. 328 ze dne 5. září 2001 o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému.
6. ČESKO. Vyhláška MV č. 380 ze dne 9. srpna 2002 k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva.
7. ČESKO. Zákon č 219 ze dne 14. září 1999 ozbrojených silách České republiky.

8. ČESKO. Zákon č. 1 ze dne 16. prosince 1992 Ústava České republiky.
9. ČESKO. Zákon č. 110 ze dne 22. dubna 1998 o bezpečnosti České republiky.
10. ČESKO. Zákon č. 2 ze dne 16. prosince 1992 Listina základních práv a svobod.
11. ČESKO. Zákon č. 238 ze dne 28. Června 2000 o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů.
12. ČESKO. Zákon č. 239 ze dne 28. Června 2000 o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.
13. ČESKO. Zákon č. 240 ze dne 28. Června 2000 o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon).
14. ČESKO. Zákon č. 273 ze dne 17. Července 2008 o Policii České republiky.
15. ČESKO. Zákon č. 374 ze dne 6. listopadu 2011 o zdravotnické záchranné službě.
16. ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 Trestní zákoník.
17. ČESKO. Zákon České národní rady č. 133 ze dne 17. prosince 1985 o požární ochraně.
18. ČESKOSLOVENSKO. Zákon č. 82 ze dne 11. dubna 1935 o ochraně a obraně proti leteckým útokům. In: *ASPI UX383*. Dostupné z: <www.hzscr.cz/soubor/82-1935-pdf.aspx>.

19. DVOŘÁK, Josef a Ladislav SVRČINA. *Teorie a historie civilní ochrany*. 1. díl. Vyškov: Vysoká vojenská škola pozemního vojska, 1998, 192 s. ISBN 80-723-1013-5.
20. DVOŘÁK, Josef a Ladislav SVRČINA. *Teorie a historie civilní ochrany*. 2. díl. Vyškov: Vysoká vojenská škola pozemního vojska, 1999, 145 s. ISBN 80-723-1034-8.
21. European Commission DG ECHO. In: Humanitarian Aid and Civil Protection [online]. 2011 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <<https://www.flickr.com/people/69583224@N05/>>.
22. EVROPSKÉ SPOLEČENSTVÍ. Směrnice Rady č. 114 ze dne 8. prosince 2008 o určování a označování evropských kritických infrastruktur a o posouzení potřeby zvýšit jejich ochranu.
23. FIALA, Miloš a Josef VILÁŠEK. *Vybrané kapitoly z ochrany obyvatelstva*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2010, 208 s. ISBN 978-80-246-1856-2.
24. Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč. *Koncepce ochrany obyvatelstva* [online]. 2013, 20. 1. 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <<http://www.hzscr.cz/clanek/menu-o-nas.pusobnost-a-ukoly-koncepceochrany-obyvatelstva.aspx>>.
25. JANOŠEC, Josef. *HROZBA A RIZIKO V BEZPEČNOSTNÍ TERMINOLOGII*. Lázně Bohdaneč: Ministerstvo vnitra Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 52 s. Dostupné z: <https://dspace.upce.cz/bitstream/10195/37995/1/Jano%C5%A1ecJ_HrozbaA_Riziko_2010.pdf>.

26. KAVAN, Štěpán. *Ochrana obyvatelstva I*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2011, 109 s. ISBN 978-80-87472-06-4.
27. KOLEŇÁK, Ivan. *OCHRANA OBYVATELSTVA: Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020* [online]. MV – GŘ HZS ČR, 2014 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <<http://www.hzscr.cz/clanek/koncepce-ochrany-obyvatelstva-do-roku-2013-s-vyhledem-do-roku-2020-503181.aspx>>.
28. *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020*. Praha: Ministerstvo vnitra-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2008.
29. *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020*. Praha: Časopis 112 Ministerstvo vnitra-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2008, roč. 2008, č. 4.
30. *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha: Ministerstvo vnitra-generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2013.
31. KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše a Josef VILÁŠEK. *Ochrana obyvatelstva*. 1. vyd. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2005, 140 s. ISBN 80-866-3470-1.
32. *Kritická infrastruktura: Ochrana kritické infrastruktury*. [online]. 2010 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/pojmy-kriticka-infrastruktura.aspx>>.

33. LINHART, Petr, ŠILHÁNEK, Bohumil. Ochrana obyvatelstva ve vybraných evropských zemích. Vyd. druhé přepracované a doplněné. Ministerstvo vnitra, generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2009. 193 s. ISBN 978-80-86640-55-8.
34. LINHART, Petr. *Některé otázky ochrany obyvatelstva*. 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2006. ISBN 80-704-0854-5.
35. LINHART, Petr. Ochrana obyvatelstva v Evropě. Vyd. 1. Ministerstvo vnitra, generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2005. 196 s. ISBN 80-86640-55-8.
36. MASTNÝ, Vojtěch. *Protectorát a osud českého odboje*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 238 s. ISBN 80-864-3256-4.
37. Mechanismus civilní ochrany Unie [online]. Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: <<http://www.hzscr.cz/clanek/mechanismus-civilni-ochrany-spolecenstvi.aspx>>.
38. Politiky Evropské unie: Humanitární pomoc a civilní ochrana: Pomoc obětem přírodních katastrof a ozbrojených konfliktů a ochrana ohrožených skupin obyvatelstva. Brusel – BELGIE: Evropská komise Generální ředitelství pro komunikaci, 2013, 16 s. ISBN 978-92-79-24393-6. Dostupné z: <http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/cs/humanitarian-aid_cs.pdf>.
39. RICHTER, Rostislav. *Ochrana obyvatelstva a Dodatkový protokol I o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo vnitra, generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2010, 118 s. ISBN 978-80-86640-55-6.

40. ŠILHÁNEK, Bohumil a Josef DVOŘÁK. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra, generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2003, 176 s. ISBN 80-86640-12-4.
41. The Community mechanism for civil protection. In: Humanitarian Aid and Civil Protection [online]. 2014 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/echo/policies/disaster_response/mechanism_en.htm>.
42. VOLNÝ, Petr. *OCHRANA OBYVATELSTVA: Ochrana obyvatelstva v České republice* [online]. Praha: MV – GŘ HZS ČR, 2014 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <<http://www.hzscr.cz/clanek/ochrana-obyvatelstva-v-ceske-republice.aspx>>.

7 PŘÍLOHY

Seznam příloh

- Příloha A** – Historie civilní ochrany v České republice
- Příloha B** – Terminologický slovník problematiky ochrany obyvatelstva
- Příloha C** – Přehled právních předpisů v problematice ochrany obyvatelstva

Příloha A

Historie civilní ochrany v České republice

1 Historie civilní ochrany v České republice

Historie civilní ochrany, potažmo ochrany obyvatelstva v České republice sahá až do temných časů první světové války.

1.1 1. období civilní ochrany – od 1. světové války do konce 2. světové války

„První světová válka naznačila jasně přechod od pouze pozemního, případně námořního způsobu vedení ozbrojeného střetnutí k jeho rozšíření i do vzdušného prostoru. Tím vznikla i možnost účinnějšího působení na zápolí protivníka. Perspektiva využití letectva jako nosičů prostředků ničení pro vzdušné napadení nejen bojujících vojsk, ale i zápolí, k napadení ale i možnostmi účinné ochrany proti tomuto novému nebezpečí (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 31).“

„V prvé fázi je příprava protiletectvé a protiplynové ochrany řešena cestou různých spolků. Avšak v letech 1933 – 35 ve většině států přechází řízení těchto otázek na orgány státní správy. Ve Francii je řízením těchto úkolů pověřeno ministerstvo vnitra, v Polsku je přijat v roce 1934 zákon o protiletectvé a protiplynové ochraně, který dává vládě plnou moc při řešení uvedených úkolů. V Itálii jsou tyto otázky řešeny královským dekretem z roku 1934 a velice důkladně je uvedená problematika řešena v Německu (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 31).“

„Rovněž v Československu byl vývoj obdobný, neboť příkladem postupu v uvedené problematice byl francouzský vzor, jako součást profrancouzské orientace v celkových branných otázkách. Proto se také u nás začínají koncem dvacátých let organizovat branné spolky (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 31).“

„V roce 1929 je z iniciativy ministerstva obrany založeno **Ústředí obrany obyvatelstva**, které si vytklo za cíl studium možností protiletecké obrany obyvatelstva v našich podmínkách a přípravu její organizace. Vzhledem k mentalitě veřejnosti byl za základní prvek zvolen **princip dobrovolnosti**, a to za polooficiální pomoci ústředních úřadů a aktivní spoluúčasti tělovýchovných a dalších soukromých organizací, které měly ve svém programu prvky brannosti. Jako vzor sloužil tehdejší francouzský systém, realizovaný tzv. Lavalovou instrukcí pro pasivní obranu. V našich poměrech vzhledem k mentalitě obyvatelstva nebylo možno přijmout velmi dobře propracovaný a organizovaný systém v Německu, který dokonale využíval přirozenou disciplinovanost a postupnou militarizaci obyvatelstva (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 31).“

„O rok později vzniká dobrovolná organizace **Ochrana obyvatelstva proti leteckým útokům**. V tomto roce zahájilo také praktickou činnost již vzpomínané Ústředí obrany obyvatelstva, které tvořil sekretariát a komise – organizační, technická, plynová, zdravotnická a propagační. Tato organizace, která neměla vlastní členskou základnu ale pouze řídicí orgány, využívala jako výkonných orgánů především skupin samaritánů ČSČK, členů hasičských jednot a do určité míry i členů tělocvičných organizací (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 31).“

„Ačkoliv se jednalo pouze o organizaci dobrovolnou, zorganizovanou z iniciativy plynové komise soutěž na lidovou ochrannou masku, dala podnět k organizování kurzů pro hasiče a samaritány, zaměřených na ochranu proti biologickým a otravným látkám. Ale především spolupůsobila s armádou při velkých leteckých cvičeních, při kterých její složky zajišťovaly zatemňování, pozorování letadel a plnily zejména pořádkové úkoly. Organizace se ve skutečnosti stala jakousi pomocnou složkou vojenského letectva a obrany proti letadlům a neplnila ani základní úkoly spojené s ochranou obyvatelstva (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 32).“

„V souvislosti s převzetím moci nacisty v Německu v roce 1933 vystoupil vůči Československu bezprostřední nepřítel. Intenzivní zbrojení, zavedení všeobecné branné povinnosti v roce 1935 a obsazení Porýní v roce 1936 nemohlo nechat nikoho na pochybách o agresivních cílech nacistického Německa. Bylo zjevné, že své zahraniční politické cíle bude prosazovat všemi prostředky, ozbrojenými silami nevyjímaje. V souvislosti s intenzivní výstavbou Wehrmachtu bylo největší úsilí věnováno budování Luftwaffe. Tím se možnost leteckého napadení našeho státu i případně vedení chemické války staly konkrétním nebezpečím (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 32).“

„Uvedený vývoj vedl k tomu, že ochrana obyvatelstva před nebezpečím vzdušného napadení přestala být soukromou záležitostí občanů nebo předmětem spolkové činnosti. Tuto skutečnost akceleroval zejména politický vývoj v sousedním Německu a nebezpečí, které z tohoto vývoje obyvatelstvu Československa hrozilo. Vedení státu reagovalo na tento růst nebezpečí řadou konkrétních opatření. Nejvyšší rada obrany státu, která byla zřízena usnesením vlády z 6. října 1933, dostala za úkol také připravit plán ochrany obyvatelstva proti zásahům vnějšího útoku, jehož součástí bylo i odsunutí (evakuace) obyvatelstva a jeho ochrana proti leteckým a jiným podobným útokům (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 32).“

„Na schůzi Nejvyšší rady obrany státu v červenci 1934 bylo rozhodnuto, že problematika pasivní obrany obyvatelstva před leteckými útoky se přesunuje do kompetence ministerstva vnitra. To bylo pověřeno vypracováním příslušného zákonného podkladu pro vykonání všech potřebných příprav, aby tato obrana mohla být v případě potřeby úspěšně prováděna. Necelý rok po tomto usnesení vychází 11. dubna 1935 zákon č. 82/1935 Sb. **O ochraně a obraně proti leteckým útokům** (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 32).“

1.1.1 Zákon o ochraně a obraně proti leteckým útokům

„Vydáním zákona o ochraně proti leteckým útokům a zřízení Civilní protiletecké ochrany (CPO) na území ČSR jako partnera aktivní obrany proti letadlům, řízení MNO, dostává se Československu základního zákonného opatření pro ochranu obyvatelstva.

Záležitost protiletcecké obrany tím přestává být pouze dobrovolnou činností. Hlavní odpovědnost je přesunuta na státní orgány, při MV byl ve smyslu tohoto zákona zřízen **Poradní sbor** namísto Ústředí obrany obyvatelstva. V jednotlivých městech (obcích) jsou zřízeny Místní poradní výbory obrany obyvatelstva, jež řešily organizaci místní pasivní obrany a veškeré plánovací dokumenty s ní spojené, při respektování místních potřeb a specifik. Zde je třeba konstatovat, že lidé skutečně vstupovali a dobrovolně pracovali ve službách a jednotkách CPO (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 33).“

„Již tehdy bylo jasné, že organizace takovéto obrany musí být prováděna celoplošně (vzhledem k velikosti a tvaru státního území), a to podle proklamované zásady, že teprve dobře vybudovaná kolektivní obrana obyvatelstva zaručuje ochranu obyvatelstva a nikoli naopak. To nebylo zpočátku chápáno, neboť mezi veřejností převládal názor, že ochranná maska a úkrytové místo (např. domovní sklep) zabezpečí každému jednotlivci požadovanou ochranu. Tato filozofie se ale záhy ukázala jako nesprávná a částečně poučená veřejnost postupně akceptovala skutečnost, že problém pasivní obrany nelze z větší části redukovat na otázky technické, ale že je především otázkou organizační. Souběžně s problémy organizačními je však nutno řešit i otázky technické, zaručující vysoký stupeň ochrany obyvatelstva. Tento princip zcela jasně vyplývá z přijatého zákona a byl jeho velkou předností, neboť odpovídal ústavě demokratického státu a správně vystihoval potřeby pasivní obrany, které byly již tehdy determinovány mentalitou převážné většiny obyvatelstva ČSR a jeho poměrně vysoké schopnosti participace v případě opravdového nebezpečí. Z výše uvedených důvodů tento zákon neopomíjí dobrovolnou spolupráci soukromých organizací a jednotlivců, ale naopak ji posiluje a počítá s ní již v mírových přípravách. To odpovídalo poslání zákona, který řeší až na malé výjimky přípravu pasivní obrany v době míru a neřeší a nemůže řešit aktivaci v době branné pohotovosti státu, kdy jakékoli principy dobrovolnosti ztrácejí smysl (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 33).“

„Další nemalou předností tohoto zákona bylo pochopení a smysl legislativních orgánů pro reálnou životaschopnost a další vývoj protiletcecké ochrany. Neponechával další vývoj a organizaci pouze v institucionální sféře, kde se projevují negativní byrokratické prvky, ale vytvářel značný prostor pro spojení řídicích orgánů s praxí, a to

jak v centru řízení, tak především ve výkonných součástech, tj. v obcích a městech. Dále byly v ustanoveních zákona zahrnuty otázky funkce infrastruktury a významných průmyslových podniků. V případě rozhodujících průmyslových podniků byl rámec pasivní obrany dokonce překročen a zákon zde vyvíjí tlak k povinné aktivní obraně a dále v případě nutnosti umožňuje dalekosáhlá vyvlastnění (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 33 – 34).“

„V zákoně je dále obsažena nutnost rozdílného řešení stupně přípravy v jednotlivých lokalitách podle pravděpodobných účinků vzdušného napadení, tzv. **kategorizace území**. Budování pasivní obrany se v mnoha místech omezilo jen na opatření bezpečnostní, požární, záchranné a zatemňovací služby. Rovněž povinnost stavebníků budovat úkryty a zabezpečení ochrannými maskami bylo prováděno diferencovaně. Pro posuzování kategorizace území byla rozhodující stanoviska vojenské správy a okresních úřadů. Tato kategorizace však nebyla z hlediska zákona chápána jako konečná a definitivní, ale byla závislá na rozvoji území ČSR, na mezinárodně politické situaci a na vývoji tehdejších prostředků napadení potenciálního nepřítele (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 34).“

„Problematice ukrytí věnuje zákon značnou pozornost, přičemž zřetelně vystupují do popředí principy kolektivní ochrany (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 34).“

„Vybavení ochrannými maskami řešil zákon obdobně jako ukrytí. Ukládal obcím povinnost zabezpečit ochranné masky pro určité okruhy osob, eventuálně pro všechno obyvatelstvo v kategorizovaných prostorech. Podle vzoru jiných států a na základě zkušeností získaných Ústředím obrany obyvatelstva při snaze o získání kvalitní ochranné masky tuzemského původu, bylo v zákoně přistoupeno k reglementaci výroby, prodeje a oprav ochranných masek a k jejímu rozšíření na další materiál a zařízení sloužící k ochraně proti leteckým útokům (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 34).“

„Reglement = předpisy, nařízení, pravidla, jejich soubor (úprava záležitostí podle reglementu) (ABZ slovník).“ „Již tehdy bylo zřejmé, že bez přímého vlivu státní správy na výrobu, servis a prodej nemůže být zajištěna požadovaná kvalita, spolehlivost a technická úroveň tohoto materiálu. V praxi to znamenalo typizaci podle úředně schválených předpisů a velmi tvrdé sankce, s cílem ochrany zákazníka před

nekvalitními a nefunkčními výrobky. V důsledku těchto úprav poskytovala československá ochranná maska pro civilní obyvatelstvo daleko vyšší stupeň ochrany, než celá řada zahraničních výrobků (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 34 – 35).“

„Zákon o ochraně a obraně proti leteckým útokům ve své podstatě převádí úkoly, plněné v té době soukromými organizacemi, na příslušné orgány státní správy a stanovuje i další úkoly, které nebylo možno realizovat na základě dobrovolnosti. Byl rámcovým zákonem, který vymezoval prostor pro postupné vydávání vládních nařízení upravujících podrobnosti, taxativně stanovoval úkoly, povinnosti a práva úřadů, soukromých organizací a jednotlivců a tvořil základ pro sestavení harmonogramu přípravných prací a prováděcího plánu. Neřešil zřizování pevných ani flexibilních struktur na různých stupních řízení; to ponechával právním aktům nižšího stupně (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 35).“

„Text zákona je členěn do šesti oddílů, a to:

- I. Ochrana před leteckými útoky,**
- II. Obrana proti leteckým útokům,**
- III. Ustanovení živnostensko právní,**
- IV. Ustanovení všeobecná,**
- V. Ustanovení trestná,**
- VI. Ustanovení závěrečná (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 35).“**

„Zákonu č. 82/1935 Sb. je věnována značná pozornost proto, že byl, jak vyplývá z dlouhodobé historie civilní obrany v naší republice, jediným a z hlediska svého obsahu i nadčasovým dokumentem, právně i legislativně precizujícím civilní obranu. Jeho platnost skončila de facto v únoru 1948 a de iure v roce 1961 (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 35).“

Chceme-li v současné době posuzovat zákon č. 82/1935 Sb. s časovým odstupem téměř 80 let a hodnotit jeho přednosti a nedostatky, pak vzhledem k jeho fungování v rozvinutých tržních podmínkách právního státu můžeme s jistotou konstatovat, že klady tohoto zákona převládaly nad nedostatky (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 36).

1.1.2 Vybraná ustanovení zákona č. 82/1935 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům

Oddíl I. Ochrana před leteckými útoky § 1 odst. 1

„K ochraně před leteckými útoky jsou povinni postarati se podle úředního rozhodnutí:

- vlastníci nemovitostí, na nichž jsou podniky, ústavy nebo jiná zařízení, zejména s větším počtem zaměstnanců nebo uživatelů, o vhodné úkryty pro tyto osoby,
- stavebníci nových budov o vhodné úkryty pro obyvatele těchto budov (Zákon č. 82 ze dne 11. dubna 1935 Sb.).“

Oddíl II. Obrana proti leteckým útokům § 14

„Obranu proti leteckým útokům prostředky bojovými provádí především branná moc. Držitelům (vydržovatelům) podniků, ústavů nebo jiných zařízení, jež jsou důležité pro obranu státu, může však býti ministerstvem vnitra v dohodě s ministerstvem národní obrany a ostatními zúčastněnými ministerstvy uloženo, aby připravili a v řádném stavu udržovali prostředky potřebné pro obranu těchto podniků, ústavů nebo zařízení sami svým nákladem podle pokynů a za kontroly vojenské správy, nebo nesli zcela nebo z části potřebný náklad na přípravu této obrany (Zákon č. 82 ze dne 11. dubna 1935 Sb.).“

Oddíl IV. Ustanovení všeobecná § 19 odst. 1, 2

„Orgány, provádějící soupis místností a prostorů nebo dohled nad řádným stavem úkrytů (§ 3, odst. 2), jakož i orgány, vykonávající dozor nad výrobou nebo prodejem předmětů a zařízení uvedených v §15, jsou oprávněny, šetříce ustanovení zákona ze dne 9. dubna 1920, č. 293 Sb. z. a n., o ochraně svobody osobní, domovní a tajemství listovního, kdykoli vstupovati do úbytných, výrobních, prodejních a jiných místností

a prostorů a, je-li tak vyznačeno v legitimaci, která jim bude k vykonávání jejich poslání vydána, provést v nich prohlídku. V soukromých bytech a jejich vedlejších místnostech smějí uvedené orgány tak učiniti jen tehdy, vykáží-li se zvláštním rozkazem příslušného úřadu. Orgány, vykonávající dozor nad výrobou nebo prodejem předmětů a zařízení uvedených v § 15, jsou oprávněny zjišťovati zásoby, nahlížeti do příslušných knih a zápisů a případně na stvrzenku je odebrati. Osoby oprávněné k výrobě nebo prodeji jsou povinny předložiti příslušné knihy a zápisy dozorčím orgánům a vykonávati pomocné práce s tím spojené (Zákon č. 82 ze dne 11. dubna 1935 Sb.).“

„Orgány uvedené v odstavci 1 jsou povinny zachovati úplnou mlčenlivost o všech věcech, o nichž se dozvěděly při své činnosti, zejména o každém obchodním a výrobním tajemství. Stejnou mlčenlivost jsou povinny zachovati i jiné osoby, které se o věcech právě uvedených dozvěděly ve své úřední činnosti nebo ve svém zaměstnání (Zákon č. 82 ze dne 11. dubna 1935 Sb.).“

Oddíl V. Ustanovení trestní § 24 odst. 1

„Kdo úmyslně poškodí, zničí nebo učiní neupotřebitelnou věc nebo zařízení, sloužící ochraně jiných osob nebo jejich majetku před leteckými útoky nebo jejich následky nebo obraně proti takovým útokům, znemožní nebo ztíží odvrácení hrozícího leteckého útoku, zvýší obecné nebezpečí, jaké letecký útok mívá za následek, nebo znemožní nebo ztíží odvrácení nebo zmírnění takového obecného nebezpečí, bude potrestán, není-li čin podle jiných ustanovení přísněji trestný, pro zločin těžkým žalářem od jednoho roku do pěti let, za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od pěti do dvaceti let nebo na doživotí. Měl-li však čin za následek smrt člověka a pachatel to mohl předvídati, bude potrestán trestem smrti (Zákon č. 82 ze dne 11. dubna 1935 Sb.).“

1.1.3 Vývoj ochrany obyvatelstva před vznikem protektorátu

„Výstavba CPO pokračovala v roce 1937 tím, že štáby a jednotky byly po organizační stránce téměř dobudovány. CPO většího města se skládala z velitele, 1. a 2. zástupce velitele, bezpečnostní a pořádkové služby, poplachové a hlásné služby, požární služby, asanační služby, samaritánské služby, spojovací a zpravodajské služby, zastírací služby a zvláštní technické služby. V každém domě byla vytvořena domovní hlídka CPO, v blocích pak domovní družstva. Pro činnost těchto služeb byly vesměs vydány stručné pokyny, podle kterých měla být usměrňována jejich činnost a výcvik. V tomto období byla velká pozornost věnována rovněž ochraně proti bojovým otravným látkám. Avšak nebezpečí vzdušného napadení nebylo spatřováno oproti minulosti již pouze v použití otravných látek, ale i v leteckém bombardování (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 37).“

Armáda si v tomto období snaží zajistit těsnou součinnost a spolupráci s orgány CPO a s jejími samostatnými složkami – železniční protileteckou obranou (ŽPO), poštovní protileteckou obranou (PPO) a závodní protileteckou obranou (ZPO), mimo těchto složek existovala ještě autonomní školská protiletecká ochrana (ŠPO). Na základě přesvědčení ministerstva národní obrany byla vojenské správě zaručena nezbytná práva pro provádění kontrol ve věcech CPO, ŽPO, PPO, ZPO a ŠPO. V období branné pohotovosti byla odpovědná vojenská správa za bezpečnost území a všech osobních i věcných prostředků na něm (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 37 – 38).

„Bezprostředně po vyhlášení ostraHy hranic 20. května 1938 vydává ministerstvo vnitra konkrétní pokyny pro pohotovost CPO. Po vyhlášení mobilizace v září 1938 zůstala některá opatření CPO jen na papíře. Ale v řadě míst se staly složky CPO platným a aktivním partnerem armády a vojenská správa si po vyhlášení mobilizace skutečně CPO podřídila. Hlavním úkolem v období po vyhlášení mobilizace bylo zajištění a kontrola zatemnění. V té době se však projevují některé nedostatky v připravenosti země na válku, není dostatek ochranných masek pro příslušníky jednotek CPO i obyvatelstvo a chybí i další materiální vybavení (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 38).“

„Ministerstvo vnitra vydalo 15. září 1938 po dohodě s ostatními zúčastněnými ministerstvy směrnice pro zřizování úkrytů k ochraně před leteckými útoky v podnicích, ústavech nebo jiných zařízeních, v novostavbách obytných budov apod. Zároveň byly zveřejněny pokyny pro stavbu veřejných úkrytů v obcích. Dne 30. září byla v Mnichově za účasti Německa, Itálie, Velké Británie a Francie podepsána dohoda, podle níž musela Československá republika odstoupit své pohraniční území (tzv. „Sudety“) ve prospěch nacistického Německa. Stát tím přišel o značnou část svého území a zejména pak o pohraniční opevnění, takže ztratil reálnou možnost bránit se proti případné agresi. Dne 10. října 1938 byla odvolána opatření k zatemnění a pohotovost složek CPO. Je možno konstatovat, že po tomto datu nebyla až do vzniku protektorátu činnost složek CPO téměř obnovena. Uvedený vývoj mezinárodně politické situace tak znemožnil ověřit v reálných podmínkách účinnost a připravenost systému naší CPO (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 38).“

„V období 1935 – 1938 představuje civilní protiletecká ochrana zatím jedinou historickou etapu existence ochrany obyvatelstva v podmínkách opravdového tržního hospodářství, která skončila zánikem republiky a vznikem Protektorátu Čechy a Morava a Slovenské republiky (Linhart, 2006, s. 6).“

1.1.4 Ochrana obyvatelstva v době protektorátu

„Zpočátku ani po 15. březnu 1939 nedoznala CPO podstatných změn. Bylo potvrzeno nařízení o povinném nákupu protiplynových masek a některá další opatření, nařízená v době záříjové krize. Koncem srpna byla Němci nařízena některá opatření zejména postarat se o vybudování veřejných úkrytů ve městech s více jak 10 000 obyvateli, které by pojmuly 10% obyvatel města a byly rozmístěny tak, aby byly snadno dosažitelné. Na základě tohoto příkazu byly vybudovány úkryty polního typu i ve sklepích budov pro velké množství obyvatelstva. Toto opatření bylo přijato před vypuknutím druhé světové války, která přinesla nesmírné utrpení jak bojujícím vojákům na frontách, tak civilnímu obyvatelstvu v zápolí, zejména při masových leteckých náletech (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 39).“

„Podstatná změna v organizaci nastala v červenci 1940, kdy veškeré řízení CPO přešlo postupně na protektorátní policii, která zajišťovala součinnost ostatních angažovaných složek, tj. především hasičských jednot a Červeného kříže. Nebezpečí leteckých náletů v tomto období vzrůstalo takovou měrou, že v září 1940 nařídil říšský protektor okamžité uvedení do pohotovosti 33% celkového stavu všech složek veřejné pohotovostní služby CPO (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 39).“

„Konečnou fází existence protektorátní CPO je rok 1941. V souvislosti s přepadením Sovětského svazu nacistické úřady v podstatě protektorátní protileteckou obranu likvidují nařízením říšského protektora z 9. července 1941. Veškeré povinnosti, ale i složky, jednotky a materiální vybavení převzal nacistický Luftschutz, který rovněž organizoval likvidaci následků všech náletů, které území protektorátu do konce války postihly. Některé jednotky, zejména tzv. požární policie a hasiči byli vysláni do nálety nejpostiženějších oblastí Německa, jako posilové prostředky tamních jednotek Luftschutzu. Tehdejší protiletecká opatření (ukrytí, protipožární opatření, zatemnění aj.), nutná k ochraně obyvatelstva přijímaná na území protektorátu, jsou však řízena říšskými i protektorátními orgány v zájmu odolnosti celého zápolí Německa (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 39).“

1.1.5 Pod Německým vlivem

„Postavení Čechů v Evropě určily zeměpisné a dějinné faktory tak, že se tento malý národ ocitl na strategické hranici mezi Západem a Východem. Na rozdíl od Poláků, sevřených ze dvou světových stran mocnými sousedy, čelili Češi pouze Němcům – ale hned ze tří stran. Území na východ od českého osídlení bylo v minulosti většinou etnicky amorfní. Tato charakteristická situace vysvětluje jak silný vliv Západu na Čechy, tak jejich ustavičné konflikty s Němci. Od středověku zkusili Češi samostatnost i podřízenost většímu politickému útvaru, ovládanému Němci. Až do zániku Svaté říše římské v roce 1806 k ní české země formálně příslušely. Od roku 1526 jim až do roku 1918 vládla dynastie Habsburků. Ačkoli měli Němci různé názory na roli Rakouska

a Pruska ve střední Evropě, shodli se alespoň v tom, že země obývané Čechy jsou politicky, ekonomicky i kulturně součástí německé sféry vlivu (Mastný, 2003, s. 15).“

1.2 2. období civilní ochrany – Poválečné období 2. světové války

„V souvislosti s ukončením druhé světové války a s určitou euforií obyvatelstva došlo po roce 1945 k minimalizaci opatření k ochraně obyvatelstva před vzdušným napadením (Linhart, 2006, s. 7).“

„Po ukončení druhé světové války se v osvobozeném Československu stala nejnaléhavějším úkolem obnova a výstavba okupanty vyčerpaného hospodářství a upevnění lidově-demokratického státu po stránce vnitropolitické i mezinárodní. Proto v prvních letech po válce nebyla věnována možnost vzniku ozbrojeného konfliktu větší pozornost (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 40)“ a od roku 1946 probíhala organizovaná likvidace protiletecké ochrany (odstraňování ochranných staveb, zařízení, zbytků původní organizační struktury a dalších opatření) (Linhart, 2006, s. 7).

„Proto se také v roce 1945 bývalá CPO po organizační stránce úplně rozpadla. Avšak již v roce 1946 se postupně docházelo k názoru, že otázky civilní protiletecké ochrany je třeba řešit v souladu s výstavbou armády a zabezpečením obrany země. Ministerstvo národní obrany upozorňuje ministerstvo vnitra, že po zkušenostech z poslední války není pochyb o tom, že protiletecká ochrana je jednou ze stěžejních součástí celkové obrany státu a její nedokonalá příprava či selhání může mít pro národ a stát nejvážnější důsledky. Lze s jistotou očekávat, že budoucí válka bude zahájena hned v prvních hodinách přepadem velkými leteckými silami a různými novými dálkovými zbraněmi (např. raketovými střelami – vzhledem k letopočtu názor velmi prozíravý) (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 40).“

„Proto se uvažovalo urychleně novelizovat zákon č. 82/1935 a zřídit ústřední úřad pro řízení obrany a ochrany proti leteckým útokům, v míru podřízený vládě, za války pak hlavnímu veliteli operujících armád. Faktem zůstává, že československá protiletecká ochrana v roce 1947 neposkytovala ani minimální zabezpečení obyvatelstva

před následky nepřátelského vzdušného napadení. Ani psychika převážné části našeho obyvatelstva nebyla v té době příliš nakloněna otázkám brannosti a znovuvytvoření ochrany obyvatelstva v jakékoli formě. Proto koncem roku 1947 dochází k zákazu rozprodeje materiálu a rušení zařízení CPO a v rámci ministerstva vnitra se počínají formovat základní orgány CPO a dochází k budování oddělení, zajišťujícího požární ochranu a civilní ochranu na našem území. Postupně byla vybudována oddělení při krajských velitelstvích bezpečnosti, jejichž úkolem bylo připravit základy pro rozvoj civilní protiletectvé ochrany u nás (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 40 – 41).“

Následně v roce 1948 vzniká tzv. Meziresortní sbor obrany státu, kolektivní orgán při MNO, složen z různých resortů a jejich hlavních funkcionářů. Tento orgán měl nastavit směry pro zajištění obrany a zajistit v těchto resortech výrobu prostředků a materiálů nutných pro ekonomické zajištění války. V souvislosti s tím vzniklo na určených resortech oddělení branného hospodářství. Uvedený meziresortní orgán měl jako první úkol obnovit výzkum, vývoj a výrobu protiplynových masek pro obyvatelstvo (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 41).

„Do tohoto negativního vývoje ještě navíc zasáhl vnitropolitický zvrat v únoru 1948, který zapříčinil, že se z právního státu s hlubokými demokratickými tradicemi a s rozvinutou tržní ekonomikou stal v krátkém čase totalitní útvar s direktivně řízeným hospodářstvím, s vládou jedné politické strany, s mohutným bezpečnostním a represivním aparátem a navíc naprosto závislý na cizí mocnosti. To pochopitelně zásadně ovlivnilo cíle, formy a metody snah o novelizaci základních normativních a legislativních aktů, které by vymezovaly místo a úlohu protiletectvé (civilní) ochrany. A nejen to. Poúnorový vývoj zásadně ovlivnil znovu vybudování této ochrany samotné (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 41).“

„První snahy o aktivování nové civilní ochrany se datují z června roku 1948, kdy někteří představitelé ministerstva vnitra vysvětlovali nutnost energicky čelit negativnímu vlivu nařízení, vyplývajícího z usnesení vlády z 27. listopadu 1945, že bez ohledu na momentální zahraničněpolitickou situaci je třeba pečovat o bezpečnost státu v každém směru a zařízení civilní ochrany zachovat. V červnu 1948 byly vydány Směrnice pro prozatímní organizaci protiletectvé ochrany (CO) s odvolání na původní

legislativní normy, tj. na zákon č. 82/1935 Sb., na § 10 vládního nařízení č. 51/1936 Sb. o organizaci policejní správy a služby a na § 2 odst. 7, § 2a odst. 7, § 3 odst. 7, § 4 odst. 7 vládního nařízení o volbě a pravomoci národních výborů ve znění vyhlášky č. 45/1945 Sb. Tyto směrnice řešily organizační uspořádání protiletectké ochrany a podle nich byla zřízena stálá místní velitelství protiletectké ochrany ve velkých a důležitých centrech. Ta se stala součástí místních národních výborů. Dále byly zřízeny krajské a okresní inspektoráty CO, a to jako součást příslušných národních výborů v jejich regionální působnosti. Tato organizační struktura byla postupně personálně i materiálně naplňována. Do této organizační struktury civilní ochrany mělo být také postupně začleněno 5 výcvikových praporů jako teritoriálních jednotek, které na přelomu let 1948-1949 skutečně existovaly. Přestože počáteční opatření civilní ochrany byla prováděna na základě původních legislativních norem, bylo zřejmé, že tyto normy nelze jako podklad pro další budování civilní ochrany použít. Zejména zákon č. 82/1935 Sb., který plně respektoval principy demokracie, tržního hospodářství, základní jednotku obec atd., nemohl vyhovovat totalitnímu systému pod přímým sovětským diktátem a navíc v podmínkách tzv. studené války. Na podzim roku 1948 zpracovalo ministerstvo vnitra nástin osnovy zákona o civilní ochraně (protiletectké ochraně). Podle nástinu byla civilní ochrana charakterizována jako ochrana života a statků před požáry a jinými mimořádnými ohroženími, před leteckými a jinými podobnými útoky (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 41 – 42).“

„Hlavní úkoly podle nástinu osnovy nového zákona byly dva:

- v míru ochrana před požáry a jinými mimořádnými ohroženími (živelní pohromy atd.), příprava a výcvik pro úkoly za války,
- za války ochrana před leteckými a jinými podobnými útoky (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 42).“

„Tento “nástin“ jednoznačně vymezoval i příslušnost celého rozsahu opatření – řídicím orgánem mělo být ministerstvo vnitra ve spolupráci s dalšími resorty na základě vzájemných dohod. Zvláštností takto předložené osnovy zákona byla skutečnost, že šlo o pokus o jednotné řešení protipožární a protiletectké ochrany

a sjednocení všech legislativních norem, které se těchto oblastí týkaly, do jednoho zákona. Důvodem návrhu tohoto jednotného zákona byla jednak myšlenka zjednodušení a dále tehdy zdůrazňovaná „taktická příčina“ – veřejnost neměla být zbytečně rozrušována přípravami civilní ochrany v míru, které budou prováděny pro protipožární a protileteckou ochranu společně. Zejména druhý důvod plně odpovídal tehdejší situaci, kdy na jedné straně vládní místa hlasitě proklamovala mírové úsilí a na druhé straně urychleně připravovala opatření v ekonomice k maximálnímu posílení zbrojní výroby a organizační opatření k posílení armády a všech bezpečnostních složek, a to mimo jiné i k boji s tzv. vnitřním nepřítelem. Podrobná úprava měla být později řešena prováděcími nařízeními. Představitelé armády doporučili, aby rozhodnutí, zda záležitosti protiletecké ochrany budou spadat do působnosti MNO nebo ministerstva vnitra, přijala Nejvyšší rada obrany státu na svém zasedání v listopadu 1948. Představitelé ministerstva vnitra s tímto názorem zásadně nesouhlasili. V prosinci 1948 byla ministerstvem vnitra svolána další porada, na které již byla předložena zpracovaná osnova zákona, ale připomínky zástupců armády nebyly respektovány (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 42 – 43).“

„Osnova zákona se skládala ze tří částí. První část řešila problematiku civilní ochrany. Ta je v ní charakterizována jako organizovaná, státem řízená činnost směřující k zamezení, zdolávání a odstraňování příčin, následků a škod způsobených požáry, živelnými pohromami a jinými ohroženími, za války pak leteckými a jinými podobnými útoky. Druhá část byla věnována problematice požární bezpečnosti a třetí část měla upřesnit ochranu před leteckými útoky (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 43).“

„Ve druhém čtvrtletí roku 1949 byl znovu podán návrh na reorganizaci civilní ochrany. Jak je patrné z tehdejších dokumentů, k této reorganizaci v původně plánovaném rozsahu nedošlo. Civilní ochrana se především nestala ani součástí pořádkové služby SNB (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 45).“

„Zákon v tomto pojetí však nebyl nikdy tehdejším Národním shromážděním jako nejvyšším zákonodárným sborem projednáván. Teprve 17. května 1950 byl přijat zákon č. 62/1950 Sb., o ochraně před požáry a jinými živelnými pohromami. Vládní nařízení o organizaci ochrany před požáry a jinými živelnými pohromami bylo vydáno 26. září

1950. Tím byly na dlouhou dobu legislativně zakonzervovány snahy o legální participaci civilní obrany na řešení přírodních a antropogenních mimořádných událostí s negativním dopadem (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 44 – 45).“

„Poúnorový vývoj v roce 1948 zásadně ovlivnil novou formulaci obsahu civilní ochrany, jejího materiálně-technického a personálního zabezpečení a zejména principů její výstavby. Nové úvahy předpokládaly budování civilní ochrany jednak na bázi národních výborů (státní správy), jednak na bázi tehdejšího národního hospodářství (výrobní sféry) a v úzké součinnosti se společenskými organizacemi. Tyto teze byly realizovány přijetím Vládního usnesení o civilní obraně ze dne 13. července 1951, jehož přílohou bylo Nařízení o základních úkolech a povinnostech v civilní obraně na území republiky Československé a tím byly na dlouhá léta vymezeny základní prvky organizace civilní obrany, neboť pojem „obrana“ měl zdůrazňovat širší a aktivnější činnost na tomto úseku. Nově vzniklá civilní obrana (CO) spadala do působnosti ministerstva vnitra a její pevná organizační struktura byla tvořena především vojenskou částí – územní štáby CO do stupně okres, vojenské útvary CO a zařízení CO. Nevojenskou část tvořily služby CO, organizované podle jednotlivých zainteresovaných rezortů, organizace a jednotky CO ve výrobně hospodářské sféře. Přejít na obranná opatření proti zbraním hromadného ničení v průběhu padesátých let vnesl do civilní obrany takové kvalitativní změny, že výše uvedené Nařízení z roku 1951 nemohlo nadále plnit funkci právní normy (byť omezené), a proto bylo dne 15. ledna 1958 přijato Usnesení vlády Republiky československé č. 49 o civilní obraně Republiky československé s přílohou Směrnice o civilní obraně Republiky československé, které nahradilo vládní usnesení z roku 1951 a jeho přílohu (Linhart, 2006, s. 7).“

1.2.1 Vývoj civilní obrany v letech 1951 – 1970

„Na začátku šedesátých let byl mimo jiné i v souvislosti se změnou územně administrativního uspořádání republiky a se změnou názvu státu přijat Zákon č. 40 ze dne 18. dubna 1961 o obraně Československé socialistické republiky, který obsahuje příslušná ustanovení, týkající se civilní obrany. Tímto zákonem byly zrušeny mimo jiné

i zákon č. 82/1935, zákon č. 75 z roku 1938 a výše uvedené usnesení vlády (Linhart, 2006, s. 7).“

„Další vývoj civilní obrany byl poznamenán kvalitativní změnou koncepce, především přechodem od ochrany proti klasickým zbraním na řešení a zabezpečování ochrany proti všem účinkům zbraní hromadného ničení. Současně s tím se postupně přechází od posledního charakteristického znaku bývalé CPO, tj. od místního bodového pojetí ochrany na plošné řešení ochrany. Přejít na provádění opatření proti ZHN byl podmíněn celkovým zaměřením příprav obrany země v tomto směru. Těmito otázkami se zabývala komise ochrany proti radiologické a bakteriologické zbraní (složená z představitelů státní moci, armády a vědeckých pracovníků), která pracovala do konce roku 1954. Počátkem roku 1955 přešla její činnost, s rozšířením působnosti, na vládní komisi na ochranu proti ZHN. Rozhodnutím tehdejších nejvyšších státních orgánů z 12. prosince 1955 byl zřízen **Výzkumný ústav civilní obrany** a těžiště jeho činnosti bylo zaměřeno na zajištění výzkumu a vývoje prostředků individuální protichemické ochrany (IPCHO) pro civilní obyvatelstvo a příslušníky útvarů CO, dále na řešení technických otázek problematiky civilní obrany zejména ukrytí, vyprošťování a maskování. Zahrnuty byly i některé úkoly výzkumu a vývoje prostředků požární ochrany. Avšak v koncepci CO i po jejím zaměřením na ochranu proti ZHN zůstává v této době nadále uplatněna zásada, že jádrem systému CO jsou síly a prostředky ve vybraných městech. Rovněž princip řešení různého stupně ochrany v příslušném městě a částečná evakuace nebyly plně v souladu s poznatky o ničivých účincích jaderných zbraní. V roce 1955 byl zpracován a schválen také podrobný plán organizace ochrany proti bojovým biologickým prostředkům v souladu s opatřeními systému CO. Závažným dokumentem odrážejícím potřeby plynoucí z útočných prostředků soudobé války byl také návrh Plánu včasného vyrozumění obyvatelstva měst a osazenstva závodů o nebezpečí leteckého útoku a jeho odvolání. V něm se ukládá MNO odpovědnost za včasné vydání rozkazu k vyhlášení a odvolání poplachu a za předávání nepřetržitých zpráv. Ministerstvo vnitra – systém CO je pak zodpovědný za bezprostřední varování obyvatelstva a osazenstva závodů a ministerstvo spojů

za předání rozkazů k vyhlášení poplachu do míst určených v čase do 35 sekund (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 50 – 51).“

„V souvislosti s rozvojem zbraní hromadného ničení, a to zejména zbraní jaderných (v tehdejší terminologii atomových) v polovině padesátých let, bylo jejich eventuální použití hodnoceno na základě zpracovaných cílových analýz jako kvalitativně nový prvek v operačním plánování. V komplexu opatření civilní obrany před zbraněmi hromadného ničení zaujímal důležitý místo protichemická ochrana. **Dne 13. 9. 1956 bylo přijato vládní usnesení**, obsahující zásady pro další rozvoj této oblasti ochrany. Cílem přijetí tohoto usnesení bylo poskytnout určitý právní podklad k tomu, aby ve prospěch rozšíření protichemické ochrany bylo možno zapojit všechny příslušné instituce, orgány a zařízení státní správy a národního hospodářství (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 51).“

„Přechod na obranu proti zbraním hromadného ničení vnesl do civilní obrany takové kvalitativní změny, že dosavadní Nařízení o základních úkolech a povinnostech civilní obrany na území ČSR z roku 1951 již nemohlo nadále plnit funkci právní normy, dávající dostatečný prostor pro další rozvoj civilní obrany v Československu. V této souvislosti se opět dostala na pořad otázka samostatného zákona o civilní obraně, neboť legislativní vymezení tohoto významného úseku civilní obrany v té době neexistovalo a opatření, vyplývající ze zákona z období první republiky, mající vztah k této problematice, nebylo vůbec možné v praxi uskutečňovat, přestože jejich platnost nadále trvala. Nakonec bylo kompetentními orgány opět rozhodnuto nepřipravovat nový zákon, ale v podstatě novelizovat vládní nařízení z roku 1951. Návrh, předložený ministerstvem vnitra projednala vláda dne 15. ledna 1958 a přijala **Usnesení vlády Republiky československé č. 49 o civilní obraně Republiky československé** a současně schválila **Směrnice o civilní obraně Republiky československé** jako přílohu tohoto usnesení (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 52).“ Toto Usnesení vlády bylo označeno jako přísně tajné (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 52).

„Nové vládní usnesení a jeho příloha neměnily v podstatě nic, nově však byla stanovena a formulována řada úkolů a opatření, jež vyplývala pro civilní obranu ve vztahu k jejím nositelům, což bylo důležité pro probíhající etapu přechodu civilní

obranu na opatření k ochraně proti zbraním hromadného ničení. Ve Směrnici o civilní obraně Republiky československé je v čl. 1, odst. 4 uvedeno, že mezi **základní úkoly** v civilní obraně patří zejména:

- seznamování obyvatelstva se způsoby ochrany před účinky nepřátelských vzdušných útoků a jeho získávání k aktivní účasti na civilní obraně a provádění školení a výcviku k těmto úkolům,
- příprava vnitřní evakuace jako účinného preventivního opatření civilní obrany,
- budování zvláštních staveb civilní obrany a provádění zejména technických opatření pro ochranu obyvatelstva, jakož i pro ochranu význačných historických, uměleckých a národních památek před účinky nepřátelských vzdušných útoků,
- maskování objektů a zařízení, důležitých pro národní hospodářství a provádění zatemňovacích opatření,
- včasné vyrozumívání obyvatelstva o nebezpečí nepřátelských vzdušných útoků,
- poskytování pomoci obyvatelům postiženým nepřátelským vzdušným útokem,
- zabezpečení veřejného pořádku při nepřátelských vzdušných útocích a při odstraňování jejich následků,
- provádění potřebných pyrotechnických prací v místech, postižených nepřátelským vzdušným útokem,
- účast na poskytování pomoci národnímu hospodářství při živelních pohromách (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 52 – 53).“

„Padesátá a šedesátá léta byla charakterizována především výstavbou úkrytů pro obyvatelstvo v kategorizovaných prostorech a snahou o plošné zabezpečení ochrany obyvatelstva prostředky individuální protichemické ochrany (Linhart, 2006, s. 7).“

Druhy úkrytů

„V šedesátých a na začátku sedmdesátých let se úkryty, využívané v civilní obraně dělily na základě třídy odolnosti, způsobu výstavby a začlenění v plánu ukrytí obyvatelstva zhruba na čtyři skupiny (Šilhánek a Dvořák, 2003, s. 64).“

„**Stále úkryty** – tlakově odolné zapuštěné stavby, charakterizované přetlakem v čele tlakové vlny a podle hodnoty tohoto přetlaku rozdělované do tříd odolnosti (v civilní obraně zpravidla 3. – 5. třída), budované v kategorizovaných prostorech investičním způsobem jako dvouúčelové, ve zvláštních případech i jednoúčelové stavby, poskytující ochranu také proti pronikavé radiaci, bojovým otravným a biologickým látkám (Šilhánek a Dvořák, 2003, s. 64).“

„**Úkryty jednoduchého typu** – zřizované za branné pohotovosti státu úpravami sklepů nebo jiných vhodných podzemních prostorů a chránící proti tlakovým účinkům, budované v kategorizovaných prostorech. Obsahem úpravy je zpravidla vyztužení stropů, aby snesly váhu trosek při zřícení budovy, utěsnění všech otvorů a osazení protitlakových prvků (dveře, poklopy). V případě dodatečného osazení improvizovaným filtroventilačním zařízením mohly poskytovat ochranu i na více než 1 den a chránit ukryvané i před radioaktivním zamořením (Šilhánek a Dvořák, 2003, s. 64).“

„**Polní úkryty** – budované mimo kategorizované prostory na volných prostranstvích, kde nehrozilo jejich zavalení při zřícení okolních budov, chránící před účinky tlakové vlny; v případě vzduchotěsné úpravy a vybavení improvizovaným filtroventilačním zařízením poskytující i částečnou ochranu proti radioaktivnímu zamoření (Šilhánek a Dvořák, 2003, s. 64).“

„**Ochranné a úkrytové prostory** – sloužící k provizornímu a rychlému ukrytí osob, poskytující pouze ochranu proti radioaktivnímu zamoření, zřizované ve vhodných, v některých případech i nadzemních prostorech, snadno utěsnitelných jednoduchým způsobem (Šilhánek a Dvořák, 2003, s. 64).“

1.2.2 Nová koncepce CO ČSSR

„Zásady této nové koncepce CO ČSSR, stanovené začátkem roku 1962 byly postupně a v poměrně úzké součinnosti mezi ministerstvem vnitra, ministerstvem národní obrany a státní plánovací komisí rozpracovány. Těžiště opatření na ochranu

obyvatelstva před účinky zbraní hromadného ničení bylo tedy v kombinaci tří hlavních způsobů ochrany:

- evakuace obyvatelstva z prostorů nejpravděpodobnějších úderů jaderných zbraní,
- ukrytí obyvatelstva na celém území státu a pracujících směn na závodech,
- vybavení všeho obyvatelstva prostředky individuální protichemické ochrany (Dvořák a Svrčina, 1998, s. 58).“

1.2.3 Civilní obrana v období 1976 – 1989

„Dnem 1. ledna 1976 byla civilní obrana v důsledku doktrinní teorie Varšavského bloku vyjmuta z působnosti ministerstva vnitra a převedena do působnosti ministerstva obrany za účelem vytvoření podmínek pro plné zabezpečení úkolů v období branné pohotovosti státu (Linhart, 2006, s. 7).“

„Zhruba od poloviny osmdesátých let se začalo uvažovat také o úloze civilní obrany v době míru při prevenci a likvidaci přírodních a antropogenních katastrof. Pro tuto činnost však chyběl zásadní legislativní dokument, na základě kterého by byla civilní obranou prováděna (Linhart, 2006, s. 7).“

„Vzhledem ke skutečnosti, že počátkem osmdesátých let bylo Usnesení vlády č. 49 včetně přílohy z roku 1958 „nejslabším“ legislativním podkladem civilní obrany, bylo v roce 1981 uloženo štábu Civilní obrany ČSSR zpracovat a předložit Radě obrany státu ke schválení **Směrnice o Civilní obraně Československé socialistické republiky** (dále jen „Směrnice“). Směrnice byly schváleny Radou obrany státu dne 9. prosince 1982 a jejich účinnost byla stanovena dnem 1. ledna 1983. Tímto dnem bylo zrušeno usnesení vlády Republiky československé č. 49 ze dne 15. ledna 1958. Tyto směrnice byly strukturálně členěny na obecnou a zvláštní část (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 18).“

„**Obecná** část zahrnovala:

- posláni Civilní obrany ČSSR
- hlavní úkoly civilní obrany v míru a za branné pohotovosti,
- rozsah a povahu opatření civilní obrany,

- zásady řízení Civilní obrany ČSSR,
- orgány řízení Civilní obrany ČSSR,
- štáby Civilní obrany ČSSR,
- služby civilní obrany,
- právní poměry osob, plnění úkoly obrany (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 18).“

„**Zvláštní** část obsahovala úkoly orgánů a organizací v civilní obraně a to především úkoly náčelníka Civilní obrany ČSSR, náčelníků civilní obrany republik, velitelů vojenských okruhů a územních náčelníků civilní obrany. Dále obsahovala obecné úkoly ústředních orgánů ČSSR v civilní obraně, specifické úkoly některých orgánů a organizací v ČSSR a úkoly národních výborů všech stupňů v civilní obraně. Řešila obecné i specifické úkoly některých společenských organizací tehdejší Národní fronty ČSSR v civilní obraně a materiální, technické a finanční zabezpečení Civilní obrany ČSSR. Přestože výše uvedené směrnice vyčerpávajícím způsobem reglementovaly funkci a činnost civilní obrany a nahrazovaly co do smyslu zrušené usnesení vlády, nebyly právním dokumentem, ale pouze **aktem řízení**. K těmto směrnicím byly vydány v roce 1991 a 1992 doplňky administrativního charakteru, nahrazující názvy a pojmy, které po roce 1989 přestaly platit. Platnost směrnic byla ukončena v roce 1993 v souvislosti se zrušením Rady obrany státu (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 18).“

„Zákony, které se týkaly přímo či nepřímo civilní obrany a další právní normy z nich odvozené, měly v tomto období jeden společný charakteristický rys. Některé exaktně co je občan z hlediska civilní obrany povinen učinit (co musí učinit) a co učinit může. K této situaci také přispěl neuváženě vysoký stupeň utajení (**PŘÍSNĚ TAJNÉ**) vládního usnesení č. 49 z roku 1958, jehož obsah drtivá většina občanů neznala. Při snaze využít v druhé polovině osmdesátých let civilní obranu v míru při likvidaci přírodních a antropogenních katastrof, nemohly být jednotky civilní obrany z titulu civilní obrany nasazovány, neboť to legislativa neumožňovala. Musela se používat některá jiná řešení (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 18 – 19).“ „Tato řešení souvisí s uvolňováním mezinárodního napětí od poloviny sedmdesátých let, což způsobovalo potřebu transformovat civilní obranu o další oblast zájmu ochrany obyvatelstva před

působením přírodních a antropogenních katastrof. Tomuto trendu se musela přizpůsobovat i legislativa, na což nejdříve zareagovaly vyspělé státy (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 81).“

„Převodem civilní obrany z podřízenosti Federálního ministerstva vnitra ČSSR do podřízenosti Federálního ministerstva národní obrany ČSSR dnem 1. ledna 1976 vznikla kvalitativně jiná situace. Rozhodující úlohu při zabezpečování obrany státu měla tehdejší Československá lidová armáda (ČSLA) a protože se civilní obrana stala určitým způsobem její součástí, začala postupně tvořit významný faktor obranyschopnosti státu. Pro její další vývoj v souladu s obrannou doktrínou Varšavské smlouvy byly – počátkem osmdesátých let stanoveny tyto **teze jejího rozvoje**:

- za hlavní a perspektivní způsob ochrany obyvatelstva považovat ukrytí s tím, že bude realizováno diferencovaně podle předpokládaného stupně ohrožení jednotlivých míst; již v míru připravovat podmínky pro ukrytí veškerého obyvatelstva v protiradiačních úkrytech budovaných z místních zdrojů svépomocí za branné pohotovosti státu,
- evakuaci považovat i nadále za způsob ochrany ve stanovených lokalitách a její rozsah upřesňovat podle nárůstu ukrytí obyvatelstva ve stálých úkrytech,
- ve spolupráci s rezorty státní správy se podílet na zvyšování odolnosti národního hospodářství a na zvyšování připravenosti jeho jednotlivých odvětví k civilní obraně,
- realizovat výstavbu stálých dvouúčelových úkrytů pro obyvatelstvo podle stanovených zásad a v souladu s přidělenými finančními prostředky na jednotlivá období,
- na území celého státu vybudovat moderní systém včasného vyrozumění a varování pro všechny orgány, organizace a obyvatelstvo,
- intenzivně provádět a zlepšovat všechny druhy přípravy řídicích a výkonných složek civilní obrany na všech stupních,
- za hlavní zdroje materiálu a techniky pro civilní obranu považovat i nadále místní zdroje národního hospodářství; v souladu s vyčleněnými prostředky na jednotlivá časová období postupně dosáhnout úplné zabezpečení civilní obrany

speciálními druhy materiálu a techniky s využitím převodu vhodného materiálu z počtů armády (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 19).“

„Tyto základní směry vývoje, obsažené ve výše uvedených tezích ovlivnily úkoly, organizaci a způsob řízení civilní obrany prakticky až do roku 1990. Řada úkolů a opatření úzce navazovala a prolínala se s úkoly hospodářské mobilizace objektů výrobní i nevýrobní sféry (zvyšování produkční odolnosti; zabezpečení ukrytí nejsilnějších válečných směn atd.) (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 19).“

„Vrcholným státním orgánem pro řízení obrany ČSSR a civilní obrany jako její součástí byla **Rada obrany státu (ROS)**. K provedení svých rozhodnutí byla Rada obrany státu oprávněna stanovit úkoly federálním ministerstvům, ostatním ústředním orgánům státní správy a radám obrany republik (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 21).“

„Přípravu k civilní obraně v obou republikách, krajích, hlavních městech, okresech, obvodech a městech Plzeň, Ostrava, Brno a Košice řídily příslušné rady obrany, které uskutečňovaly rozhodnutí rady obrany vyššího a v souladu s tím přijímaly konkrétní opatření k zabezpečení úkolů civilní obrany ve své působnosti. Řízení civilní obrany se vyznačovalo přesným vymezením pravomoci a odpovědnosti orgánů a organizací a integrací celé řídicí soustavy. **Centralizované** řízení bylo zabezpečováno tím, že civilní obranu řídily ve výlučné působnosti federální orgány, zejména rady obrany, které byly orgány československé federace na daném stupni. Ve své činnosti vycházely z příslušných legislativních a normativních aktů a z všestranného využití všech lidských zdrojů a materiálních prostředků pro potřeby civilní obrany (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 21).“

„Ústředním orgánem státní správy pro organizaci, koordinaci a řízení civilní obrany na celém území státu bylo federální ministerstvo národní obrany (FMNO); tuto funkci plnilo i ve vztahu k organizacím, které v rámci federace neměly orgán s celostátní působností. Ostatní ústřední orgány státní správy federace a republik zabezpečovaly plnění úkolů civilní obrany ve své působnosti podle ustanovení Rady obrany státu, vlády ČSSR, rad obrany a vlád republik a odborných směrnic Státní plánovací komise,

federálního ministerstva financí a federálního ministerstva národní obrany (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 21).“

„Řízení civilní obrany ČSSR příslušelo od 1. ledna 1976 ministru národní obrany na základě zákona č. 40/1961 Sb., o obraně ČSSR ve znění zákonného opatření předsednictva Federálního shromáždění č. 17/1976 Sb., který odpovídal za rozpracování hlavních směrů rozvoje a zdokonalování Civilní obrany ČSSR podle koncepce schválené vrcholnými orgány a za jejich realizaci na celém území státu v souladu s přípravami a opatřeními k obraně (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 22).“

„Bezprostřední odborně – metodické řízení a přípravu v civilní obraně ČSSR uskutečňoval **náčelník Civilní obrany ČSSR**. Odpovídal ministru národní obrany za stav civilní obrany, za rozpracování hlavních směrů jejího rozvoje a její zdokonalování, za plánování, koordinaci základních opatření a jejich jednotnou realizaci na celém území státu, za organizaci mezinárodní a vnitrostátní součinnosti v civilní obraně, za připravenost a včasné rozvinutí sil a prostředků civilní obrany k ochraně obyvatelstva a národního hospodářství k provedení záchranných a likvidačních prací po nepřátelském napadení, živelních pohromách a velkých provozních haváriích. Jeho výkonným orgánem byl **štáb Civilní obrany ČSSR** (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 22 – 23).“

„Mezi hlavní úkoly, které federální ministerstvo národní obrany cestou štábu CO ČSSR plnilo, patřilo zejména:

- rozpracování základních směrů rozvoje civilní obrany,
- zpracování plánu civilní obrany,
- plánování a řízení všech druhů příprav,
- stanovení organizace a dislokace vojenských útvarů civilní obrany,
- stanovení zásad velení a řízení,
- rozpracování bojového použití vojenských i nevojenských sil civilní obrany,
- udržování a rozvíjení mezinárodní spolupráce,
- nasazování sil a prostředků při živelních pohromách a velkých provozních haváriích,

- stanovení základních směrů všech druhů zabezpečení (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 23 – 24).“

„Na stupni republik byly **odbornými orgány** federálního ministerstva národní obrany štáby civilní obrany republik, v jejichž čele byli náčelníci štábů civilní obrany republik. V krajích a hlavních městech to byly štáby civilní krajů a hlavních měst, v jejichž čele stáli náčelníci štábů civilní obrany krajů a hlavních měst. V okresech a městech Plzeň, Brno, Ostrava, Košice a od roku 1987 v Ústí na Labem to byly štáby civilní obrany okresů a těchto měst v čele s náčelníky štábů civilní obrany okresů a těchto měst. Štáby civilní obrany všech stupňů byly vojenskými orgány vzájemně si nadřizené a podřízené; představovaly **vojenskou linii** řízení civilní obrany (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 24).“

1.2.4 Územní řízení civilní obrany

„Řízení civilní obrany v České socialistické republice (ČSR) a ve Slovenské socialistické republice (SSR) vykonávali náčelníci civilních obran republik – místopředsedové národních vlád. Za toto řízení byli odpovědni radám obrany republik, vládám republik a ministru národní obrany ČSSR. Náčelníci civilní obrany republik stanovovali úkoly civilní obrany ministrům a vedoucím ostatních ústředních orgánů republik, předsedům krajských národních výborů a primátorům hlavních měst v působnosti republik. Při plánování, koordinaci a kontrole opatření civilní obrany spolupracovali s veliteli vojenských okruhů. Výkonnými odbornými orgány náčelníků civilní obrany republik byly **štáby civilní obrany republik**. Tyto štáby civilní obrany republik byly v podřízenosti štábu civilní obrany ČSSR a nadřizenými a řídicími orgány **štábů civilní obrany krajů, hlavních měst, okresů a měst**. Štáby civilní obrany republik odborně a metodicky řídily přípravu civilní obrany v republikových ministerstvech a ostatních ústředních orgánech republik, organizovaly a zabezpečovaly součinnost s vojenskými okruhy. Předsedové národních výborů jednotlivých stupňů ve

funkcích náčelníků civilní obrany organizovali, řídili a kontrolovali opatření civilní obrany v územních obvodech národních výborů (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 24).“

„Jednalo se zejména o:

- přípravu obyvatelstva ve způsobech ochrany před nepřátelským napadením,
- zabezpečení včasného varování a vyrozumění,
- vytváření jednotek civilní obrany a jejich přípravu,
- přípravu evakuačních, protichemických, protiradiačních a zdravotnických opatření,
- příprava režimových opatření k zabezpečení chodu života po napadení,
- přípravu k provádění záchranných a prvořadých likvidačních prací v prostorech napadení a při poskytování pomoci postiženému obyvatelstvu.“

„Veškerá výše uvedená opatření se realizovala již v době míru v souladu s hospodářskými možnostmi státu za využití všech dostupných prostředků a zdrojů (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 24 – 25).“

1.2.5 Společenské organizace v civilní obraně

„Společenské organizace, sdružené v tehdejší Národní frontě (NF) se v rámci své činnosti podílely na zabezpečování úkolů a potřeb civilní obrany především v přípravě obyvatelstva k civilní obraně (POCO) a v případě nevojenských jednotek civilní obrany. Konkrétní úkoly civilní obrany plnily tyto organizace na základě dohod uzavřených vrcholnými představiteli těchto organizací s náčelníkem Civilní obrany ČSSR. Obsahem těchto dohod byly hlavní směry podílu společenských organizací na přípravách obyvatelstva k civilní obraně v souladu s cíli, které byly stanoveny v základních dokumentech pro přípravu obyvatelstva k civilní obraně a úkoly, stanovenými ve výcvikových dokumentech pro přípravu nevojenských jednotek civilní obrany. K realizaci dohodnutých cílů vydávali představitelé ústředních orgánů společenských organizací směrnice pro jim podřízené složky. Tyto úkoly se pak prováděly

na jednotlivých stupních v úzké součinnosti s náčelníky civilní obrany a územními štáby civilní obrany (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 27).“

„Významné místo mezi tehdejšími společenskými organizacemi při zabezpečování úkolů civilní obrany zaujímaly především Svaz pro spolupráci s armádou (SVAZARM), Československý červený kříž (ČSČK) a Svaz požární ochrany (SPO) (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 28).“

„**SVAZARM** se podílel zejména na:

- přípravě obyvatelstva k civilní obraně v oblasti ochrany proti účinkům nepřátelského napadení,
- přípravě velitelských kádru některých nevojenských jednotek civilní obrany obcí (útvary svépomoci atd.),
- školení lektorů a cvičitelů pro přípravu občanů k civilní obraně,
- zabezpečování jednotlivých druhů odborného výcviku civilní obrany vlastním materiálem,
- vydávání výukových materiálů, pomůcek, brožur, výcvikových filmů atd.,
- propagaci civilní obrany ve svých organizacích a v součinnosti s ostatními složkami tehdejší Národní fronty (NF) na pomoc národním výborům,
- poskytování pomoci územním štábům civilní obrany při provádění speciálního výcviku (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 28).“

„**ČSČK** se podílel zejména na:

- zdravotnické přípravě obyvatelstva k zabezpečení jeho ochrany před účinky prostředků nepřátelského napadení,
- organizaci, výcviku a materiálním zabezpečení zdravotnických jednotek civilní obrany a dobrovolných sester ČSČK,
- zpracování a vydávání programů školení a výcviku, propagačních materiálů a názorných pomůcek,
- zajišťování přípravy zdravotnických instruktorů pro zdravotnickou přípravu objektových a územních jednotek civilní obrany (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 28).“

„**SPO** se podílel zejména na:

- přípravě občanů k civilní obraně v oboru požární ochrany z hlediska účinků zbraní hromadného ničení,
- přípravě požárních jednotek civilní obrany objektů a obcí,
- vydávání výcvikových, učebních a propagačních materiálů ve prospěch všech druhů přípravy k civilní obraně v oboru požární ochrany,
- organizaci, školení a doplňování domovních požárních hlídek,
- školení záloh požárních jednotek svépomocných útvarů (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 28).“

1.2.6 Institucionální struktura civilní obrany

„Obvyklé členění orgánů, organizací a jednotek civilní obrany bylo na:

- vojenskou a nevojenskou část,
- pevné a flexibilní struktury (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 28).“

„**K vojenské části civilní obrany patřily:**

- štáb Civilní obrany ČSSR,
- štáby civilní obrany ČSR a SSR,
- štáby civilní obrany krajů a hlavních měst (10),
- štáby civilní obrany okresů a měst Plzeň, Brno, Ostrava a Košice,
- pluky civilní obrany včetně jejich řídicích součástí u vojenských okresů (6),
- krajské chemické laboratoře (v roce 1989 jich bylo 7),
- zkušebny a opravny (v roce 1989 byly 2),
- Výzkumný ústav civilní obrany ČSSR,
- Výpočetní středisko civilní obrany ČSSR,
- Učebně – výcvikové středisko civilní obrany ČSSR (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 28 –29).“

„Výše uvedené organizace byly z větší části personálně naplněny vojáky z povolání (vojáky základní služby na základě branného zákona) a občanskými pracovníky podle vydaných tabulek. Početní stavy štábů civilní obrany krajů se lišily pouze v závislosti na počtu podřízených územních vojenských útvarů (skladů), které se personálně naplňovaly za stupňů pohotovosti (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 29).“

„**Nevojenskou** část civilní obrany tvořily jednotky a zařízení civilní obrany objektů národního hospodářství, služeb civilní obrany a národních výborů včetně řídicích útvarů (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 29).“

„Mezi **pevné** struktury civilní obrany patřily všechny vojenské součásti a řídicí útvary ústředních orgánů a velkých objektů národního hospodářství (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 29).“

„**Flexibilní** struktury byly tvořeny nevojenskou částí civilní obrany a územními vojenskými útvary (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 29).“

„Materiálně – technické zabezpečení vojenské části civilní obrany bylo realizováno v rámci Československé lidové armády (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 29).“

„Z hlediska právního poměru se osoby plnící úkoly civilní obrany dělily na kategorie:

- vojáci zařazení v Civilní obraně ČSSR,
- pracovníci orgánů a organizací,
- osoby, které dobrovolně převzaly plnění úkolů civilní obrany,
- osoby, jímž byla nařízením vlády ČSSR uložena povinnost plnit úkoly civilní obrany (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 29).“

1.2.7 Plánování úkolů a opatření v civilní obraně

„V duchu centralistického pojetí státu byly rozhodujícím nástrojem řízení v civilní obraně na všech stupních plány, které v různé formě většinou obsahovaly stanovené úkoly, termíny plnění, vykonavatele a podle potřeby také rozpočtové finanční prostředky. Při plánování v civilní obraně se vycházelo z dlouhodobých perspektivních plánů na období 10 – 15 let, které byly schvalovány nejvyššími státními orgány. Úkoly z těchto dlouhodobých plánů se rozpracovávaly zcela v duchu s plánováním v hospodářské sféře na pětileté plány, které byly hlavními dokumenty zejména v investiční výstavbě civilní obrany a při plánování vědecko – výzkumné činnosti. Základním dokumentem, zejména na nižších stupních byl přehled úkolů na rok, stanovený nadřízeným stupněm a podřízeným stupněm rozpracován do ročních prováděcích plánů, které obsahovaly konkrétní úkoly a způsob jejich plnění. Splnění úkolů z ročních prováděcích plánů bylo hlavním kritériem práce v civilní obraně a předmětem kontrolní činnosti nadřízených stupňů (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 29).“

1.2.8 Varování a vyrozumění v období let 1976 – 1989

„Vyrozumění štábů, orgánů a funkcionářů civilní obrany a včasné varování obyvatelstva před nepřátelskými útoky a jejich následky patřilo a patří mezi **základní** opatření a úkoly civilní obrany ČSSR (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 30).“

„Na počátku druhé poloviny sedmdesátých let se začalo projevovat ve stále větší míře zaostávání této oblasti jak po stránce organizační, tak po stránce technické. Po přechodu civilní obrany do působnosti federálního ministerstva obrany byla snaha v co nejkratší době v oblasti vyrozumívání a varování dosáhnout zlepšení stávajícího stavu a vytvořit předpoklady pro zásadní rozvoj a postupnou rekonstrukci systému vyrozumění a varování. Tehdejší vědecko – technická základna umožňovala budovat víceúčelové mnohakanálové soustavy, které dovolovaly obousměrný přenos mnoha impulzních signálů, povelů a slovních informací, jejichž přednosti byly nesporné. V souvislosti s tím byl navržen automatizovaný systém, schopný zabezpečit rychlé

a spolehlivé pronikání základních signálů, povelů a informací vydávaných k uvedení civilní obrany do pohotovosti a varování teritoria před nepřátelskými ničivými prostředky. Tento systém měl především zabezpečovat:

- vyrozumění orgánů a složek civilní obrany o zavádění pohotovosti a poplachů,
- svolání funkcionářů civilní obrany a jejich výkonných aparátů na předurčená pracoviště,
- veřejné vyrozumění obyvatelstva o bezprostředním ohrožení a o zavádění všeobecně planých opatření s tím spojených,
- varování obyvatelstva před nebezpečím vzdušných útoků nepřítele a následky použití ZHN,
- vydávání masových informací nutných k ochraně obyvatelstva před vzdušnými útoky a jejich následky (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 30).“

„Vážné problémy, spojené s rozvojem a realizací výše uvedeného systému způsobily, že se jeho zavedení, plánované na konec sedmdesátých let, opozdilo cca o 5 let. Pozornost v této oblasti v druhé polovině sedmdesátých let byla zaměřena na zpracování územních plánů zástavby sirén a zahájení realizace výstavby elektrických sirén. Jejich výstavba probíhala v letech 1973 – 1976 a 1984 – 1985. Od roku 1985 výstavba nových sirén neprobíhala s výjimkou prostorů v okolí jaderně energetických zařízení (JEZ), kde byly sirény budovány péčí rezortu energetiky. Všechny sirény, instalované na území státu do roku 1990 (bez ohledu na vlastníka), jsou elektrické rotační. Jejich výhodou je nízká cena a spolehlivost, nevýhodou závislost na vnějším přívodu energie a nízká hodnota informačního signálu, který vysílají (neumožňují vysílat slovní informace). Důležitým mezníkem v rozvoji varovacího systému ČSSR byl rok 1981, kdy bylo na základě rozhodnutí tehdejší Rady obrany státu přistoupeno k budování „Automatizovaného systému varování a vyrozumění obyvatelstva“ (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 30).“

„Po dobudování automatizovaného systému varování bylo nutné dořešit přenos povelů pro ovládání poplachových sirén i po horizontální linii, tj. ze štábů civilní okresů do obcí na teritoriu jednotlivých okresů. Po zhodnocení stavu varovacího systému

v ČSSR, ve státech tehdejší Varšavské smlouvy a v západních zemích, zhodnocení možnosti nákupu některých zahraničních systémů a s přihlédnutím k perspektivám a tendencím v rozvoji spojových sítí a přenosných zařízení jednotné telekomunikační sítě (JTS) ČSSR bylo přistoupeno k vývoji **vlastního** zařízení pro přenos povelů k ovládní poplachových sirén (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 31).“

„Vývoj zařízení byl orientován tak, aby varovací systém pomocí něho vytvořený respektoval územně správní členění státu, konfiguraci JTS a aby vlastní zařízení vyhovovalo typizačním požadavkům a unifikačním souvislostem zařízení telekomunikační sítě rezortu spojů. Tyto požadavky, včetně dalších na užitkové, provozní a technické parametry se vývojem podařilo splnit a vzniklo tak zařízení s názvem **Linková souprava vyrozumívacího zařízení na stupni okres – obec (VZ – OKOB)**. Souprava zařízení VZ – OKOB byla určena k dálkovému ovládní poplachových sirén v obcích na území okresu. Zařízení umožňovalo přenos tří výkonných povelů a jednoho zkušebního povelu. Výkonné povely sloužily k bezprostřednímu ovládní poplachových sirén koncovými zařízeními. Zařízení umožňovalo sirénami vyslat dva druhy kolísavého tónu a trvalý tón. Doba trvání jednotlivých signálů činila 140 sekund (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 31).“

„Výstavba prvních zařízení byla zahájena koncem roku 1987 ve vybraných místech středočeského kraje postupně a pokračovala podle důležitosti jednotlivých měst a obcí. Koncem osmdesátých let byl systém VZ – OKOB celoplošně realizován v 10 okresech a v dalších 60 byla jeho výstavba rozpracována. Přestože z ekonomických důvodů nebylo možné zabezpečit připojení všech poplachových sirén na systém VZ – OKOB, došlo s jeho zavedením k podstatnému zkvalitnění varovacího systému na území státu (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 31).“

1.2.9 Příprava a výcvik

„K nejrozsáhlejším a permanentním úkolům civilní obrany patřila příprava a výcvik jejich příslušníků. Z hlediska frekventantů tohoto procesu se jednalo o příslušníky vojenské části civilní obrany, tj. vojenských útvarů civilní obrany, územních štábů

civilní obrany všech stupňů a zařízení civilní obrany, a o příslušníky nevojenské části civilní obrany. Subjekty přípravy a výcviku nevojenské části civilní obrany představovaly:

- náčelníci, štáby, útvary, jednotky a zařízení objektů národního hospodářství,
- náčelníci, štáby, jednotky a zařízení služeb civilní obrany,
- svépomocí útvary obcí,
- základní jednotky civilní obrany měst a obcí,
- místní a územní náčelníci civilní obrany (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 32).“

„Příprava a výcvik vojenských útvarů civilní obrany byla stanovena armádními předpisy a přizpůsobení formy a obsahu specifickým potřebám civilní obrany nevyvolávalo větší problémy. Naproti tomu příprava nevojenské části civilní obrany, již vzhledem k obrovskému počtu osob, vyžadovala značné nároky na organizační, metodickou a kontrolní činnost a zejména na materiální zabezpečení (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 32).“

1.2.10 Organizační struktura přípravy a výcviku nevojenské části civilní obrany

„Příprava a výcvik příslušníků nevojenské části civilní obrany byly organizovány v podmínkách přísně direktivního modelu řízení hospodářství jak po linii rezortů, tak i po linii územních štábů civilní obrany. Příprava náčelníků, štábů i velitelů jednotek a dalších funkcionářů civilní obrany na sebe navazovala a byla organizována podle specifických hledisek a potřeb rezortů i územních potřeb (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 32).“

1.2.11 Služby civilní obrany

„Služby civilní obrany (dále služby CO) byly určeny k provádění speciálních záchranných a prvořadých likvidačních prací a k vytvoření podmínek pro činnost

národního hospodářství za branné pohotovosti státu a za války. Tvořily významnou součást nevojenské části civilní obrany (dále součást CO). Základnu pro jejich organizaci tvořily ty orgány a organizace, které v době míru běžně zajišťovaly příslušný úsek hospodářského nebo veřejného života – federální a národní rezorty. Úkoly zabezpečovaly na teritoriu okresu, kraje nebo republiky. Např. na mírové bázi zdravotnických orgánů a organizací byla budována zdravotnická služba CO, na bázi požárních útvarů požární služba CO apod. (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 41).“

1.2.12 Příprava občanů k civilní obraně a legislativní vymezení

„Příprava občanů k civilní obraně (POCO) prošla od svého zahájení v roce 1955 několika etapami vývoje s různými názvy, s různým pojetím, zaměřením a výsledným efektem a této přípravy se zúčastnily miliony občanů (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 45).“

Právním podkladem pro přípravu občanů k civilní obraně v druhé polovině sedmdesátých a v osmdesátých letech byl **Zákon č. 73 ze dne 27. června 1973 o branné výchově** ve znění Zákonného opatření předsednictva Federálního shromáždění ze dne 11. března 1976, kterým se mění a doplňuje zákon o obraně Československé socialistické republiky, zákon o působení federálních ministerstev a zákon o branné výchově (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 45).“

1.2.13 Evakuace

„Rozbory stavu možností ochrany obyvatelstva, prováděné v první polovině sedmdesátých let prokázaly, že evakuace obyvatelstva z míst ohrožených předpokládanými jadernými údery nepřítele je i nadále jedním z druhů ochrany obyvatelstva. Současně bylo nutné respektovat skutečnost, že provedení evakuace ovlivňuje řada faktorů, z nichž – nejdůležitější jsou:

- časový faktor,
- hustota osídlení,

- geografická poloha státu,
- stupeň zranitelnosti státu (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 48).“

„Protože v tehdejších podmínkách byla veškerá obranná opatření řízena Radou obrany státu, rozhodnutí k provedení evakuace přijímal **výlučně** tento orgán, a proto **nebylo** provedení evakuace vázáno na jednotlivé stupně pohotovosti. Uvádění do pohotovosti evakuačních orgánů, zařízení a jednotek civilní obrany vyčleněných k zabezpečení evakuace se provádělo na rozkaz ministra národní obrany v období zvýšeného ohrožení státu, před přijetím rozhodnutím Rady obrany státu k provedení evakuace (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 50).“

1.2.14 Ukrytí obyvatelstva

„V souladu s dokumentem „Komplexní zdokonalování Civilní obrany ČSSR“, který byl v roce 1981 schválen nejvyššími orgány státu, byl stanoven **hlavní způsob ochrany obyvatelstva – ukrytí**. Opatření civilní obrany byla, v souladu s vojenskou doktrínou Varšavského bloku, připravována s přihlédnutím k pravděpodobnému nedostatku času a směřována k operativnímu reagování na jakoukoli situaci, v jejímž důsledku mohlo dojít k válce. Vzhledem k těmto skutečnostem bylo za hlavní, účinný a perspektivní způsob ochrany obyvatelstva považováno ukrytí, které včas a operativně zajišťuje účinnou ochranu přímo v místech, kde lidé žijí a pracují (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 52).“

1.2.15 Budování protiradiačních úkrytů a plán ukrytí

„Vzhledem k požadavku zabezpečit ukrytí obyvatelstva (včetně žactva, osazenstva objektů) celoplošně na území celé republiky v různých typech úkrytů ve variantách očekávaného i nenadálého napadení, bylo nutno provést nezbytná organizační opatření na všech stupních tehdejší státní správy a v celé výrobní sféře. Pro převážnou většinu

obyvatelstva (90%) se předpokládalo ukrytí v **protiradiačních úkrytech budovaných svépomocí** (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 54).“

1.2.16 Individuální protichemická ochrana – Koncepce

„Základy koncepce rozvoje individuální ochrany obyvatelstva byly v podstatě stanoveny a schváleny v polovině šedesátých let a ovlivnily vývoj v této oblasti na čtvrt století. V tomto relativně dlouhém časovém období k prostředkům individuální protichemické ochrany (IPCHO) ve smyslu materiálním více či méně náležely:

- prostředky ochrany dýchacích cest a povrchu těla,
- zdravotnický prostředek jednotlivce,
- osobní diagnostický dozimetr (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 62).“

„Podle výše uvedené koncepce, v souladu s dokumentem „Komplexní zdokonalování civilní obrany ČSSR“ z roku 1981 a podle „Směrnice o zabezpečení obyvatelstva prostředky OPCHO“, vydaných štábem civilní obrany ČSSR v roce 1982 bylo obyvatelstvo vybavováno prostředky individuální protichemické ochrany v souladu s přidělenými finančními prostředky na civilní obranu a možnostmi výroby celoplošně v pořadí:

- příslušníci jednotek civilní obrany,
- osazenstvo objektů výrobní sféry,
- děti do 15 let,
- ostatní, tzv. neaktivní obyvatelstvo (ženy v domácnosti, důchodci) (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 62).“

1.2.17 Technické prostředky speciální dozimetrie a radiačního průzkumu

„Tyto prostředky se používají k dozimetrickým měřením v podmínkách radiační situace, vyvíjejí se po použití jaderných zbraní, nebo po haváriích

jaderně – energetických zařízení. Civilní obrana byla prostředky speciální dozimetrie systematicky zabezpečována od roku 1970. Navržený ucelený systém technicky vycházel z tehdejších operačně – taktických potřeb civilní obrany a zahrnoval **šest řad** prostředků s typovým označením **DC – 1 až DC – 6** (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 74).“

1.2.18 Vědecko – technický rozvoj

„Vědecko – technický rozvoj v Civilní obraně ČSSR zahrnoval širokou problematiku v oblasti teorie civilní obrany i v oblasti rozvoje vojenské techniky. Podílel se na stanovení základních otázek výstavby a budování civilní obrany, na zpracování koncepce jejího dalšího rozvoje jako celku i v jednotlivých oblastech činnosti, na řešení prostředků a přístrojů materiálně – technického zabezpečení úkolů civilní obrany. Zahrnoval především tyto oblasti:

- odolnost národního hospodářství,
- přírodní katastrofy a provozní havárie,
- psychologickou přípravu obyvatelstva,
- varování a vyrozumění,
- kolektivní ochranu a stavby civilní obrany,
- prostředky zdravotnické ochrany obyvatelstva,
- prostředky ochrany dýchacích cest a povrchu těla obyvatelstva a dětí,
- systém, metody, prostředky a materiály speciální očisty,
- metody, způsoby a prostředky provádění záchranných a prvořadých likvidačních prací,
- opravárenské soupravy pro techniku a materiál civilní obrany (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 84).“

„Vědecko – výzkumná činnost v civilní obraně byla řízena štábem CO ČSSR a orgánem pro její provádění byl **Výzkumný ústav Civilní obrany ČSSR (VÚCO)**, založený v roce 1955 se sídlem v Praze. V roce 1985 byl VÚCO přemístěn do Pardubic. Na řešení dílčích úkolů vědecko – výzkumné činnosti se podílely také Krajské

chemické laboratoře (KCHL), které byly VÚCO metodicky řízeny (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 84).“

„Mezníkem v rozvoji vědecko – výzkumné činnosti v civilní obraně bylo její převedení k 1. lednu 1976 do podřízenosti ministerstva národní obrany, přičemž došlo v souladu s jejími potřebami k dalšímu upřesnění působnosti VÚCO a zaměření vědecko – výzkumné činnosti zejména do rozhodujících oblastí a to na řešení problematiky odolnosti národního hospodářství a ochrany obyvatelstva, zahrnující otázky varování a vyrozumění staveb civilní obrany včetně jejich zařízení, prostředků detekce a kontroly radioaktivních a otravných látek, prostředků ochrany dýchacích cest a povrchu těla, metod, prostředků a materiálů speciální očisty s využitím techniky a zařízení národního hospodářství (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 84 – 85).“

„Hlavní směry vědecké práce speciálního zaměření pro druhou polovinu osmdesátých let byly za spolupráce se všemi zainteresovanými rezorty zpracovány pro oblasti:

- zdokonalení systému varování a vyrozumění,
- nové prvky individuální ochrany obyvatelstva,
- rozvoj chemického a radiačního průzkumu,
- nové prvky kolektivní ochrany ve stavbách civilní obrany,
- rozvoj speciální očisty v civilní obraně (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 86).“

„Výzkumný ústav Civilní obrany ČSSR byl za dlouhou dobu své existence významnou součástí civilní obrany, bez něhož by v mnoha oblastech nebyla schopna plnit svou úlohu ve společnosti. Jeho význam vzrostl zejména v osmdesátých letech po jeho pověření funkcí vedoucího pracoviště. O efektivnosti dlouhé řady nejrůznějších vědeckých úkolů a úkolů rozvoje speciální techniky svědčí celá řada praktických výstupů – dozimetrické přístroje řady DC, prostředky individuální chemické ochrany, technologické prvky staveb civilní obrany, předpisy, pomůcky, normativy, podklady pro projektování staveb atd. (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 86 – 87).“

1.3 3. období civilní ochrany – Civilní obrana ČSFR po roce 1989

„Jedním prvních kroků po listopadu 1989 byla po předchozím souhlasu Federálního shromáždění Československé socialistické republiky ratifikace Dodatkových protokolů k Ženevským úmluvám o ochraně obětí ozbrojených konfliktů prezidentem republiky dne 19. ledna 1990; ratifikační listina byla uložena v depozitáři úmluv u Švýcarské spolkové rady dne 14. února 1990. Pro Českou a Slovenskou Federativní Republiku vstoupily v platnost v souladu se svými články 95 odst. 2 a 23 odst. 2 dnem 14. srpna 1990. Text protokolu byl vyhlášen ve Sbírce zákonů **sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 168 Sb., ze dne 23. května 1991 o vázanosti České a Slovenské Federativní Republiky Dodatkovými protokoly I a II k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů a konfliktů nemajících mezinárodní charakter, přijatými v Ženevě dne 8. června 1977** (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 91).“

Na základě změn ve státoprávním uspořádání bylo potřeba upravit Směrnice o CO ČSSR z roku 1982, proto byly vydány doplňky k těmto směrnicím. 1. doplněk se týkal Směrnice o CO ČSSR a 2. doplněk ke Směrnici o CO ČSFR. Úpravy byly pouze formálního charakteru, přičemž se neměnila podstata, obsah, ani úkoly a opatření civilní obrany. Se zrušením Rady obrany státu v roce 1993 přestaly Směrnice platit (Šilhánek a Dvořák, 2003, s. 153).

„Pro zabezpečení základních funkcí působení civilní obrany v moderním demokratickém státě byly s platností od 1. srpna 1990 vydány **Směrnice pro činnost nevojenské části Civilní obrany ČSFR v přechodném období**, přičemž z hlediska účelovosti se za přechodné období považovala léta 1990 – 1992. Ustanovení těchto směrnic byla závazná pro federální ministerstva a ústřední orgány státní správy federace a jimi řízené organizace (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 91).“

V tomto období bylo potřeba změnit nevyhovující zákon o obraně ČSSR č. 40/1961 Sb., vzrůstala nutnost zakotvit civilní obranu do autonomního zákona, jak tomu bylo v téměř všech vyspělých evropských státech. Na tuto potřebu navazuje schválení Koncepce Civilní obrany České a Slovenské Federativní Republiky s přílohou

Harmonogramu nejdůležitějších opatření v letech 1991 – 1992. „Tato koncepce reagovala na trendy vývoje civilní obrany v zahraničí, s cílem urychleně přejít na využívání orgánů a organizací civilní obrany k ochraně obyvatelstva proti následkům katastrof (živelních pohrom, velkých havárií a ekologických katastrof, tak, jak je to ve vyspělých státech běžné a legislativně přesně vymezené (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 92).“

1.3.1 Vývoj civilní ochrany v České republice

„Rozdělením ČSFR a vznikem České republiky 1. ledna 1993 došlo ke změně podmínek pro fungování civilní obrany. Podle § 16, odst. 1 zákona ČNR č 21/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon ČNR č. 2/1969 Sb., je *Ministerstvo obrany ústředním orgánem státní správy zejména pro zabezpečování obrany České republiky, řízení Armády České republiky, civilní ochranu a další*. Ustanovení tohoto zákona používá oficiálně po dlouhé době pojem **civilní ochrana**. Dnem 31. prosince 1992 ukončil svoji činnost štáb CO ČSFR a jeho funkci převzal dnem 1. ledna 1993 **Štáb CO České republiky**. Pro fungování systému civilní ochrany v podmínkách České republiky a zejména pro jeho transformaci bylo dne 17. března 1993 vydáno **Usnesení vlády České republiky č. 126 ke stavu civilní ochrany České republiky, její struktuře a materiálnímu zabezpečení**, jehož přílohou jsou **Opatření civilní ochrany České republiky**. Tímto usnesením vláda konstatuje, že vytvoření nového systému civilní ochrany se bude řešit současně s novou koncepcí Armády České republiky a bude plně respektovat Dodatkové protokoly I a II k Ženevským úmlouvám. Dále vláda v tomto usnesení mimo jiné ukládá ministru obrany předložit do 30. června 1993 nový systém civilní ochrany, který bude úspornější než systém dosavadní. V příloze tohoto usnesení jsou uvedena vybraná opatření civilní ochrany, která je nutno realizovat v souladu s čl. 61 Dodatkového protokolu I k Ženevským úmlouvám pro zachování funkčnosti systému civilní ochrany do **doby přijetí její právní úpravy** (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 95).“

„Rok 1993 byl začátkem významných změn v civilní ochraně již v podmínkách České republiky. Proces transformace související s využitím jednotlivých opatření civilní obrany pro případ vzniku mimořádných situací v době míru, zahájený v roce 1992 nebyl dokončen. Činnost civilní obrany v roce 1993 byla zaměřena především na:

- udržování trvalé provozuschopnosti a pohotovosti varovacích a vyrozumívacích systémů,
- údržbu vybudovaného úkrytového fondu a novelizaci plánů ukrytí,
- přehodnocení zásad individuální ochrany obyvatelstva v regionech ohrožených možným výronem nebezpečných škodlivin,
- vytvoření regionálních a místních sil a prostředků s přihlédnutím k potřebám a možnostem, včetně zabezpečení jejich přípravy,
- vytvoření předpokladů k navázání spolupráce Civilní ochrany ČR se sousedními státy a pro její začlenění do příslušných mezinárodních organizací a systémů,
- stanovení zásad pro využití opatření civilní ochrany při mimořádných situacích v míru, včetně účasti v regionálních záchranných systémech,
- řádné skladování a ošetřování materiálu civilní ochrany a jeho evidenci,
- efektivní a racionální využívání přidělených finančních prostředků v souladu s nově vydanými předpisy (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 96).“

„Dnem 1. září 1993 byl rozkazem ministra obrany zřízen **Hlavní úřad Civilní ochrany ČR**, který se stal orgánem Ministerstva obrany ČR pro výkon státní správy ve věcech civilní ochrany a současně nástupnickou organizací štábu CO ČR. V návaznosti na restrukturalizaci systému civilní ochrany, uloženou vládním usnesením č. 126/1993, bylo dne 24. listopadu 1993 vydáno **Usnesení vlády České republiky č. 660 o právní úpravě zabezpečení výkonu státní správy ve věcech ochrany obyvatelstva v působnosti okresních úřadů (magistrátů)**. Obsahem tohoto usnesení je skutečnost, že štáby CO okresů (magistrátů měst) dnem 31. prosince 1993 končí svoji činnost a jejich úkoly budou od 1. ledna 1994 plnit oddělení ochrany obyvatelstva referátů obrany a ochrany (krizového managementu) okresních úřadů (magistrátů měst). Převod pracoviště, zabývajícího se ochranou obyvatelstva, do působnosti okresních úřadů

a magistrátů měst reagoval tak na požadavky většiny přednostů okresních úřadů, kteří podle zákona ČNR č. 423/1992 Sb., a pozdějších doplňků o okresních úřadech, odpovídající mimo jiné také za úkoly civilní obrany ve své působnosti. Provedená úprava také respektuje požadavek zcivilnění výkonu státní správy, neboť v nových strukturách CO na těchto stupních již nepůsobí vojáci z povolání. K 31. prosinci 1993 byla zrušena oddělení organizačního ekonomického zabezpečení civilní obrany v krajských městech (bývalé štáby CO krajů a hlavního města Prahy) a k zabezpečení plnění úkolů civilní ochrany v jednotlivých regionech (krajích) byly dnem 1. ledna 1994 vytvořeny **regionální úřady a Úřad CO hlavního města Prahy** (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 96).“

„Po roce 1994 došlo ke zvýšení zahraničních aktivit Civilní ochrany ČR. Mezinárodní spolupráce se rozvíjela s cílem získat poznatky o jednotlivých oblastech civilní ochrany v zahraničí. Spolupráce se realizovala především účastí odborníků Civilní ochrany ČR na seminářích, shromážděních a konferencích. K prohloubení účinnosti opatření civilní ochrany a její participaci zejména v rámci Integrovaného záchranného systému byly Hlavním úřadem CO ČR uzavřeny součinnostní smlouvy s Českým červeným křížem, Sdružením hasičů Čech, Moravy a Slezska, Svazem civilní ochrany a Svazem záchranných brigád kynologů ČR. Tyto smlouvy jsou každoročně obnovovány. V druhé polovině devadesátých let došlo ke zlepšení v oblasti komunikace s veřejností v případě mimořádných událostí. Na základě zahraničních zkušeností byla zpracována koncepce komunikace s veřejností pro případ nouze v podmínkách naší republiky (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 103).“

1.3.2 Národní obranná strategie

Národní obranná strategie byla vládou ČR projednána a schválena v březnu 1997. Je to dokument tvořící koncepční základ pro výstavbu komplexního systému obrany České republiky a pro vojenskou strategii. „Cílem národní obranné strategie je stanovit zásady pro energetickou a rozhodnou činnost, která směřuje k zajištění bezpečnosti státu, k odvrácení ozbrojeného konfliktu a k použití ozbrojených sil k obraně v případě

ohrožení státu svrchovanosti, územní celistvosti, demokratického zřízení a národní svébytnosti vnějšími nebo vnitřními faktory (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 108).“

„Pojem civilní nouzové plánování (CNP), přestože byl používán již dříve, byl v ČR poprvé oficiálně uveden v dokumentu Národní obranné strategie České republiky. Jeho zavedení v našich podmínkách souvisí se zapojením ČR do aktivit Severoatlantické aliance v rámci Partnerství pro mír a zejména s přípravou na plné členství naší republiky v této organizaci (Dvořák a Svrčina, 1999, s. 113).“

„Zásadní změny v pojetí ochrany obyvatelstva byly učiněny v roce 1997 přijetím usnesení vlády České republiky ze dne 12. listopadu 1997 č. 710 ke koncepci zabezpečení úkolů civilní ochrany definovaných Dodatkovým protokolem I k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů z 12. srpna 1949. Toto usnesení předjímá kontinuitu odpovědnosti za plnění úkolů civilní ochrany v míru, za mimořádných událostí nebo krizových situací a válečného stavu a výkon státní správy ve věcech civilní ochrany na republikové úrovni Ministerstvem vnitra (Linhart, 2006, s. 8).“

„Problém nového zakotvení otázek, týkajících se bezpečnosti státu, byl vyřešen až dne 22. dubna 1998 schválením **ústavního zákona č. 110 o bezpečnosti České republiky**. Zákon vymezuje základní povinnosti státu v různých mimořádných situacích, mezi které patří ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot. Přestože je výsledkem politického konsenzu tehdejších parlamentních stran, podstatně přiblížil legislativu v bezpečnostní oblasti vyspělým demokratickým státům (Linhart, 2006, s. 8).“

1.4 4. období civilní ochrany – Vývoj po roce 2000

„Přijetím zejména **zákona č. 238 ze dne 28. června 2000 o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, zákona č. 239 ze dne 30. června 2000 o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů a zákona 240 ze dne 28. června 2000 o krizovém řízení a o změně**

některých zákonů (krizový zákon) bylo naplněno výše zmíněné vládní usnesení č. 710 a do našeho právního řádu byl nově zaveden pojem **ochrana obyvatelstva** (zákon č. 239/2000 Sb.). Tato „krizová legislativa“ obsahuje nezbytné právní normy, které stanoví ministerstvům a ostatním ústředním správním úřadům, orgánům krajů, okresním úřadům, obcím a vybraným právníckým a fyzickým osobám konkrétní úkoly v oblasti ochrany obyvatelstva. Vstoupením výše uvedených zákonů v platnost a převodem civilní ochrany z působnosti Ministerstva obrany do působnosti Ministerstva vnitra dnem 1. ledna 2001 se Ministerstvo vnitra stalo garantem „civilní“ ochrany obyvatelstva a hlavním koordinátorem opatření ostatních zainteresovaných rezortů, které se týkají zábrany škod, přírodních a antropogenních havárií a krizových situací a opatření v období války, tak jak je obvyklé ve většině vyspělých evropských států (Linhart, 2006, s. 8).“

„Výchozím dokumentem pro rozvíjení ochrany obyvatelstva v našich podmínkách v návaznosti na novou legislativu z roku 2000 je „Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015“ (dále jen „Koncepce“), schválená usnesením vlády České republiky č. 417 ze dne 22. dubna 2002 (Linhart, 2006, s. 8).“

Na tuto Koncepci ochrany obyvatelstva navazují další dvě Koncepce ochrany obyvatelstva. První z nich je „Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020“, schválená usnesením vlády České republiky č. 165 ze dne 25. února 2008 (Koleňák, MV – GŘ HZS ČR, 2014) a nejaktuálnější je „Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030“, schválená usnesením vlády České republiky č. 805 ze dne 23. října 2013 (Volný, MV – GŘ HZS ČR, 2014).

Příloha B

Terminologický slovník problematiky ochrany obyvatelstva

Civilní ochrana

Civilní ochrana je plnění některých nebo všech níže uvedených humanitárních úkolů, jejichž cílem je chránit civilní obyvatelstvo před nebezpečím, pomoci mu odstranit bezprostřední účinky nepřátelských akcí nebo pohrom a také vytvořit nezbytné podmínky pro jeho přežití. Těmito úkoly jsou:

- a. hlásné služby;
- b. evakuace;
- c. organizování a poskytování úkrytů;
- d. zatemňování;
- e. záchranné práce;
- f. zdravotnické služby včetně první pomoci a také náboženská pomoc;
- g. boj s požáry;
- h. zjišťování a označování nebezpečných oblastí;
- i. dekontaminace a podobná ochranná opatření;
- j. poskytování nouzového ubytování a zásobování;
- k. okamžitá pomoc při obnově a udržování pořádku v postižených oblastech; 1) okamžitá oprava nezbytných veřejných zařízení;
- l. bezodkladné pohřební služby;
- m. pomoc při ochraně předmětů nezbytných k přežití;
- n. doplňující činnost nezbytná k splnění výše uvedených úkolů, včetně plánování a organizování, ale neomezující se pouze na tuto činnost.

Ochrana obyvatelstva

Plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku.

Integrovaný záchranný systém

Koordinovaný postup jeho složek při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací.

Mimořádná událost

Škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činnostmi člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.

Krizová situace

Mimořádná událost podle zákona o integrovaném záchranném systému, narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu (dále jen „krizový stav“).

Krizové stavy

- Stav nebezpečí
- Nouzový stav
- Stav ohrožení státu
- Válečný stav

Stav nebezpečí

Předpis č. 240/2000 Sb. Zákon o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon).

§ 3 odst. 1

Stav nebezpečí se jako bezodkladné opatření může vyhlásit, jsou-li ohroženy životy, zdraví, majetek, životní prostředí, pokud nedosahuje intenzita ohrožení značného rozsahu, a není možné odvrátit ohrožení běžnou činností správních úřadů, orgánů krajů a obcí, složek integrovaného záchranného systému nebo subjektů kritické infrastruktury.

Nouzový stav

Předpis č. 110/1998 Sb. ústavní zákon o bezpečnosti České republiky.

Čl. 5 odst. 1

Vláda může vyhlásit nouzový stav v případě živelních pohrom, ekologických nebo průmyslových havárií, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují životy, zdraví nebo majetkové hodnoty anebo vnitřní pořádek a bezpečnost.

Stav ohrožení státu

Předpis č. 110/1998 Sb. ústavní zákon o bezpečnosti České republiky.

Čl. 7 odst. 1

Parlament může na návrh vlády vyhlásit stav ohrožení státu, je – li bezprostředně ohrožena svrchovanost státu nebo územní celistvost státu anebo jeho demokratické základy.

Válečný stav

Předpis č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky.

Čl. 43 odst. 1

Parlament rozhoduje o vyhlášení válečného stavu, je-li Česká republika napadena, nebo je-li třeba plnit mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení.

Hospodářská opatření pro krizové stavy

Organizační, materiální nebo finanční opatření přijímané správním úřadem v krizových stavech pro zabezpečení nezbytné dodávky výrobků, prací a služeb, bez nichž nelze zajistit překonání krizových stavů (dále jen „nezbytná dodávka“).

Krizový plán

Krizový plán je základním plánovacím dokumentem obsahujícím souhrn krizových opatření a postupů k řešení krizových situací. Jeho účelem je vytvořit podmínky pro zajištění připravenosti na krizové situace a jejich řešení pro orgány krizového řízení a další dotčené subjekty.

Havarijní plán

Havarijní plán je dokument, ve kterém jsou popsány činnosti a opatření, které vedou ke zmírnění nebo odstranění následků mimořádné události nebo případné havárie.

Typy havarijních plánů

Havarijní plán kraje - zpracovává se pro řešení mimořádných událostí, které vyžadují vyhlášení třetího nebo zvláštního stupně poplachu, dle poplachového plánu.

Vnější havarijní plán - zpracovává pro jaderné zařízení nebo pracoviště IV. kategorie a pro objekty a zařízení, u kterých je možnost vzniku závažné havárie způsobené nebezpečnými chemickými látkami a přípravky.

Orgány krizového řízení

Orgány (vláda ČR, ministerstva a ostatní správní úřady, Česká národní banka, orgány krajů, obcí a určené orgány s územní působností), které ve prospěch svého zřizovatele zabezpečují analýzu a vyhodnocení možných ohrožení jeho bezpečnosti, plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s přípravnými opatřeními a řešením krizových situací. (Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů).

Ústřední poplachový plán

Ústřední poplachový plán integrovaného záchranného systému se použije, pokud v důsledku mimořádné události, krizové situace nebo bezpečnostní akce nastane potřeba a jsou splněny zákonem stanovené podmínky pro ústřední koordinaci záchranných a likvidačních prací.

Územně příslušný poplachový plán IZS

Je jím ústřední poplachový plán IZS nebo poplachový plán IZS kraje. Územně příslušný poplachový plán je uložen na územně příslušném operačním a informačním středisku IZS, kterým je operační a informační středisko HZS kraje.

Bezpečnostní rada státu

Bezpečnostní rada státu je stálým pracovním orgánem vlády pro koordinaci problematiky bezpečnosti České republiky a přípravu návrhů opatření k jejímu zajišťování. Bezpečnostní rada státu je zřízena čl. 9 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky.

Ústřední krizový štáb (ÚKŠ)

Ústřední krizový štáb je pracovním orgánem vlády k řešení krizových situací. Štáb má 36 členů a jeho předsedou je podle charakteru situace ministr obrany, nebo vnitra.

Obrana České republiky

Obrana státu je souhrn opatření k zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením. Obrana státu zahrnuje výstavbu účinného systému obrany státu, přípravu a použití odpovídajících sil a prostředků a účast v kolektivním obranném systému.

Plán obrany České republiky

Plán obrany České republiky je základním plánovacím dokumentem pro řízení a organizaci zajišťování obrany státu. Jeho návrh, jakož i jeho aktualizaci zpracovává Ministerstvo obrany a předkládá je vládě ke schválení.

Výbor pro civilní nouzové plánování

Výbor pro civilní nouzové plánování (dále jen "VCNP") je stálým pracovním orgánem Bezpečnostní rady státu pro oblast civilního nouzového plánování a pro koordinaci a plánování opatření k zajištění ochrany vnitřní bezpečnosti státu.

VCNP v rámci vymezené působnosti projednává a posuzuje požadavky a záměry ministerstev a ústředních správních úřadů na přípravné, plánovací a koncepční činnosti a navrhuje nezbytná preventivní opatření.

V oblasti své působnosti VCNP dále zabezpečuje meziresortní koordinaci aktivit zástupců České republiky v orgánech Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO) a Evropské unie, případně v dalších mezinárodních subjektech.

Civilní nouzová připravenost

Oddělení civilní nouzové připravenosti (CNP) se kromě bilaterálních vztahů s ostatními členskými státy zaměřuje na rozvoj spolupráce s mezinárodními organizacemi zejména v rámci Evropské unie a NATO. V rámci Evropské unie je tato spolupráce řešena mechanismem civilní ochrany Unie, jehož obecným cílem je posilovat spolupráci mezi Uníí a členskými státy a usnadňovat koordinaci v oblasti civilní ochrany, s cílem zlepšit účinnost systémů pro předcházení přírodním a člověkem způsobeným katastrofám, připravenost a odezvu na ně.

Civilní nouzová připravenost v rámci EU

V oblasti EU plní oddělení CNP úkoly při zastupování ČR v **Pracovní skupině Rady EU pro civilní ochranu** (PROCIV). V rámci ministerstva koordinuje úkoly spojené s členstvím ČR v EU v oblasti civilního nouzového plánování a v této oblasti spolupracuje s příslušnými odbory ministerstva, příslušnými útvary Ministerstva zahraničních věcí a dalšími ministerstvy a jinými ústředními správními úřady. Spolupracuje se Stálým zastoupením ČR při Evropské unii. Koordinuje procesy implementace dokumentů Evropské unie pro oblast civilní nouzové připravenosti. Zastupuje zájmy ČR ve Výboru Evropské Komise pro civilní ochranu (CPC) a dalších odborných skupin. Vykonává spolugesce ve Výboru pro civilní aspekty krizového řízení (CIVCOM). Monitoruje a eviduje dokumenty EU v systému Euroagenda MV – GŘ HZS ČR a monitoruje a eviduje utajované dokumenty EU dle zákonů ČR a pokynů Národního bezpečnostního úřadu. Zpracovává požadované výstupy, např. odpovědi na dotazníky EU, podklady pro jednání, stanoviska, pozice a mandáty ČR, atd. Zajišťuje pozici kontaktního místa pro ochranu kritické infrastruktury, evropské kritické infrastruktury a Evropského programu na ochranu kritické infrastruktury na mezinárodní úrovni.

Civilní nouzová připravenost v rámci NATO

V oblasti NATO plní oddělení CNP úkoly při zastupování ČR ve Výboru pro civilní nouzové plánování (CEPC) NATO a ve Skupině pro civilní ochranu (CPG) NATO v rámci plnění cílů bezpečnostní politiky. Koordinuje společný postup příslušných ústředních správních úřadů České republiky ve vztahu k NATO za oblast civilního nouzového plánování. Podílí se na přípravě cvičení na národní a mezinárodní úrovni v dané oblasti. Spolupracuje se Stálou delegací ČR při NATO a zajišťuje vysílání příslušníka HZS do Stálé delegace ČR při NATO. Monitoruje a eviduje dokumenty NATO v elektronické evidenci dokumentů NATO a monitoruje a eviduje utajované dokumenty NATO dle zákonů ČR a pokynů Národního bezpečnostního

úřadu. Zpracovává požadované výstupy, např. odpovědi na dotazníky NATO, podklady pro jednání, stanoviska, pozice ČR, atd. Podílí se na plnění úkolů kontaktního místa pro Euroatlantické koordinační středisko pro řešení mimořádných událostí (EADRCC) a zpracovává pro něj požadované podklady.

Koncepce vzdělávání v oblasti krizového řízení

Ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot je spolu se zajištěním svrchovanosti, územní celistvosti a ochranou demokratických základů České republiky základní povinností a tedy i funkcí státu. Zahrnuje soubor činností a postupů s cílem minimalizace negativních dopadů možných mimořádných událostí na zdraví a životy lidí a jejich životní podmínky.

Vzdělávání pracovníků veřejné správy v oblasti krizového řízení je v návaznosti na reformu veřejné správy a vstup České republiky do Evropské unie velmi důležitým krokem k zajištění podmínek pro řešení možných mimořádných událostí získáním odborných znalostí, technickou a technologickou připraveností na zvládání krizových situací a také tvorbou nebo aktualizací legislativy v souvislosti s harmonizací vzájemné spolupráce mezi zeměmi Evropské unie.

Jednotný systém varování a vyrozumění v České republice

V České republice je od roku 1991 budován jednotný systém varování a vyrozumění (JSVV). Systém, jehož úkolem je co nejrychleji varovat obyvatelstvo před hrozícím nebo již nastalým nebezpečím a vyrozumět odpovědné orgány a organizace. Kromě koncových prvků (sirén) je tvořen infrastrukturou, která se skládá z přenosové soustavy a zadávacích terminálů. Ty jsou umístěny na operačních střediscích Hasičských záchranných sborů krajů a na operačním středisku Generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR. Vstoupit do systému varování

a vyzrozumění mohou také dispečinky obou našich jaderných elektráren a v případě místních informačních systémů také pracoviště krizového řízení obcí.

HZS ČR má rovněž právo vstoupit do sdělovacích prostředků a informovat obyvatelstvo prostřednictvím televize a rozhlasu.

Všeobecná výstraha

Obyvatelstvo je v případě hrozby nebo vzniku mimořádné události varováno především prostřednictvím varovného signálu „**Všeobecná výstraha**“. Tento signál je vyhlášován kolísavým tónem sirény po dobu 140 vteřin a může zaznít třikrát po sobě v cca tříminutových intervalech. Po tomto signálu bezprostředně následuje mluvená tísňová informace, kterou se sdělují obyvatelstvu údaje o bezprostředním nebezpečí vzniku nebo již nastalé mimořádné události a opatření k ochraně obyvatelstva. K poskytování této tísňové informace se využívá i koncových prvků varování, které jsou vybaveny modulem pro vysílání hlasové informace.

Obyvatelstvo může být následně informováno i sdělovacími prostředky (rozhlasem, televizí, místním rozhlasem), tzv. mluvícími sirénami, vozidly složek integrovaného záchranného systému nebo jiným způsobem o tom, co se stalo a co se má v takovém případě dělat.

Požární poplach

Dalším signálem (nikoliv varovným), který sirény mohou vysílat je „**Požární poplach**“, který slouží ke svolání jednotek požární ochrany. Tento signál je vyhlášován přerušovaným tónem sirény po dobu 1 minuty.

Akustická zkouška

První středu v měsíci probíhá na celém území republiky akustická zkouška provozuschopnosti celého systému varování. Ve 12.00 se sirény rozezní

zkušební nepřerušovaným tónem po dobu 140 sekund, u elektronických sirén jsou občané vyrozuměni také hlasově.

Varovné prostředky

Na celém území republiky je nainstalováno, prověřováno a udržováno v provozuschopném technickém stavu více jak pět tisíc sirén, z nichž většinu je možné ovládat dálkově. Tyto sirény pokrývají 85 % obydleného území ČR varovným signálem.

Existuje několik typů sirén:

- nejmodernější – elektronické, opatřené hlasovým modulem
- elektrické rotační – s přijímačem dálkového ovládání
- elektrické rotační ovládané místně tlačítkem

Někde jsou umístěny i místní rozhlas, které umožňují vysílání varovného signálu i předání hlasové tísňové informace a jsou zapojeny do systému dálkového ovládání.

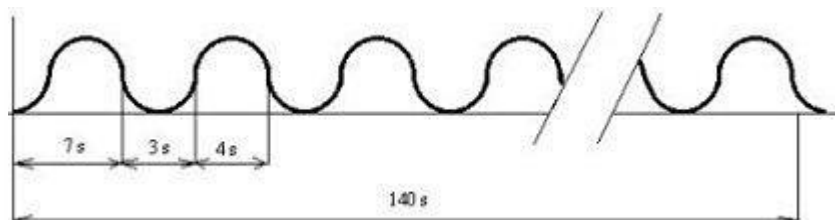
Provázanost jednotného systému varování a informování s hromadnými informačními prostředky umožňuje včasné a plošné informování osob o hrozícím nebo vzniklém nebezpečí.

Celá infrastruktura jednotného systému varování a informování je pod neustálým dohledem odborníků Hasičského záchranného sboru ČR. Každý koncový prvek zapojený do systému (sirény, místní rozhlas) musí alespoň jednou za rok projít revizí.

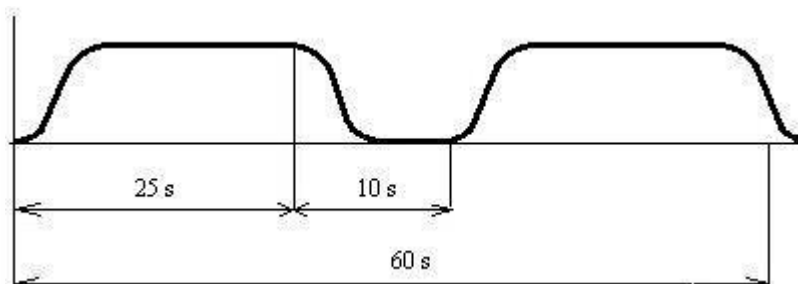
Varování obyvatelstva zabezpečují podle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, hasičské záchranné sbory krajů a obecní úřady.

Rotační sirény

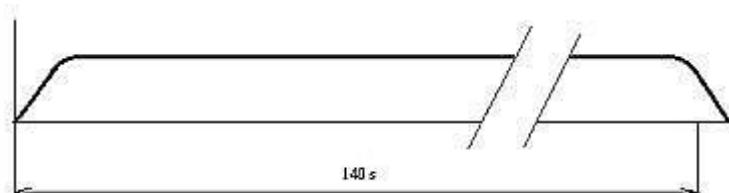
- všeobecná výstraha



- požární poplach

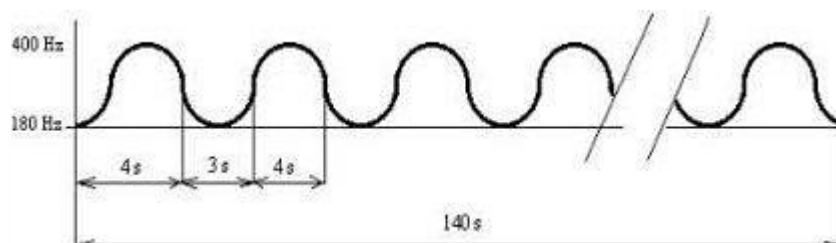


- zkouška sirén

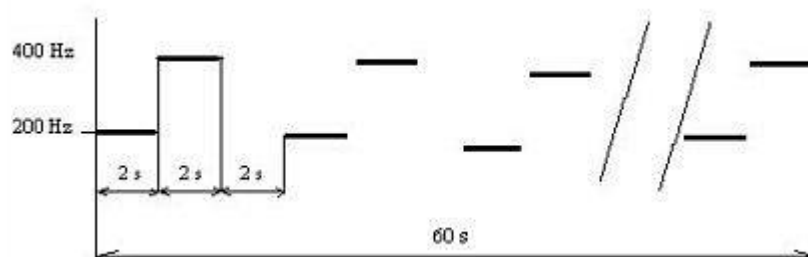


Elektronické sirény

- všeobecná výstraha



- požární poplach



- zkouška sirén



Systém integrované výstražné služby – Extrémní klimatické jevy

Systém integrované výstražné služby (SIVS) je společně poskytovaná výstražná služba Českého hydrometeorologického ústavu (ČHMÚ) a Odboru hydrometeorologického zabezpečení Vojenského geografického a hydrometeorologického úřadu (Odboru HMZ VGHMÚř – meteorologická služba armády ČR) pro území ČR v oblasti operativní meteorologie a hydrologie.

Tísňové linky v České republice

- 150 – Hasičský záchranný sbor České republiky
- 155 – Zdravotnická záchranná služba
- 156 – Městská policie
- 158 – Policie České republiky
- 112 – Jednotné evropské číslo tísňového volání

Informační systém ARGIS

Správa státních hmotných rezerv (dále jen SSHR) vyvíjí a provozuje Informační systém plánování civilních zdrojů - IS Argis jako hlavní nástroj informační podpory hospodářských opatření pro krizové stavy v oblasti zajišťování věcných zdrojů.

Jeho hlavním cílem je pomoci orgánům krizového řízení od úrovně obecních úřadů s rozšířenou působností (ORP), přes úroveň krajských úřadů až po ministerstva a ostatní ústřední správní úřady při plnění povinností uložených:

- zákonem č. 241/2000 Sb. o hospodářských opatřeních pro krizové stavy,
- zákonem č. 240/2000 Sb. o krizovém řízení,
- vyhláškou SSHR č. 498/2000 Sb. o plánování a provádění hospodářských opatření pro krizové stavy, v platném znění.

Stálé orgány pro koordinaci složek integrovaného záchranného systému

Stálými orgány pro koordinaci složek integrovaného záchranného systému jsou operační a informační střediska integrovaného záchranného systému, kterými jsou operační střediska hasičského záchranného sboru kraje a operační a informační středisko generálního ředitelství hasičského záchranného sboru.

Stupeň poplachu – podrobnosti

Potřebný stupeň poplachu vyhláší pro jedno místo zásahu velitel zásahu nebo operační a informační středisko při prvotním povolání složek na místo zásahu. Operační a informační středisko může vyhlásit stupeň poplachu pro určité území postižené mimořádnou událostí, pokud je na něm více jak jedno místo zásahu.

Jaderná energie

Zákon o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů upravuje:

- a) způsob využívání jaderné energie a ionizujícího záření a podmínky vykonávání činností souvisejících s využíváním jaderné energie a činností vedoucích k ozáření,
- b) systém ochrany osob a životního prostředí před nežádoucími účinky ionizujícího záření,
- c) povinnosti při přípravě a provádění zásahů vedoucích ke snížení přírodního ozáření a ozáření v důsledku radiačních nehod,
- d) zvláštní požadavky pro zajištění občanskoprávní odpovědnosti za škody v případě jaderných škod,
- e) podmínky zajištění bezpečného nakládání s radioaktivními odpady,
- f) výkon státní správy a dozoru při využívání jaderné energie, při činnostech vedoucích k ozáření a nad jadernými položkami.

Státní úřad pro jadernou bezpečnost

SÚJB vykonává státní správu a dozor při využívání jaderné energie a ionizujícího záření, v oblasti radiační ochrany a v oblasti jaderné, chemické a biologické ochrany.

Prevence závažných havárií

Zákon o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky zapracovává příslušné předpisy Evropských společenství a stanoví systém prevence závažných havárií pro objekty a zařízení, v nichž je umístěna vybraná nebezpečná chemická látka nebo chemický přípravek s cílem snížit pravděpodobnost vzniku a omezit následky závažných havárií na zdraví a životy lidí, hospodářská zvířata, životní prostředí a majetek v objektech a zařízeních a v jejich okolí.

Chemický zákon

Chemický zákon zapracovává příslušné předpisy Evropské unie, navazuje na přímo použitelné předpisy Evropské unie a upravuje:

- a) práva a povinnosti právnických osob a podnikajících fyzických osob při:
 - 1. výrobě, klasifikaci, zkoušení nebezpečných vlastností, balení, označování, uvádění na trh, používání, vývozu a dovozu chemických látek nebo látek obsažených ve směsích nebo předmětech,
 - 2. klasifikaci, zkoušení nebezpečných vlastností, balení, označování a uvádění na trh chemických směsí na území České republiky,
- b) správnou laboratorní praxi,
- c) působnost správních orgánů při zajišťování ochrany před škodlivými účinky látek a směsí.

Centrum biologické ochrany – Těchonín

Odbor biologické ochrany je specializované zdravotnické zařízení Armády České republiky, které slouží ke komplexnímu zabezpečení biologické ochrany AČR. Je jedním ze středisek Vojenského zdravotního ústavu se sídlem v Praze.

„Hlavní úkoly:

- Izolace nositelů nebezpečných nákaz a zabránění riziku šíření nákazy v ostatní populaci,
- Identifikace druhu nákazy, stanovení přesné diagnózy, navrhování a přijímání dalších následných opatření, zejména v oblasti prevence,
- Léčba zasažených osob,
- Biologický obranný výzkum.“

Příloha C

Přehled právních předpisů v problematice ochrany obyvatelstva

- Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějšího předpisu,
- Zákon č. 374/2011 Sb., o zdravotnické záchranné službě, ve znění pozdějšího předpisu,
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými přípravky a o změně zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií),
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě), ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací), ve znění pozdějších předpisů,

- Zákon č. 12/2002 Sb., o státní pomoci při obnově území postiženého živelní nebo jinou pohromou a o změně zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o státní pomoci při obnově území),
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon) a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů,
- Nařízení vlády č. 432/2010 Sb., o kritériích pro určení prvku kritické infrastruktury,
- Vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva,

- Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 65/1954 Sb., o Ženevských úmluvách ze dne 12. srpna 1949 na ochranu obětí války,
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 168/1991 Sb., o dodatkových protokolech I. a II. k Ženevským úmluvám ze dne 12. 8. 1949.